

LIETUVOS RESPUBLIKOS

SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJA

**NEVYRIAUSYBINIO SEKTORIAUS INSTITUCINIO TVARUMO,
SAVANORIŲ ĮTRAUKIMO, TARPUSAVIO BENDRADARBIAVIMO,
INDĖLIO Į ŠALIES ŪKIO AUGIMĄ IR GALIMYBIŲ PLĖTOJIMO
TYRIMO ATASKAITA**

Tyrimo vadovas - Ilona Tamutienė

Tyrėjų grupės nariai:

Remigijus Civinskas,

Gabija Jarašiūnaitė,

Marius Baltrušaitis

Kaunas, 2011

TURINYS

IVADAS.....	8
I. ANTRINĖ DUOMENŲ ANALIZĖ	10
1.1 Nevyriausybinų organizacijų samprata	10
1.2. NVO indėlis į šalies ūkio augimą.....	10
1.2.1. NVO indėlio į šalies ūkio augimą apskaičiavimo metodologinis pagrindimas	10
1.3. Statistinių duomenų analizė.....	14
1.3.1. NVO struktūrinių rodiklių kontekstuose	14
1.3.2. NVO finansavimo šaltiniai	23
1.3.3. NVO išlaidos: pokyčių dinamika ir struktūra.....	26
1.3.4. Parama, kaip NVO veiklų finansavimo pagrindas	28
1.3.5. Lietuvos nepelno siekiančių institucijų (NPI) veiklos ekonominė vertė.....	29
1.3.6. NVO teikiamos paslaugos: skaičių kalba	30
1.4. NVO išteklių valdymo ir indėlio į ekonomiką kokybiniai kriterijai (literatūros analizė)	32
1.4.1. Indėlių į ekonomiką kriterijų analizė.....	32
1.4.2. NVO išteklių analizė mokslinėse studijose	35
1.5. Savanoriškos veiklos ištirtumas Lietuvoje	37
1.5.1. Savanoriškos veiklos mastai Lietuvoje	38
1.5.2. Savanoriškos veiklos intensyvumas	41
1.5.3. Savanoriškos veiklos sritys	42
1.5.4. Savanorių indėlis į BVP	44
1.5.5. Įsitraukimo į savanorystę perspektyvos.....	44
1.6. NVO tarpusavio bendradarbiavimas: tyrimų diskurso apžvalga.....	47
II. KIEKYBINIO TYRIMO DUOMENŲ ANALIZĖ	50
2.1. Kiekybinio tyrimo metodologija	50
2.2. Respondentų duomenys.....	50
2.3. Kiekybinio tyrimo rezultatai	55
2.3.1. NVO institucinis tvarumas	55
2.3.2. NVO tarpusavio bendradarbiavimas	57

2.3.3. Respondentų nuomonė apie NVO reikšmę nacionalinei ekonomikai	61
2.3.4. Metinis organizacijų finansavimo dydis bei finansavimo šaltiniai.....	63
III. KOKYBINIŲ DUOMENŲ ANALIZĖ.....	70
3.1. Tyrimo metodologija.....	70
3.2. Kokybinio tyrimo rezultatai	70
3.2.1. NVO finansavimo šaltiniai	70
3.2.2. Žmogiškieji ištekliai NVO.....	79
3.2.3. NVO indėlis į Lietuvos ekonomikos plėtrą.....	81
3.2.4. Savanoriškos veiklos apibrėžtumo problematika	81
3.2.5. Savanorystės trukmė ir turinys	83
3.2.6. Savanorystės organizavimo problematika: nuo savanorių pritraukimo iki jų išlaikymo.....	85
3.2.7. NVO tarpusavio bendradarbiavimo problematika.....	87
3.2.8. Bendradarbiavimo tarp NVO patirtis	88
3.2.9. Bendradarbiavimas šakinių skėčių viduje	89
3.2.10. Bendros veiklos inicijavimo ir planavimo patirtis.....	90
3.2.11. Bendrų veiklų įgyvendinimo formos.....	91
3.2.12. Bendradarbiavimo tarp skėčių patirtis.....	92
3.2.13. Bendradarbiavimo tarp NVO kliūtys.....	94
3.2.14. Pozityvi bendradarbiavimo patirtis.....	98
3.2.15. Pasiūlymai bendradarbiavimo pagerinimui.....	99
IV. SAVANORIŠKOS VEIKLOS INDĖLIS Į ŠALIES BVP.....	102
4.1. Savanoriškos veiklos vertinimo kriterijai.....	102
4.2. Metodika savanorių finansiniam indėliui į skaičiuoti	103
4.3. Praktinis savanoriškos veiklos indėlio į BVP skaičiavimas	105
IŠVADOS.....	110
REKOMENDACIJOS.....	113
PRIEDAI	Klaida! Žymelė neapibrėžta.

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. NVO tipai pagal Statistikos departamento statistines ataskaitas 2010 m.....	17
2 pav. Veikiančių NVO tipai pagal teisinę formą 2011 m.	18
3 pav. Veikiančios NVO pagal teisinę formą dinamika 2002 -2011 m.	19
4 pav. Lietuvos NVO gaunamų lėšų dinamika 2006 -2010 m., mln. lt.....	23
5 pav. Kitų asociacijų finansinių išteklių šaltiniai 2010 m., mln. Lt.....	25
6 pav. NVO išlaidos, mln. lt.....	26
7 pav. Darbuotojų ir savanorių skaičiaus kaita vaikų globos įstaigose.....	32
8 pav. Atsakymų į klausimą „Ar Jūs esate dalyvavęs ar dalyvaujate savanoriškoje veikloje?“ pasiskirstymas proc.	39
9 pav. Aktyvus dalyvavimas savanoriškoje veikloje, proc.	40
10 pav. Dalyvavimo savanoriškoje bei labdaringoje veikloje dažnis Europos sąjungos šalių narių tarpe, proc. Šaltinis: EQLS (2007).....	42
11 pav. Nedalyvavimo savanoriškoje veikloje priežastys, proc., N=659	44
12 pav. Atsakymų į klausimą „Kokios informacijos apie savanorišką veiklą Jums labiausiai trūksta?“ pasiskirstymas, proc.	45
13 pav. Atsakymų į klausimą „Jūsų organizacijos dydis“ pasiskirstymas, proc., (N=404).....	51
14 pav. Atsakymų į klausimą „Koks Jūsų NVO juridinis statusas?“ pasiskirstymas, proc., (N=404)	52
15 pav. Atsakymų į klausimą „Kokia Jūsų NVO veiklos sritis?“ pasiskirstymas, proc., (N=404)	53
16 pav. Atsakymų į klausimą „Koks Jūsų pagrindinis NVO veiklos tikslas?“ pasiskirstymas, proc., (N=404).....	54
17 pav. Atsakymų į klausimą „Jūsų organizacijos veiklos laikotarpis:“ pasiskirstymas, proc., (N=404) 54	
18 pav. Atsakymų į klausimą „Ar Jūsų organizacijoje yra pakankamai savanorių“ pasiskirstymas, proc., (N=404).....	56
19 pav. Atsakymų į klausimą „Ar Jūsų organizacija turi nuolatinės patalpas savo veiklai vykdyti?“ pasiskirstymas, proc., (N=404)	56
20 pav. Atsakymų į klausimą „Turimas patalpas:“ pasiskirstymas, proc., (N=316).....	57
21 pav. Atsakymų į klausimą „10 balų skalėje įvertinkite žemiau pateiktus teiginius apie bendradarbiavimo tarp NVO lygį (kuomet 1 – reiškia bendradarbiavimo nebuvimą, o 10 – aukštą bendradarbiavimo lygį)“ pasiskirstymas, proc., (N=385).....	58

22 pav. Atsakymų į klausimą „Kokiai skėtinei organizacijai Jūsų organizacija priklauso?“ pasiskirstymas, proc., (N=404)	59
23 pav. Atsakymų į klausimą „Kiek, Jūsų manymu, NVO sektorius reikšmingas nacionalinei ekonomikai (bendros gerovės kūrimui)?“ pasiskirstymas, proc., N=404	61
24 pav. Atsakymų į klausimą „Kiek per paskutinius 12 mėn. Jūsų organizacija yra gavusi finansinės paramos?“ pasiskirstymas, proc., N=404	64
25 pav. Atsakymų į klausimą „Kiek Jums reikėtų finansinės paramos, norint minimaliai realizuoti pagrindinius organizacijai keliamus metinius uždavinius?“ pasiskirstymas, proc., N=404	66
26 pav. Atsakymų į klausimą „Iš kokių šaltinių Jūsų organizacija gauna finansinę paramą?“ pasiskirstymas, proc., N=404	67
27 pav. Atsakymų į klausimą „Su kokiomis lėšų pritraukimo problemomis susiduriate?“ pasiskirstymas, proc., N=404	68

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. NVO įnašai – piniginių (monetarinių) kintamųjų ir rodiklių apibrėžimas	13
2 lentelė. NVO įnašų vertinimas - struktūrinių kintamųjų apibrėžimas.....	14
3 lentelė. Vienos dirbtos valandos darbo sąnaudos pagal ekonominės veiklos rūšis 2009 –2011 m. ketvirčiais	15
4 lentelė. Naujai įregistruotos NVO 2005-2010 m.	16
5 lentelė. naujai įregistruotos NVO 2005 -2010 m.	19
6 lentelė. Narių skaičiaus kaita NVO (politinės partijos, profesinės sąjungos, verslininkų ir darbdavių asociacijos) tūkst.	21
7 lentelė. Lietuvos gyventojų dalyvavimas NVO bei savanoriškose veiklose.....	21
8 lentelė. Samdomojo darbuotojo vidutinės mėnesinės, vienos dirbtos valandos, vienos dirbtos valandos darbo sąnaudos mažose įmonėse (1-10 darbuotojų) (litais).....	22
9 lentelė. Kitos asociacijos (draugijos, sąjungos, klubai, visuomeninės ir kitos narystės organizacijos) 2006 – 2010 m., mln. Lt	24
10 lentelė. Verslininkų ir darbdavių asociacijų lėšų struktūra, mln. Lt.....	24
11 lentelė. Verslininkų ir darbdavių bei kitų asociacijų išlaidos pagal tipus 2010 m., mln. Lt	27
12 lentelė. NPI sumokėti mokesčiai 2010 -2011 m., tūkst. Lt	27
13 lentelė. Juridinių asmenų gauta parama pagal veiklas 2009 m.	28
14 lentelė. NPI indėlis į BVP 2009 m. (BVP to meto kainomis).....	30
15 lentelė. NPI ir BVP kaita 2000 -2009 m., mln. litų.....	30
16 lentelė. Gyventojų nakvynės namuose skaičiaus kaita 2003 -2010 m.	31
17 lentelė. NVO paslaugų teikimo vertinimai akademinuose tyrimuose.....	33
18 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal „kitas“ skėtines organizacijas, proc.....	59
19 lentelė. Skėtinės organizacijos bendradarbiavimo veiklos vertinimas, proc., N=166.....	61

20 lentelė. Atsakymų į klausimą „Kiek, Jūsų manymu, NVO sektorius reikšmingas nacionalinei ekonomikai (bendros gerovės kūrimui)?“ pasiskirstymas pagal organizacijos juridinį statusą, proc., N=312.....	62
21 lentelė. NVO reikšmingumas nacionalinei ekonomikai pagal atskiras veiklas, proc., N=404	63
22 lentelėje. Atsakymų į klausimą „Kiek per paskutinius 12 mėn. Jūsų organizacija yra gavusi finansinės paramos?“ pasiskirstymas pagal organizacijos juridinį statusą, proc., N=312	64
23 lentelėje. Atsakymų į klausimą „Kiek per paskutinius 12 mėn. Jūsų organizacija yra gavusi finansinės paramos?“ pasiskirstymas pagal organizacijos veiklos laikotarpį, proc., N=404.....	65
24 lentelė. „Kitos“ lėšų pritrauko problemos	68
25 lentelė. Bendradarbiavimo tarp NVO veiklos pobūdis	89

IVADAS

Siekiant įvertinti esamą nevyriausybinių sektoriaus situaciją, buvo atliktas tyrimas, kurio **tikslas** – ištirti nevyriausybinių sektoriaus institucinį tvarumą, savanorių įtraukimą, tarpusavio bendradarbiavimą, indėlį į šalies ūkio augimą ir plėtojimo galimybes.

Tyrimo objektas:

1. Lietuvos nevyriausybinių organizacijos (viešosios įstaigos, asociacijos, fondai), kurių tikslai nėra pelno ar politinės valdžios siekimas arba vien tik religijos tikslų įgyvendinimas, kuriuose valstybė ar savivaldybė neturi daugiau kaip 1/3 balsų visuotiniame dalyvių susirinkime.
2. Lietuvos skėtinių nevyriausybinių organizacijų koalicija.
3. Nevyriausybinių sektoriaus situaciją Lietuvoje išmanantys ekspertai (mokslininkai, nevyriausybiniame sektoriuje daugiau nei 5 metai dirbantys specialistai, nevyriausybinių organizacijų vadovai).

Tyrimo uždaviniai:

1. Remiantis anksčiau atliktų tyrimų, publikacijų bei statistikos duomenimis atlikti situacijos analizę ir apibrėžti nevyriausybinių sektoriaus situacijos kiekybinius ir kokybinius vertinimo kriterijus (indikatorius).
2. Išanalizuoti savanorių įtraukimą į nevyriausybinių organizacijų veiklą.
3. Ištirti nevyriausybinių organizacijų institucinį tvarumą (ar/kiek yra samdomų darbuotojų, ar/kiek turi savanorių, ar organizacija turi patalpas veiklai vykdyti, iš kokių šaltinių gaunamas finansavimas) bei organizacijų tarpusavio bendradarbiavimo lygį.
4. Išanalizuoti nevyriausybinių organizacijų indėlį į šalies ūkio augimą (metinis organizacijų finansavimo dydis, finansavimo šaltiniai ir kt.).
5. Išanalizuoti savanorių, veikiančių nevyriausybiniuose organizacijose indėlį į šalies BVP, apskaičiavimui naudojant atkuriamosios vertės metodą.
6. Pateikti išvadas ir siūlymus dėl nevyriausybinių sektoriaus stiprinimo ir plėtojimosi galimybių.

Tyrimo sudedamosios dalys ir metodai:

- antrinė duomenų analizė;
- reprezentatyvi Lietuvos nevyriausybinių organizacijų (viešųjų įstaigų, asociacijų, fondų), kurių tikslas nėra pelno ar politinės valdžios siekimas arba vien tik religijos tikslų įgyvendinimas,

kuriuose valstybė ar savivaldybė neturi daugiau kaip 1/3 balsų visuotiniame dalyvių susirinkime) apklausa, taikant standartizuotą klausimyną;

- kokybiniai interviu ir/arba grupinės diskusijos su skėtinėmis nevyriausybinėmis organizacijomis (tyrimo imtyje turi būti ne mažiau kaip 15 tokių organizacijų);

- kokybiniai interviu ir/arba grupinės diskusijos su nevyriausybinių sektoriaus situaciją išmanančiais ekspertais (tyrimo imtyje turi būti ne mažiau kaip 10 nevyriausybinių sektoriaus situaciją išmanantys ekspertai).

Tyrimo ataskaitos struktūra remiasi tyrimo sudedamosiomis dalimis bei metodais. Duomenys pateikiami pristatant kiekvieno metodo pagalba gautus duomenis, pateikiant apibendrinimus po kiekvienu iš jų, ataskaitos gale pateikiant bendras išvadas bei rekomendacijas.

I. ANTRINĖ DUOMENŲ ANALIZĖ

1.1 Nevyriausybinių organizacijų samprata

Žvelgiant į teisės aktus, tarptautinių organizacijų dokumentus, akademikų diskusijas galima pastebėti, kad nevyriausybinių organizacijų samprata (toliau tekste - NVO) nėra vienareikšmiška. NVO, Nepelno siekiančių organizacijų (ar institucijų), pilietinės visuomenės organizacijų sampratos varijuoja įvairiuose kontekstuose sukurdamos aiškaus supratimo problemas.

Siekiant išvengti konceptualiosiose bei metodologinėse priegose kylančių problemų, šioje studijoje naudotasi LR finansavimo NVO teikimo ir kontrolės įstatymo projekte apibrėžta NVO sąvoka. Joje NVO apibrėžiama: „kaip nuo valstybės ar savivaldybių valdžios institucijų nepriklausomą laisvai susivienijusį visuomenės ar jos grupės naudai veikiančią viešąją juridinę asmenį, kurio tikslas nėra pelno ar politinės valdžios siekimas arba vien tik religinio kulto poreikių tenkinimas“¹. Labai svarbu tai, kad įstatymo projekto apibrėžime numatyta išskirti organizacijas, kurių svarbūs steigėjai yra valstybės ir savivaldybių įstaigos arba/bei juridiniai asmenys. Įstatymo projekto rengėjai numatė, kad: „Valstybė ar savivaldybė, juridiniai asmenys, kuriuose valstybė ar savivaldybė turi daugiau kaip 1/3 balsų visuotiniame dalyvių susirinkime, negali turėti daugiau kaip 1/3 balsų nevyriausybinių organizacijos valstybiniame dalyvių susirinkime“².

Toliau aptariamas savanoriškos veiklos iširtumas Lietuvoje, indėlis į šalies ūkio augimą, tarpusavio bendradarbiavimas ir kt.

1.2. NVO indėlis į šalies ūkio augimą

1.2.1. NVO indėlio į šalies ūkio augimą apskaičiavimo metodologinis pagrindimas

NVO indėlio į šalies augimą įvertinimas gali būti komplikuoatas dėl eilės veiksnių susijusių su sąvokos apibrėžtimi, statistinių duomenų stoka, analizės metodologijos ir rodiklių pasirinkimu. Žvelgiant į NVO indėlio nacionalinėms ekonomikoms studijas pastebima pastarojo dešimtmečio tendencija, kuri yra susijusi su Jungtinių tautų vadovo nepelno siekiančioms institucijoms taikymu³. Jis statistikos apie NVO rinkime taikomas dvejopai. Pirmiausiai tarptautinės organizacijos JT, ES, EBPO

^{1; 2} LR finansavimo NVO teikimo ir kontrolės įstatymo projektas [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: http://www.lrv.lt/Posed_medz/2011/110413/24.pdf

^{3; 6} *Handbook on Nonprofit Institutions in the System of National Accounts*, 2003 [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: http://unstats.un.org/unsd/publication/seriesf/seriesf_91e.pdf

institucijos skatina rinkti statistinę informaciją apie NVO nepelno sąskaitų sistemoje⁴. Kita vertus, minėtas JT patvirtintas vadovas tarnauja statistikams ir tyrinėtojams analizuojant NVO bei savanorių indėlį į nacionalines ekonomikas. Bene plačiausiai tuo užsiima John Hopkins vardo Pilietinės visuomenės studijų centro tyrinėtojai, kurie prisidėjo prie šio vadovo kūrimo⁵. Vis tik, šiuo atveju, metodologijos statistiniai analizei yra svarbūs atskiri vadove numatyti kriterijai, kuriais remiantis galima statistiškai įvertinti NVO indėlį nacionalinės ekonomikos vystyme.

Nuo konteksto pereinant prie metodologinių pagrindų galima pastebėti, kad JT vadovo nepelno siekiančioms institucijoms rengėjai išskyrė penkis kintamųjų tipus, kuriais remiantis galima analizuoti NVO indėlius. Jie susideda iš:

1. Finansinių kintamųjų (rinkos pajamų, valdžios kompensacijų, savanorių indėlių, vartojimo, pajamų iš turto, einamosios lėšos pervedimų ir eilės kt.).
2. Struktūrinių kintamųjų (etatinių darbuotojų, savanorių įdarbinimo, narių, klientų, su kuriais dirbama, skaičiaus ir kt.).
3. Išeigos ir masto matavimo kintamųjų (fizinis masto matavimas – monetariniai ir nemonetariniai išėigos matmenys).
4. Klientų ir veiklos naudotojų kintamųjų (bendri klientų matmenys,- dalyvavimas, įsitraukimas, pasitenkinimas paslaugomis ir pan.).
5. Poveikio ir veiklos kintamųjų (veiksmingumas, teisingumas paskirstyme, teisingumas socialiniame įgalinime)⁶.

Pastebėtina, kad pristatyti statistiniai kintamieji yra sudaryti remiantis visapusiškumo kriterijumi, t.y. jie yra orientuoti ne tik į ekonominės (gaunamų lėšų bei patirtų išlaidų), bet ir į socialinės, darbo ir teikiamų paslaugų/veiklos statistikos surinkimą. Tokiu būdu surinkta statistika įgalina įvertinti visą NVO institucinį sektorių ir jo subsektorius. Šioje vietoje galima klausti, ar remiantis pateiktomis kintamųjų grupėmis būtų galima rasti statistiką apie Lietuvos NVO. Išties atsakymas negali būti vienareikšmis. Viena vertus, dalis statistikos yra renkama ir prieinama (LR Statistikos departamento duomenų bazės). Kita vertus, dalis statistikos nėra renkama, bet ją gali atspindėti kai kurie agreguoti duomenys iš valstybinių registrų, atlikti tyrimai ir pan.

⁴ Jos šalims narėms rekomenduojama sukurti satelitines sąskaitas (nacionalinių sąskaitų papildymas), kurios parodytų NVO indėlius nacionalinėje ekonomikoje. Šiuo metu jas platesniu ar mažesniu mastu yra pritaikę daugiau negu 30 šalių. NPI statistiką renka ir LR Statistikos departamentas.

Committee on statistics, 2006. *Working party on national accounts* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.oecd.org/dataoecd/50/17/37478585.pdf>

⁵ The Center for Civil Society Studies. *The UN Nonprofit Handbook Project* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.ccss.jhu.edu/index.php?section=content&view=9&sub=11>

Toliau bus išskiriami bei aptariami statistiniai kintamieji, kurie paremti patikimais statistiniais duomenimis arba trumpalaikiais rodikliais.

Finansiniai kintamieji

Statistikos departamentas renka duomenis apie dalį NVO, tiksliau Nepelno siekiančios institucijas teikiančios paslaugas namų ūkiams (toliau – NPI) ⁷. Statistika apie NPI atsispindi Statistinių rodiklių duomenų bazėje, figūruoja LR nacionalinių sąskaitų sistemoje. Apskritai, statistinėje terminijoje NPI sudaro institucinį sektorių apie kurį, pagal visą eilę rodiklių, surenkama statistika. Pastebėtina, kad NPI veikla apibrėžiama išskiriant gamybos (ne rinkos produkcija, subsidijos ir kt.) ir kitų gaunamų lėšų bei išlaidų rodiklius (algos, mokesčiai, ir t.t.). Taip pat renkama statistika apie NPI finansinius išipareigojimus ir grynojo turto išsigijimą⁸. Šie pajamų bei turto statistiniai duomenys gali būti susieti su JT ekspertų išskirtu rinkos pajamų kintamuoju.

Aišku, tokie duomenys nėra vieninteliai. Juos galima praplėsti atskirose studijose agreguotais duomenimis. Įmonės „BGI Consulting“ ekspertai, 2010 m. Ūkio ministerijos užsakymu, atliktas tyrimas⁹ parodo NPI veiklas atskiruose ekonominės veiklos subsektoriuose. Pateikti ne tik išvestiniai statistiniai duomenys, bet ir įvertintas NPI sektorių efektyvumas, konkurencija, pridėtinė vertė ir t.t.

Statistikos departamentas taip pat renka statistinius duomenis apie NVO (politinių partijų, profesinių sąjungų, verslininkų ir darbdavių asociacijų, kitų asociacijų) gaunamas lėšas ir išlaidas bei pateikia jų finansavimo šaltinius (iš nacionalinio biudžeto, ES fondų, nario mokesčių, labdaros ir dovanų bei kitų lėšų). Išlaidos oficialiojoje statistikoje pateikiamos pagal kelis statistinius rodiklius: darbo užmokestį, socialinio draudimo įmokas, išlaidas prekėms, paslaugoms bei kitas išlaidas.

Iš dalies galima įvertinti su NVO gaunamomis lėšomis susijusius paramos ir labdaros rodiklius. Statistikos departamentas pateikia statistinius duomenis susijusius su paramos ir labdaros gavimu bei paskirstymu. Pastebėtina, kad juose išskiriamas ir NVO indėlis¹⁰. Tiesa, šis rodiklis pagal savo pobūdį yra dvejopas. Jį galima priskirti ne tik prie finansinių, bet ir prie išieigos ir masto matavimo kintamųjų, kadangi jie atspindi ne tik paramą gaunamą NVO (pvz. NVO nariams)¹¹, bet ir NVO išdalijamą paramą. 1 lentelėje pateikiamas NVO įnašas remiantis piniginių kintamųjų ir rodiklių apibrėžimu.

⁷ *Kitų, niekur kitur nepriskirtų, narystės organizacijų veikla*. LR Ekonominės veiklos klasifikatoriaus (EVRK 2 red.) kategorija.

⁸ LR Statistikos departamentas, 2008. *Lietuvos nacionalinės sąskaitos*. Vilnius.

⁹ BGI consulting, 2010. *Lietuvos rinkų funkcionavimo stebėseną*. Vilnius.

¹⁰ LR Statistikos departamentas, 2011. *Lietuvos juridiniai asmenys - labdaros ir paramos teikėjai. Požymiai: administracinė teritorija, statistiniai rodikliai ir metai* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3180301&PLanguage=0&TableStyle=&Buttonns=&PXSID=4006&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>

¹¹ *Labdara ir parama Lietuvoje*, 2007. Vilnius, p.15.

1 lentelė. NVO įnašai – piniginių (monetarinių) kintamųjų ir rodiklių apibrėžimas

Rodiklis	Duomenų šaltinis
1) Išteklių rodikliai – ne rinkos ir jų panaudojimo rodikliai, pirminiai ištekliai (nuosavybės pajamos), antriniai ištekliai	Statistikos departamento prie LRV duomenys ir šių duomenų pagrindu atlikta analizė
2) Bendrosios pridėtinės vertės rodiklis	Statistikos departamento prie LRV duomenys ir šių duomenų pagrindu atlikti skaičiavimai
3) Išteklių panaudojimo rodikliai – darbo užmokestis, socialinio draudimo įmokos, išlaidos prekėms ir paslaugoms bei kitos išlaidos. Taip pat pateikiami NPI sumokėti mokesčiai.	Statistikos departamento prie LRV duomenys ir šių duomenų pagrindu atlikti skaičiavimai
4) Įsipareigojimai ir grynojo turto pasikeitimai (Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas ir jo vartojimas – santaupų ir turto pasikeitimų rodikliai).	Statistikos departamento prie LRV duomenys ir šių duomenų pagrindu atlikti skaičiavimai
5) Finansinis turtas	Statistikos departamento prie LRV duomenys ir šių duomenų pagrindu atlikti skaičiavimai
6) Valdžių išmokos – atskirų biudžetinių programų priemonių analizė	LR valstybės ir savivaldybių biudžeto bei EEE fondo programų duomenys ir šių duomenų pagrindu atlikti skaičiavimai
7) Paramos ir labdaros rodikliai	Statistikos departamento prie LRV duomenys ir šių duomenų pagrindu atlikti skaičiavimai

Kitas rodiklis, kurį įmanoma sąlyginai įvertinti yra savanorių darbas (absoliutūs ir santykiniai skaičiai ir sąlyginio MTTP savanorių skaičiaus rodikliai - visos darbo dienos ekvivalentas).

Struktūriniai kintamieji

Pereinant prie struktūrinių kintamųjų naudojamų statistikos surinkimui ir vėliau analizei galima pastebėti, kad jie praplečia finansinius kintamuosius. Šie duomenys yra renkama Statistikos departamento, o išvestinius duomenis galima gauti iš juridinių asmenų registro.

Pradėti būtų galima nuo metinių darbo sąnaudų rodiklių¹². Juos gali papildyti statistiniai duomenys apie registruotas ir faktiškai veikiančias NVO organizacijas pagal registrų bei statistikos departamentų duomenis. Šiuos duomenis papildžius gyventojų dalyvavimo NVO veiklose duomenimis, galima apibendrinti asociatyvinį dalyvavimą (moksliniuose tyrimuose naudojama

¹² LR Statistikos departamentas. *Metinės darbo sąnaudos* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2508&PHPSESSID=>

socialinio kapitalo ar kitos kategorijos). Sudėtingesnis gali būti duomenų prieinamumas apie NVO narius ir asmenis dalyvaujančius jų veiklose¹³. Tai iš dalies gali kompensuoti visa eilė sociologinių apklausų skirtų asmenų dalyvavimui NVO ištirti.

2 lentelė. NVO įnašų vertinimas - struktūrinių kintamųjų apibrėžimas

Rodiklis	Duomenų šaltinis
1) NVO skaičius	Statistikos departamento prie LRV duomenys, VĮ „Registru centras“ duomenys ir šių duomenų pagrindu atlikti skaičiavimai
2) NVO narių skaičius	Statistikos departamento prie LRV duomenys ir šių duomenų pagrindu atlikti skaičiavimai
3) Dalyvavimas NVO veiklose	Sociologiniai tyrimai ir šių duomenų pagrindu atlikti skaičiavimai
4) Darbo sąnaudos	Statistikos departamento prie LRV duomenys, VĮ „Registru centras“ duomenys ir šių duomenų pagrindu atlikti skaičiavimai

Apibendrinant galima pastebėti, kad susiduriama su statistinių įverčių susijusių su NVO klientais bei poveikių ir veiklos kintamaisiais prieinamumu. Išties klientų pasitenkinimą veikla ar NVO veiklos veiksmingumą galima atskleisti remiantis tik antrinių duomenų, gautų sociologinių apklausų metu, analize. Vis dėlto, šių tyrimų skaičius yra ribotas.

Pabaigoje svarbu išanalizuoti ir NVO įnašo analizės konceptualizavimo ir praktinio įvertinimo problemas. Toks įvertinimas gali būti atliekamas fizinio matavimo lygmenyje analizuojant NVO gaminamų/teikiamų prekių ir paslaugų apimtį, vertinant klientų skaičių ir jų kaitą. Klientų ir veiklos naudotojų kintamųjų matavimas yra komplikuoatas ne tik dėl duomenų stokos, bet ir dėl to, kad NVO teikiamos paslaugos, priklausomai nuo sektorių, skiriasi ir varijuoja. Remiantis oficialiąja statistika paslaugų naudotojų skaičių galima įvertinti tik atskirose NVO grupėse teikiančiose stacionarias socialines paslaugas.

1.3. Statistinių duomenų analizė

1.3.1. NVO struktūrinių rodiklių kontekstuose

Prieš pradėdant analizuoti finansinius aspektus pirmiausiai reikia stabtelėti ties papildomais NVO matmenimis, kurie netiesiogiai atskleidžia NVO indėlius. Pradėti reiktų nuo darbo sąnaudų¹⁴ kaitos tendencijų analizės. Remiantis šio rodiklio dinamika galima pastebėti, kad nuo 2005 m. antrojo

¹³ LR Statistikos departamentas pagal F-16 metinę formą renka narystės duomenis. Tačiau tai liečia tik dalį NVO.

¹⁴ Darbo sąnaudos – darbdavio išlaidos, atsirandančios samdant darbuotojus. Jas sudaro bruto darbo užmokestis pinigais ir išmokos natūra, socialiniai darbdavio įnašai (įmokos), profesinio mokymo išlaidos ir kitos darbdavio išmokos. Skaičiuojant darbo sąnaudų indeksą, neįskaitomos profesinio mokymo išlaidos ir kitos darbdavio išmokos. Darbo sąnaudų indeksas – santykinis rodiklis, kuriuo išreiškiamas vienos dirbtos valandos darbo sąnaudų pokytis per tam tikrą laikotarpį.

iki 2007 m. pirmojo ketvirčio darbo sąnaudos augo geometrine progresija. Regresija prasidėjo dar prieš pasaulinę finansų krizę, o kritimas stabilizavosi tik 2009 m. pabaigoje – 2010 m. pradžioje. Nagrinėjant ekonominių veiklų sektorius, kurie iš dalies sutampa su NVO veiklos sritimis (t.y. žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo, meninę, pramoginę ir poilsio organizavimo veiklas, švietimo bei profesinę, mokslinę ir techninę veiklą¹⁵) galima pastebėti, kad darbo sąnaudų pokyčiai pradėjo didėti nuo 2010 m. II-ojo ketvirčio (žr. 3 lentelę). Šiuos pokyčius apsprendė ne tik rinkos veiksniai, bet ir darbo fondo pokyčiai savivaldybių ir valstybės įstaigose bei įmonėse.

3 lentelė. Vienos dirbtos valandos darbo sąnaudos pagal ekonominės veiklos rūšis 2009 –2011 m. ketvirčiais¹⁶

Ketvirčiai	2009 m.				2010 m.				2011 m.
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	II
Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	108,8	101,7	93,6	92,4	95,7	95,3	100	100,7	98,4
Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	111,5	101,1	93,1	89,6	89,2	90,9	94,2	102,8	101,8
Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla	100,1	100,4	99,6	89,5	94,1	92,6	92,2	99,3	96,1
Švietimas	115	114	117	94	94	94	100	99,8	99,6

Nagrinėjant 3 lentelėje pateiktus duomenis galima pastebėti, kad didėjantis biudžetinis finansavimas, viešųjų pirkimų apimtys¹⁷ ir namų ūkio turtas¹⁸ netiesiogiai prisidėjo ir prie paslaugų plėtros, o kartu ir darbo sąnaudų didėjimo. Tai buvo naudinga paslaugas teikiančioms NVO.

Veikiančių organizacijų skaičius yra kitas statistinis rodiklis galintis atskleisti NVO indėlį ekonomikai. Jį galima išmatuoti dvejopai. Pirmiausiai analizuojant įregistruotų organizacijų skaičių, naujai registruojamų įstaigų dinamiką. Antra, vertinant narių skaičiaus matavimus bei papildant analizę finansinių įsipareigojimų aptarimu. Pirmuoju atveju, NVO registruotų juridinių asmenų registre skaičius atspindi faktinę padėtį, tačiau neatspindi veiklos apimčių. Statistiniai rodikliai apie narystės pokyčius leidžia įvertinti ir galimas veiklos apimtis ir kai kuriuos kitus kokybinius reiškinius. VĮ registrų centro pateiktais duomenimis 2009 m. Lietuvoje buvo įregistruotos 32 476 NVO (žr. 1 pav.). Šioje vietoje reikia daryti svarbią išlygą. Deja, neįmanoma išskirti VŠĮ, kurių steigėjai (turi daugiau kaip 1/3 balsų visuotiniame dalyvių susirinkime) yra valstybės, savivaldybės ar juridiniai asmenys. Taigi šį faktą reiktų vertinti, kaip išimtinę sąlygą tolimesnių duomenų analizėje bei atitinkamai tikslinti interpretacijas.

¹⁵ Sektorių atranka yra atsitiktinė, neapsižvelgiant į sektorių svarbumą NVO veiklose ir kitus kriterijus.

¹⁶ LR Statistikos departamentas, 2011[žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.stat.gov.lt/lt/>

¹⁷ 2009 m. viešųjų pirkimų apimtys siekė 9,050 mln. litų (iš viso 7633 pirkimai). 2010 m. viešųjų pirkimų apimtys pasiekė 10,859 mln. (12,511 pirkimų). Viešųjų pirkimų tarnybos ataskaita, 2010 m., p. 4.

¹⁸ SEB banko apžvalga, 2011. Namų ūkių finansinio turto barometras [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.verslobanga.lt/lt/zb.full/4de9614c2233c>

Pereinant prie kito rodiklio, - naujų NVO reiktų pastebėti tai, kad 2010 m. buvo įsteigta ir įregistruota 1918 naujų NVO. Apskritai nagrinėjant naujai steigiamų NVO dinamiką galima pastebėti, kad ji didėjo nuo 2005 m. geometrine progresija nepaisant nepalankių 2009 – 2010 m. veiksnių.

4 lentelė. Naujai įregistruotos NVO 2005-2010 m.¹⁹

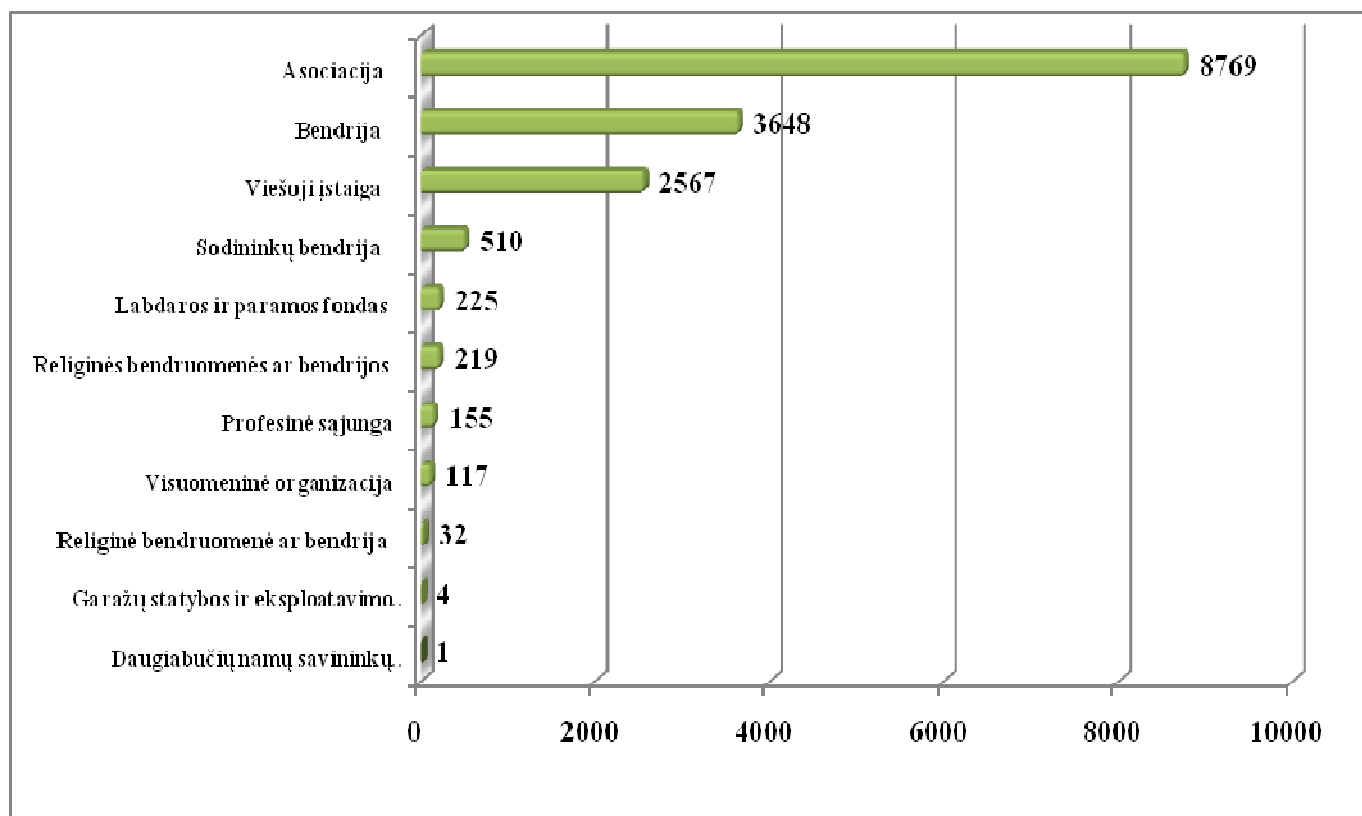
Apskritis	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Alytaus	43	62	50	65	67	83
Kauno	241	270	289	301	348	368
Klaipėdos	129	119	156	165	174	184
Marijampolės	48	31	60	58	59	66
Panevėžio	97	76	70	85	112	97
Šiaulių	124	87	118	113	126	152
Tauragės	32	22	50	42	46	51
Telšių	36	46	58	57	48	51
Utenos	62	53	52	73	71	70
Vilniaus	518	582	675	659	757	796
Iš viso	1330	1348	1578	1618	1808	1918

Ypatingai daug, apie 200 daugiau negu 2008 m., naujų NVO buvo įregistruota 2009 m. (žr. 4 lentelę). Žvelgiant į naujai steigiamų NVO pasiskirstymą pagal Lietuvos administracinius vienetų pastebėtina, kad šiuos pokyčius apsprendė ženkliai padidėjęs naujai steigiamų NVO skaičius Vilniaus, Kauno, kiek mažiau kitose apskrityse.

Palyginus iš VĮ „Registrų centras“ (įregistruotų) bei Statistikos departamento (pateikiančių ataskaitas apie veiklą) gautus duomenis galima teigti, kad 2010 m. faktiškai galėjo veikti apie pusė²⁰ NVO. Tiesa, dalis jų dėl įvairių priežasčių galėjo nepateikti statistinių ataskaitų, laikinai nevykdyti veiklos ir pan. Šie duomenys patvirtina jau anksčiau SEPC ekspertų padarytą išvadą: „Visų NVO, priklausomai nuo statuso, realiai veikiančių yra nuo 44 iki 91 proc. mažiau nei jų registruota“²¹.

¹⁹ VĮ „Registrų centro“ pateikti duomenys.

^{20: 21} 2010 m. 34394 NVO buvo įregistruota Juridinių asmenų registre. Tuo tarpu Statistikos departamentui ataskaitas pristatė tik 16247 NVO. Taigi tik 47,2 proc. įstaigų.

1 pav. NVO tipai pagal Statistikos departamento statistines ataskaitas 2010 m.²²

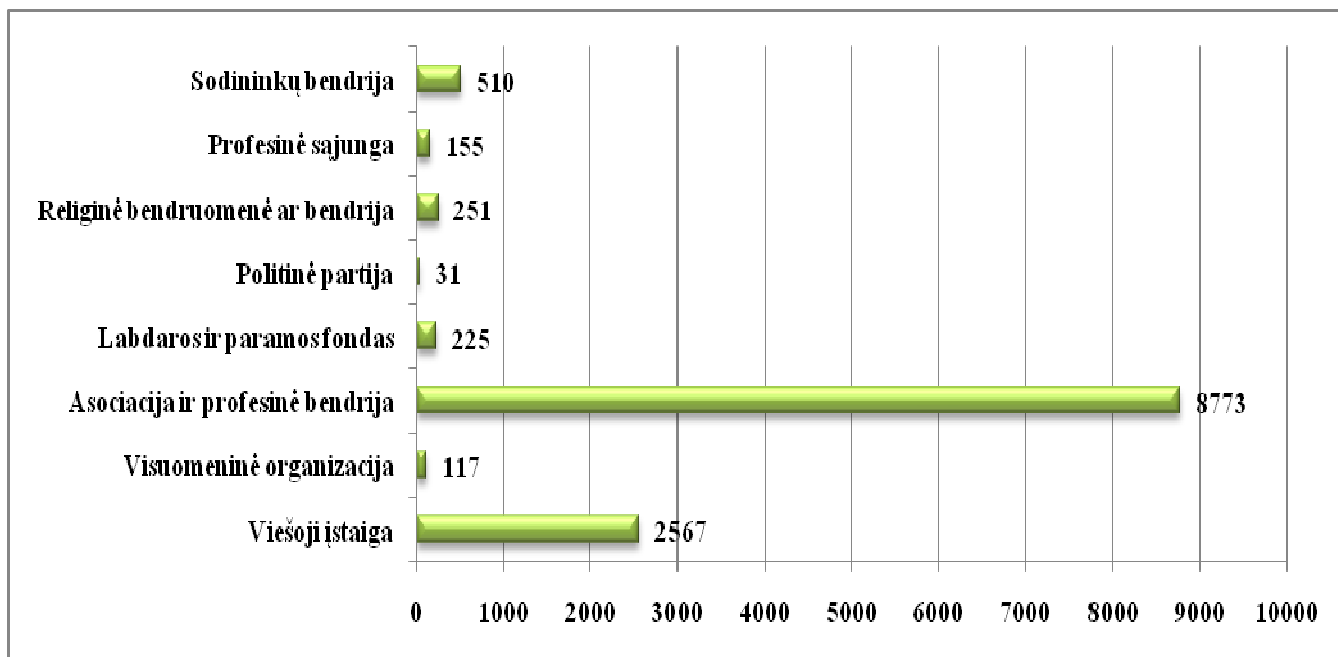
Analizuojant šiuos duomenis galima pastebėti, kad nemažą dalį (2010 m. apie 54 proc.) asociacijų juridinį statusą turinčių NVO sąlyginai²³ galima priskirti teisių gynimo, verslo ir socialinių ir profesinių interesų atstovavimo sektoriui²⁴. Papildžius jas profesinėmis sąjungomis ir jų susivienijimais šių organizacijų skaičius tampa dar ženklėsnis. Tai akivaizdu santykiniais dydžiais lyginant NVO – asociacijų/profsąjungų ir NVO teikiančių paslaugas skaičių. Paslaugų sektoriuje veikia VŠĮ, bendrijos (bendrijos, sodininkų ir garažų bendruomenė), visuomeninės organizacijos, dalis religinių bendrijų ir centrų bei labdaros ir paramos fondų.

Pastarųjų metų statistika kiek patikslina 2010 m. duomenis. Taigi 2011 m. Statistikos departamento pateikti duomenys rodo, kad 2011 m. sąlyginai NVO galima priskirti 12629 organizacijų. Daugiausiai jų priskiriama asociacijoms ir profesinėms bendrijoms (žr. 2 pav.). Viešųjų įstaigų statusas tikslintinas pagal steigėją.

²² LR Statistikos departamentas, 2011[žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.stat.gov.lt/lt/>

²³ *Analizuojame tik sąlyginai įvertindami. Dalis NVO turinčių asociacijų juridinį statusą teikia socialines paslaugas savo nariams ar klientams.*

²⁴ *Pagal Pasaulio banko bei JT naudojamus NVO veiklos sektorių klasifikatorių tai atitiktų teisės, gynybos ir politikos bei verslo ir profesionalių asociacijų kategorijas.* The International Classification of Nonprofit Organizations, 1996. ICNPO-REVISION 1, p.7.

2 pav. Veikiančių NVO tipai pagal teisinę forma 2011 m.²⁵

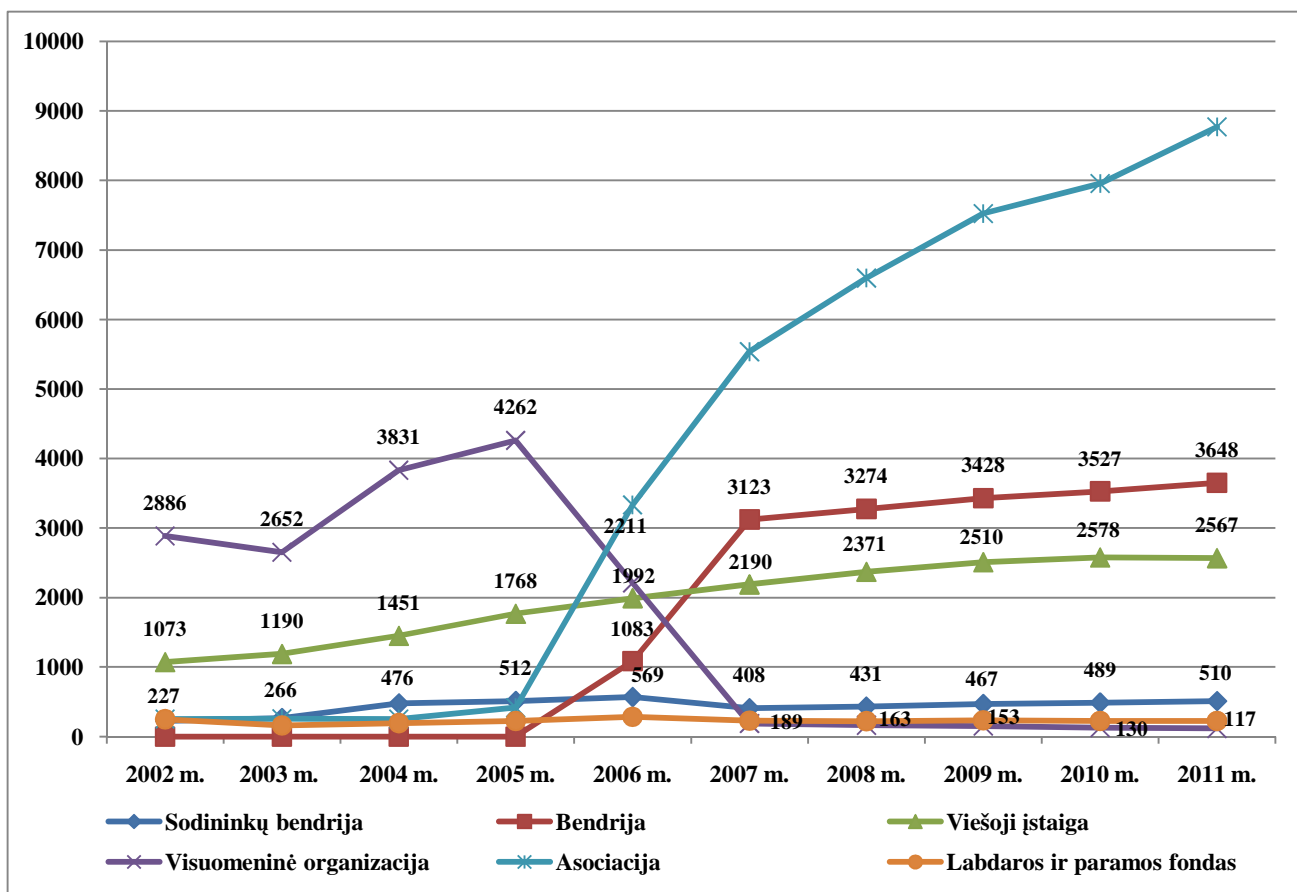
NVO pagal teisinį statusą dinamika atskleidžia kelis procesus. Pirmiausiai galima pastebėti, kad aktyviai didėjo vykdančių veiklą asociacijų, besikuriančių bendrijų, VŠĮ skaičius (žr. 3 pav.). Tai apsprendė ne tik naujai registruotų įstaigų skaičius, bet ir suaktyvėjusi veikla. Be to, tai lėmė ir supaprastintas, priimtinesnis NVO statistikos ataskaitų pateikimo būdas bei sugriežtinta jų pateikimo priežiūra ir kontrolė. Reikia įvertinti ir tai, kad pasikeitus teisei bazei, skirtingais tikslais daugelis NVO keitė savo statusus²⁶, prasidėjusi ekonominė krizė iš esmės nesumažino jų skaičiaus²⁷. Po pradėtos Vyriausybės vykdomos statuso įstaigų pertvarkos, sumažėjo VŠĮ, kurių steigėjas viešojo administravimo įstaigos ir institucijos. Taip pat tolydžiai mažėjo ir visuomenės įstaigų skaičius.

Žvelgiant į įstaigų veiklos geografinę dislokaciją galima pastebėti, kad daugiausiai jų 2011 m. koncentravosi Vilniaus (apie 30 proc.) ir Kauno (apie 20 proc.) apskrityse. Šiaulių, Panevėžio bei Klaipėdos apskrityse koncentravosi po 10 – 11 proc. NVO. Tik apie 2 proc. įstaigų veikė Tauragės, apie 4 proc. – Telšių apskrityse (žr. 3 pav.).

²⁵ LR Statistikos departamentas, 2011[žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.stat.gov.lt/>

²⁶ Šimašius R., 2007. *Ne pelno organizacijos. Prigimtis ir reglamentavimas*. Vilnius, p. 86-101

²⁷ Focus grupė (2), 2011 – 11 – 04

3 pav. Veikiančios NVO pagal teisinę formą dinamika 2002 -2011 m.²⁸

3 paveiksle pateiktą NVO skaičiaus pagal teisinius formų kaitos dinamiką atspindi ir duomenys apie naujai įregistruotas NVO valstybiniame juridinių asmenų registre (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. naujai įregistruotos NVO 2005 -2010 m.²⁹

Apskritis	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Alytaus	43	62	50	65	67	83
Kauno	241	270	289	301	348	368
Klaipėdos	129	119	156	165	174	184
Marijampolės	48	31	60	58	59	66
Panevėžio	97	76	70	85	112	97
Šiaulių	124	87	118	113	126	152
Tauragės	32	22	50	42	46	51

²⁸ LR Statistikos departamentas, 2011[žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.stat.gov.lt/lt/> Plačiau žr. 1 priedą.

²⁹ VĮ „Registrų centro“ duomenys. Plačiau žr. 1 priedą

Apskritis	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Telšių	36	46	58	57	48	51
Utenos	62	53	52	73	71	70
Vilniaus	518	582	675	659	757	796
Iš viso	1330	1348	1578	1618	1808	1918

Pastebėtina, tai, kad asociacijų steigimasis 2010 m. sulėtėjo Vilniaus, Klaipėdos, o ženkliai padidėjo Kauno, Šiaulių Alytaus apskrityse (žr. 2 priedą). Nagrinėjant statistiką akivaizdus ir kitas faktas. 2010 m. „didmiesčių apskrityse“ buvo įsteigta ženkliai daugiau VŠĮ (Vilniuje -70, Kaune – 27, Klaipėdoje – 17). Nemaža jų priskirtinos NVO.

Reikia atsargiai vertinti NVO skaičiaus rodiklius ir jų klasifikacijas pagal juridinius statusus. Pirmiausiai jie nėra absoliučiai patikimi. Antra, juridinės ir statistinės klasifikacijos tik iš dalies atspindi veiklas ir gali būti tapatintinos su tarptautinių organizacijų ar akademiniais NVO sričių klasifikatoriais. Na ir svarbiausia, kad šis rodiklis gali tik netiesiogiai atspindėti NVO indėlius Lietuvos ekonomikoje. Taigi, šis rodiklis gali būti vertinamas tik kitų finansinių rodiklių kontekste.

Kitas struktūrinis NVO įverčių ekonomikoje rodiklis yra susijęs su narių bei darbuotojų skaičiumi. Remiantis Statistikos departamento pateikiamais duomenimis galima pastebėti, kad NVO organizacijose dirba 106 457 darbuotojai (2010 m. duomenys). Daugiausiai etatinių darbuotojų dirba VŠĮ (83 proc.), bendrijose (9 proc.), asociacijose (5 proc.) (žr. 1 priedą). Vidutiniškai vienoje organizacijoje 2010 dirba apie 6,6 darbuotojus. Aišku, faktiškai darbuotojų skaičius yra didesnis atsižvelgiant į tai, kad, kad beveik pusės iš registruotų organizacijų veikla nėra aktyvi. Kita vertus, duomenis iškreipia ir VŠĮ nepriskirtinos NVO, kaip sveikatos apsaugos įstaigos (ligoninės, poliklinikos ir pan.) ar švietimo įstaigos (aukštosios profesinės mokyklos ir kt.). Tai akivaizdžiai parodo ir statistika. Vidutiniškai vienoje VŠĮ dirba apie 34,2 darbuotojai. Tuo tarpu asociacijose įdarbinta 1,6, o bendrijose 2,7 darbuotojai. Taigi faktiškai, matyt, NVO turinčių VŠĮ teisinę formą darbuotojų skaičius yra ženkliai mažesnis. Šie statistiniai duomenys parodo, kad atsižvelgiant į NVO paramos politiką ar veiklą rėmimo programas reiktų su išlygomis vertinti statistinius rodiklius apie VŠĮ darbuotojų skaičių. Kita vertus, NVO, kaip organizaciją sudaro ne tik etatiniai darbuotojai. Nemažiau svarbūs yra ir nariai bei savanoriai.

Vertinant narystės skaičiaus pokyčius galima pastebėti, kad itin ženkliai lūžių 2008 – 2010 m. dinamikoje nebuvo (žr. 6 pav.). Tiesa, galima išskirti kelias tendencijas. Pirma, 2006 – 2010 m. nežymiai mažėjo verslininkų ir darbdavių asociacijų narių skaičius. Pastebėtina, kad 2010 m. šios asociacijos vienijo 12 tūkst. įmonių, o tai apėmė 14 proc. visų veikiančių ūkio subjektų. Kita vertus, politinių partijų narių skaičius nuo 92 tūkstančių padidėjo iki 104,1 tūkstančio (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Narių skaičiaus kaita NVO (politinės partijos, profesinės sąjungos, verslininkų ir darbdavių asociacijos) tūkst.³⁰

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Politinės partijos	92	98	95,6	103,1	104,1
Profesinės sąjungos	115,7	115	111,7	115,4	112,6
Verslininkų ir darbdavių asociacijos	12,8	13,2	12,4	11,8	12

Lietuvoje kaupiami statistiniai duomenys neleidžia įvertinti savanorių narių ir savanorių dalyvavimo aktyvumo. Vis tik papildant juos sociologinių apklausų duomenimis galima pastebėti, kad „neformalių narių“, savanorių dalyvavimas yra pakankamai ženklaus ir 2009 -2011 m. siekia apie 20-30 proc. Lietuvos gyventojų (žr. 7 lentelę). Tiesa, apėmus tradicines savanoriškos veiklos formas – dalyvavimą talkose, vietos bendruomenės renginiuose, galima pastebėti, kad visuomenės dalyvavimas išauga. Tiesa, šio dalyvavimo intensyvumas nėra toks aukštas. Kita tendencija, yra aiškiai, beveik dvigubai 2007 – 2010 m. padidėjęs dalyvavimas savanoriškose veiklose³¹.

7 lentelė. Lietuvos gyventojų dalyvavimas NVO bei savanoriškose veiklose³²

Tyrimo pavadinimas, užsakovas, atlikėjas	Metai	Dalyvavimas visuomeninėse/savanoriškose veiklose	Dalyvavimas NVO ir judėjimų veiklose
Pilietinės galios indeksas, PVI	2007	17 proc. vietos bendruomenės veiklose ir/ar 31 proc. aplinkos tvarkymo darbuose	9 proc.
Lietuvos gyventojų požiūris į NVO, RAIT, NISC užsakymu	2009	22 proc. dalyvavimo patirtys	
Savanorystė Lietuvoje, SIC	2010	32 proc. pagalba organizuojant renginius ir/ar 29 proc. bendruomenių veiklose, žemesnis dalyvavimas kituose savanorių veiklos formose*	
Dalyvavimas savanoriškoje veikloje ir NVO vertinimas, Vilmorus, NISC užsakymu	2010	20 proc. dalyvauja savanoriškoje veikloje	
Požiūriai į savanorišką veiklą, Vilmorus, EK atstovybės Lietuvoje užsakymas	2011	33 proc. dalyvauja savanoriškoje veikloje	
Pilietinės galios indeksas, PVI	2010	34 proc. vietos bendruomenės veiklose ir/ar 50 proc. aplinkos tvarkymo darbuose	11 proc.

*aukštas dalyvavimas aplinkos tvarkyme ir teikiant pagalbą pagyvenusiems žmonėms.

³⁰ LR Statistikos departamentas, 2011[žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.stat.gov.lt/lt/>

³¹ *Remiantis Pilietinės galios indekso tyrimo duomenimis jis padidėjo 2009 m.*

³² *Lietuvos gyventojų požiūris į nevyriausybinės Organizacijas. Pilietinės nuostatos. Pasyvumo priežastys* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: http://www.nisc.lt/lt/files/main/LTD_sociologinis_tyrimas.pdf;

Savanorystė Lietuvoje, SIC. Internetinė prieiga <http://www.sic.lt/index.php/lt/nv/pranesimai/savanoryste-lietuvoje>
Dalyvavimas savanoriškoje veikloje ir NVO vertinimas, Vilmorus, NISC užsakymu [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: http://www.nisc.lt/lt/files/main/Savanoryste_NVO_tyrimas.pdf

PVI. Pilietinės galios indeksas, [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: http://www.civitas.lt/admin/get_file.php?id=115

Kita vertus, sociologinių apklausų duomenų analizė rodo, kad visuomenės aktyvaus dalyvavimo NVO apimtys yra ženkliai mažesnės. Tik 11 proc. respondentų teigiamai atsakė į klausimą apie dalyvavimą NVO ir judėjimų veiklose. Beje, atsižvelgiant į nevienareikšmišką nusistovėjusią NVO sampratą bei apklausoje naudojamus klausimus galima išvelgti galimas sociologinių tyrimų duomenų paklaidas.

Paskutinis struktūrinis rodiklis – metinės darbo sąnaudos - atskleidžia darbuotojo vertę, kuri yra suformuota įvairių veiksnių. Tyrinėtojai pastebi, kad švietimo, socialinio darbo, sveikatos apsaugos sektoriuose darbo sąnaudos yra didžiausios³³. Statistikos departamento surinkti duomenys bei pateikti rodikliai neišskiria NVO darbo sąnaudų. Vis tik atsižvelgiant į pagrindinius NVO veiklos sritis (socialinės apsaugos, švietimo, interesų ir teisių atstovavimo)³⁴ svarbu aptarti galimas jų darbo sąnaudas remiantis statistiniais duomenimis.

8 lentelė. Samdomojo darbuotojo vidutinės mėnesinės vienos dirbtos valandos darbo sąnaudos mažose įmonėse (1-10 darbuotojų) (litais)³⁵

Sektoriai	2009 m.	2008 m.	
	mėnesinės bendros	valandinės bendros	valandinės mikro įmonėse*
Švietimas	2 790	19,2	17,25
Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	2 717	19,59	18,74
Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla	2 245	14,99	14,02
Kita aptarnavimo veikla	1 793	15,11	14,94

* Įmonės turinčios nuo 1 iki 9 darbuotojų.

Žvelgiant į šiuos sektorius galima pastebėti, kad didžiausios sąnaudos 2009 m. buvo švietimo srityje. Lyginant sąnaudas švietimo, sveikatos priežiūros ir socialinio darbo bei kultūros srityse galima pastebėti, kad paskutiniojoje jos buvo ženkliai mažesnės (žr. 8 lentelę). Manoma, jog tai apsprendė darbo užmokesčio skirtumai. Taip pat, galima atkreipti dėmesį į tai, kad aptarnavimo (į jį įtraukta ir dalis veikiančių NVO) sektoriuje darbo sąnaudos yra dar mažesnės palyginus su švietimo, kultūros ir sveikatos apsaugos sektoriais. Tai rodo, kad susidariusi aplinka NVO veiklai švietimo, sveikatos apsaugos srityse nėra visai palanki. Kita vertus, ženkliai palankesnės veiklos yra meninės, pramoginės ir poilsio organizavimo bei aptarnavimo sektoriuose.

³³ Švietime 56 proc., sveikatos ir socialinio darbo sektoriuose 42 proc. Mackevičius J., Subačienė R., 2006. *Darbo sąnaudų apskaita ir kontrolė*. Ekonomika, nr. 75, p. 34.

³⁴ Remtasi 2010 m. atlikta NVO apklausa bei statistiniais duomenimis.

³⁵ LR Statistikos departamentas, 2011. *Samdomojo darbuotojo vidutinės mėnesinės ir vienos dirbtos valandos darbo sąnaudos*. [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.stat.gov.lt/lt/>

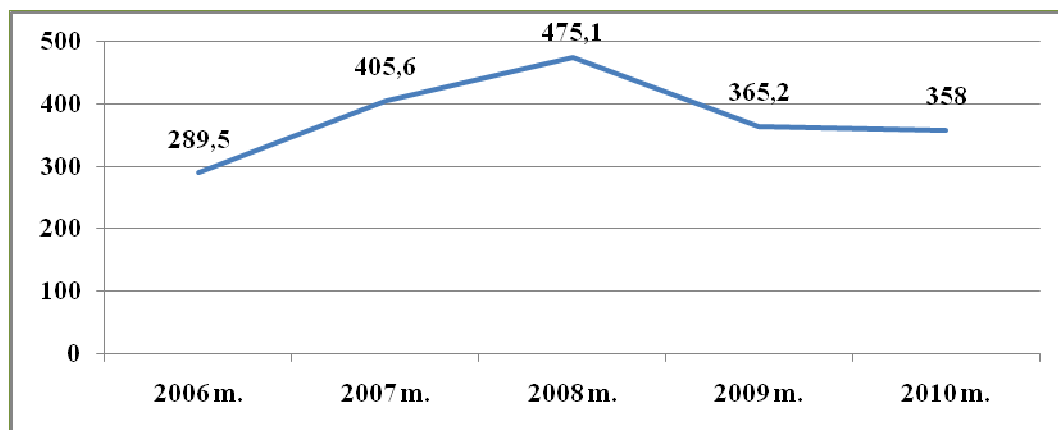
Kita vertus, negalima sureikšminti šių rodiklių atsižvelgiant į tai, kad NVO skirtingai negu valstybės-savivaldybių įstaigos yra lankstesnės (darbas ne visą darbo laiką, kintantys atlyginimų dydžiai ir pan.). Be to, NVO be etatinių darbuotojų dažnai naudojami narių bei savanorių darbu.

1.3.2. NVO finansavimo šaltiniai

Prieš pradėdant nagrinėti NVO finansinių rodiklių statistiką galima pastebėti, kad kai kurie organizacijų pajamų šaltiniai (nario mokesčiais, labdara ir pan.) išskiria juos tiek iš verslo įmonių, tiek iš valstybės ir savivaldybių įstaigų. Pastaraisiais metais NVO lėšų pokyčiuose ryškios dvi pajamų pokyčių tendencijos:

1. Ženklus NVO pajamų sumažėjimas 2009 m. bei dalies NVO pajamų padidėjimas 2010 m.
2. Pasikeitimai pajamų struktūroje.

Nagrinėjant NVO³⁶ gaunamų lėšų pokyčius galima pastebėti, kad po prasidėjusios ekonominės krizės 2008 m. pabaigoje, 2009 m. NVO gaunamos lėšos sumažėjo maždaug 23 procentais (palyginus 2008 m. ir 2010 m. - 24,4 proc.). 2010 m. pajamų kritimas tęsėsi, tačiau jau nebuvo toks ženklus (žr. 4 pav.). Kita vertus, dėl ekonominės krizės sumažėjusios lėšos nekrito žemiau 2006 metų pajamų lygio. Taigi neigiami ekonominės krizės padariniai buvo sąlyginai švelnūs.

4 pav. Lietuvos NVO gaunamų lėšų dinamika 2006 -2010 m., mln. Lt

Atskirų NVO grupių lėšos 2008-2010 m. sumažėjo nevienodai. Nagrinėjant pajamų dinamiką galima pastebėti, kad daugiausiai sumažėjo (63,4 proc.) politinių partijų bei kitų asociacijų (draugijų, sąjungų, klubų, visuomeninių ir kitų narystės organizacijų) pajamos (26,6 proc.). Tuo tarpu

³⁶ LR Statistikos departamentas, 2011[žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.stat.gov.lt/lt/> Nagrinėta politinių partijų, profsąjungų, verslo ir darbdavių organizacijų bei kitų asociacijų (draugijos, sąjungos, klubai, visuomeninės ir kitos narystės organizacijos) pajamos ir išlaidos.

profsąjungų pajamos sumažėjo neženkiai (12,8 proc.) lyginant jas su kitomis grupėmis. Verslo ir darbdavių asociacijų lėšos sumažėjo tik 5,4 proc.

Paaškinimą galime rasti ir analizuojant gaunamų lėšų struktūros pokyčius. Visų pirma reikia pabrėžti, kad 2010 m. ženkliai sumažėjo asociacijų gaunamos lėšos iš labdaros (palyginus 2008 m. ir 2010 m. lėšas – 32 mln. litų) bei iš kitų pajamų (42,6 mln. litų) (žr. 9 lentelę). Tai svarbu įvertinti, kadangi šios grupės įnašai bendroje NVO struktūroje yra didžiausi. Apskritai visoms NVO pajamos iš labdaros ir dovanos aukų sumažėjo beveik perpus (nuo 109,4 iki 57,7 mln. litų). Pastebėtina, kad lėšų gaunamų iš labdaros ir kitų veiklų mažėjimą išlaikė gaunamas finansavimas iš ES struktūrinių fondų³⁷.

9 lentelė. Kitos asociacijos (draugijos, sąjungos, klubai, visuomeninės ir kitos narystės organizacijos) 2006 – 2010 m., mln. Lt³⁸

Narystės organizacijos	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Lėšos iš nacionalinio biudžeto	67,4	80,5	89,4	57,7	48,9
Europos Sąjungos fondų lėšos	..*	42,1
Nario mokesčiai	9,9	14,4	16,8	14,2	11,3
Labdara (parama) ir dovanos (aukos)	41,6	56,9	81,3	57,4	48,5
Kitos lėšos	33,1	37	28,6	35,7	29,9
Pajamos	37,8	57	77,5	68,3	34,9
Visos lėšos pagal finansavimo šaltinį	189,8	245,8	293,6	233,3	215,6

NVO pajamų mažėjimą apsprendė bendros nacionalinės ekonomikos raidos ypatumai susiję su gyventojų perkamosios galios mažėjimu, pasikeitusia verslo įmonių ir valstybės bei savivaldybių labdaros bei programinio finansavimo politika, viešųjų pirkimų apimtimis. Tai atskleidžia ir pokyčių dinamika NVO lėšų eilutėse. Verslininkų ir darbdavių bei kitų asociacijų lėšos mažėjo ne tik iš nacionalinio biudžeto, bet ir nario mokesčio, labdaros ir paramos, pajamų eilučių (žr. 9 ir 10 lenteles).

10 lentelė. Verslininkų ir darbdavių asociacijų lėšų struktūra, mln. Lt³⁹

Narystės organizacijos	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Lėšos iš nacionalinio biudžeto	4,7	5,1	9	4,6	4,3
Europos Sąjungos fondų lėšos	24,2

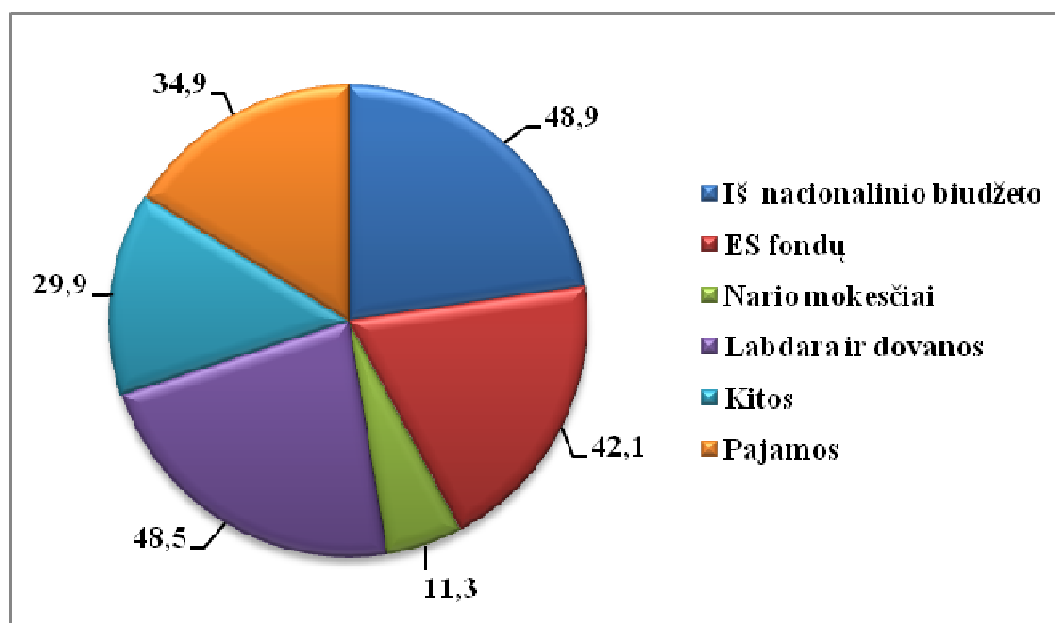
³⁷ NVO organizacijos iš ES struktūrinių fondų 2004-2006 m. gavo 180 mln. 2008 m. pradėta skirstyti parama iš NVO fondo (EEE ir Norvegijos finansinių mechanizmų schema) bei numatytas iki 19 mln. litų paramos skyrimas. Tai kartu su kita ES struktūriniu parama padidino pajamų šaltinius.

³⁸ Lėšos iš nacionalinio biudžeto - įskaitant lėšas, gautas vykdant valstybės institucijų organizuojamus projektus. Iki 2009 m. įskaitytos Europos Sąjungos fondų lėšos. Sudaryta remiantis: Statistikos departamento rodiklių duomenų bazė.

³⁹ LR Statistikos departamentas, 2011 [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.stat.gov.lt/lt/> Lėšos iš nacionalinio biudžeto - įskaitant lėšas, gautas vykdant valstybės institucijų organizuojamus projektus. Iki 2009 m. įskaitytos Europos Sąjungos fondų lėšos.

Narystės organizacijos	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Nario mokesčiai
Labdara (parama) ir dovanos (aukos)	5,7	10,3	7	3,2	2,7
Kitos lėšos	5,1	9,4	3,9	3,2	3,4
Pajamos	53,2	77,8	93,6	80,5	72,7
Visos lėšos pagal finansavimo šaltinį	68,7	102,6	113,5	91,5	107,3

Lyginant verslininkų ir darbdavių bei kitų asociacijų pajamų struktūrą galima pastebėti, kad didžiąją dalį pirmųjų lėšų sudaro pajamos gaunamos iš teikiamų paslaugų ir kitų ekonominių veiklų (2010 m. – 72,7 proc.). Santykinai svarbus finansinių išteklių šaltinis yra ir lėšos gaunamos iš ES struktūrinių fondų. Tai parodo, kad šios organizacijos be lobistinės veiklos aktyviai dalyvauja atskirų sektorių paslaugų rinkose. Tuo tarpu kitų (ne verslo) asociacijų lėšų struktūros dėmenys yra pasiskirstę tolygiau.

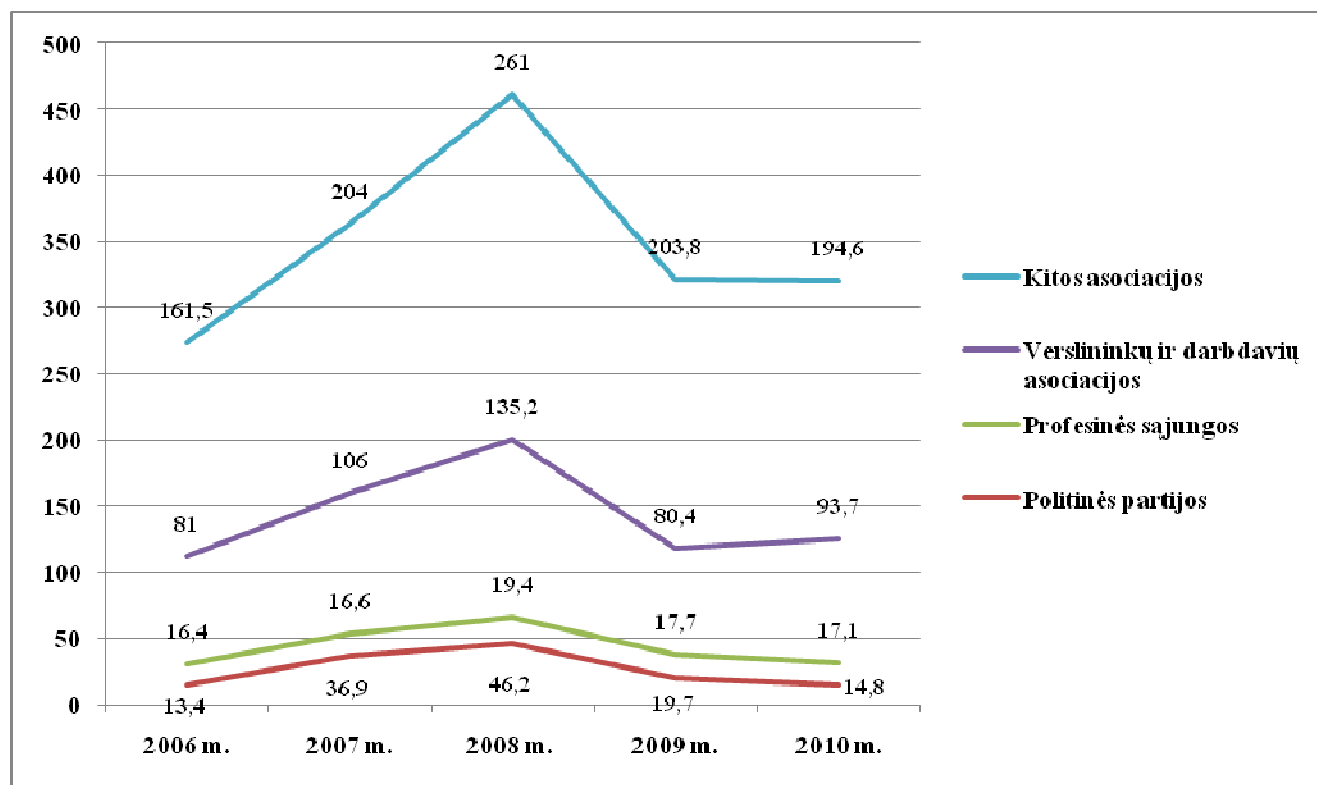
5 pav. Kitų asociacijų finansinių išteklių šaltiniai 2010 m., mln. Lt⁴⁰

Tiesa, galima pastebėti, kad pajamos, sudarančios asociacijų veiklos pagrindus, dar 2009 m. sudarė dvigubai didesnės pajamos iš veiklos (paslaugų teikimas ir pan.) (žr. 5 pav.). Matyt, dalyvavimo paslaugų rinkose mažėjimo tendencija inertiškai tęsiasi, o jos nekompensavo atsigaunantys vidaus vartojimo veiksniai. Kita vertus, spekuliatyviai galima teigti, kad įvyko persigrupavimas, kadangi ženkliai padidėjo pajamos iš nacionalinio biudžeto ir ES fondų.

⁴⁰ LR Statistikos departamentas, 2011[žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.stat.gov.lt/lt/2009.m.iskaitytos.Europos.Sjungos.fondų.lėšos>. Sudaryta remiantis: LR Statistikos departamento rodiklių duomenų baze.

1.3.3. NVO išlaidos: pokyčių dinamika ir struktūra

Nagrinėjant NVO išlaidų pokyčius galima pastebėti, kad NVO išlaidų dinamiką 2006 - 2010 lydėjo dvi tendencijos – išlaidų didėjimas geometrine progresija iki 2008 m. ir vėliau prasidėjęs jų kritimas sumažėjo 2010 m. Verslininkų ir darbdavių asociacijų išlaidos 2010 m. išaugo (žr. 6 pav.).

6 pav. NVO išlaidos, mln. Lt⁴¹

Žvelgiant į pokyčius išlaidų struktūroje, pastebimi keli reikšmingi pokyčiai. 2009 m. reaguodamos į krizę NVO mažindamos išlaidas pirmiausiai „apkarpė“ išlaidas paslaugoms ir prekėms (sumažėjo išlaidos 25,3 proc.). Dar daugiau jas sumažino verslininkų ir darbdavių organizacijos. Tuo tarpu išlaidos darbo užmokesčiui, socialinio draudimo įmokoms, mažėjo neženkliai.

2010 m. NVO priskirtos kitų asociacijų teisinės formos. NVO įstaigos prekėms ir paslaugoms išleido 139,2 mln. Lt, o tai sudarė 72 proc. bendrų išlaidų. Verslo asociacijos prekėms ir paslaugoms išleido apie 60 proc. savo biudžetų. Apskritai dviejų nagrinėjamųjų NVO kategorijų išlaidų struktūra yra panaši (žr. 11 lentelę). Finansinė statistika rodo, kad verslininkų ir darbdavių asociacijos aktyviai dalyvauja ne tik interesų atstovavime, bet ir paslaugų teikime bei kitose veiklose.

⁴¹ LR Statistikos departamentas, 2011[žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.stat.gov.lt/>

11 lentelė. Verslininkų ir darbdavių bei kitų asociacijų išlaidos pagal tipus 2010 m., mln. Lt⁴²

Išlaidų tipas	Kitos asociacijos	Verslininkų ir darbdavių asociacijos
Darbo užmokestis	27,4	22,3
Socialinio draudimo įmokos	8,5	6,9
Išlaidos prekėms ir paslaugoms	139,2	56,2
Kitos išlaidos	19,5	8,3

Statistiniai duomenys liudija, kad darbo užmokestis bei socialinio draudimo įmokos sudaro ženklia išlaidų dalį (verslininkų ir darbdavių asociacijoms 29,9 proc., o kitoms asociacijoms apie 36 proc. visų išlaidų). Atsižvelgiant į tai, kad darbo sąnaudos pagrindiniuose NVO veiklos sektoriuose – švietime, sveikatos apsaugoje, iš dalies socialiniam darbe yra nemažos, šios išlaidos faktiškai yra nemaža našta organizacijoms.

Dar viena NVO (vertintas NPI) išlaidų charakteristika yra susijusi su sumokamais mokesčiais. Pastarieji atskleidžia jų veiklas ir indėlių į ekonomikos sektorius vertę. Pastebėtina, kad didžiąją dalį NVO/NPI sumokamų mokesčių sudaro pridėtinės vertės mokestis. Ženkliai mažesnę dalį – pelno, nekilnojamo turto mokesčiai bei sumokėtos rinkliavos. Tai akivaizdžiai parodo didėjantys sumokami mokesčiai (žr. 12 lentelę).

12 lentelė. NPI sumokėti mokesčiai 2010 -2011 m., tūkst. Lt⁴³

Mokestis / Metai-ketvirtis	2010/K1	2010/K2	2010/K3	2010/K4	2011/K1	2011/K2
Iš viso mokesčių	6637	3401	3795	3882	6300	9873
Įmokos į Garantinį fondą	47	35	34	64	48	41
Pelno mokestis	-816	36	493	437	89	620
Pridėtinės vertės mokestis	3258	2823	2903	2770	3665	8539
Akcizai	1	2	..	-1	2	-4
Žemės mokestis	-8	-2	7	40	0	..
Nekilnojamojo turto mokestis	354	70	48	101	381	202
Transporto priemonių mokesčiai	0	3	2	2	2	23
Mokestis už aplinkos teršimą	15	2	4	1	37	-3
Rinkliavos	320	186	144	113	93	305
Konsulinis mokestis	22	101	77	216	125	43
Žyminis mokestis	37	81	37	44	27	40
Nuomos mokestis už valstybinę žemę ir valstybinius vidaus vandenų telkinius	44

^{42, 43} LR Statistikos departamentas, 2011[žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.stat.gov.lt/>

NPI sektoriaus mokesčių mokėtojų sumokėtas PVM yra sąlyginai didelis ir 2011 m. antrąjį ketvirtį sudarė 6 proc.⁴⁴ Aišku šio mokesčio sumokami dydžiai parodo tai, kad NPI dalyvauja socialinės ekonomikos ar kooperatinės (butų ūkio, sodų, kredito unijos ir kt.) organizacijos.

1.3.4. Parama, kaip NVO veiklų finansavimo pagrindas

Kaip jau minėta ankstesniame poskyryje, parama sudaro beveik ketvirtadalį NVO gaunamų lėšų. Nagrinėjant jų paskirstymą absoliučiais skaičiais galima pastebėti, kad daugiausia paramos gavo meninė – pramoginė ir poilsio organizavimo, sportinės – pramogų ir poilsio organizavimo veiklos. Tuo tarpu sveikatos priežiūros, švietimo ir bendruomenės teikiamų paslaugų sričiai paramos skirta sąlyginai nedaug (žr. 13 lentelę). Sporto ir pramogų, kaip subsektorių, galimybės gauti lėšų iš paramos yra kelis kartus didesnė negu švietimo, socialinio darbo globos paslaugas sudėjus. Tai parodo ne tik rėmėjų paramos skyrimo prioritetus galimai susijusius su komerciniais interesais, bet ir netolygų šio lėšų šaltinio pasiskirstymą.

13 lentelė. Juridinių asmenų gauta parama pagal veiklas 2009 m.⁴⁵

Paramos gavimo sritys	Tūkst. lt.
Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	10486,9
Sveikatos priežiūros, švietimo, kultūros ir kitų socialinių paslaugų, išskyrus socialinį draudimą, veiklos reguliavimas	76,4
Bendruomenei teikiamų paslaugų užtikrinimas	4919,3
Švietimas	20726,8
Kitas mokymas (sporto ir rekreacijos, kultūrinis, niekur kitur nepriskirtas)	7894,8
Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	70040
Kita stacionarinė globos veikla (slaugos įmonių, protiškai atsilikusių ir sergančių priklausomybės ligomis, pagyvenusių ir neįgalių žmonių bei kita stacionarinė globos veikla)	4415,3
Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla	115712,4
Bibliotekų, archyvų, muziejų ir kita kultūrinė veikla	4619,1
Sportinė veikla, pramogų ir poilsio organizavimo veikla	104475,7
Pramogų ir poilsio organizavimo veikla	3463,7
Verslininkų ir darbdavių narystės organizacijų veikla	2408,7
Profesinių narystės organizacijų veikla	15423,8
Profesinių sąjungų veikla	961,2
Kitų narystės organizacijų veikla	31316,2
Religinių organizacijų veikla	16949,3
Politinių organizacijų veikla	334,5
Kitų, niekur kitur nepriskirtų, narystės organizacijų veikla	14032,4

⁴⁴ Finansinės įmonės ir bendrovės sumokėjo 46 proc., namų ūkiai – 43 proc., valdžios sektorius 5 proc.

⁴⁵ LR Statistikos departamentas, 2011[žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.stat.gov.lt/lt/>

Tikslinant duomenis pastebima, kad nemaža paramos NVO (statistinės klasifikacijos vienetą „kitų“⁴⁶ ir „kitų nepriskirtų narystės organizacijų veikla“⁴⁷) gavo tiesiogiai, kaip organizacijos savo veiklą vykdyti (žr. 14 lentelę). Taigi parama švietimo, kultūros, socialinių paslaugų veikloms remti buvo žymiai didesnė. Tai patvirtina statistiniai duomenys iliustruojantys paramos fondų skirtą paramą socialines, kultūros ir švietimo paslaugas teikiančiom NVO⁴⁸ (narystės organizacijoms tiesiogiai). 2009 m. pagal fondų paskirstytą paramą narystės organizacijoms „kitų narystės organizacijų“ kategorijai priskirtos NVO gavo 1605,4 tūkst. Lt (palyginus su kitomis – 43 proc.), „kitų, niekur kitur nepriskirtų, narystės organizacijos – 1018 tūkst. Lt; (27 proc.). Taigi dauguma fondų skirtos paramos 2009 m. teko paslaugas teikiančiom NVO. Religinės organizacijos savo veiklai remti gavo lėšų už 582,7 tūkst. Lt (16 proc.); Verslininkų, darbdavių ir profesinių narystės organizacijos - 251,2 tūkst. Lt (7 proc.); profesinės narystės organizacijos - 251,2; 7 proc. politinėms partijoms skirta 4,7 tūkst. Lt.

1.3.5. Lietuvos nepelno siekiančių institucijų (NPI) veiklos ekonominė vertė

Kaip jau buvo minėta anksčiau, NPI apima tik dalį NVO, tačiau jų veiklos rodikliai yra įtraukti į nacionalines sąskaitas. NVO tyrinėtojai NPI bei NPI teikiančių paslaugas namų ūkiams, sektorių susieja su NVO veikla. Aišku tam daromos išlygos. Statistiniai, NPI teikiančių paslaugas namų ūkiams sektoriaus, rodikliai yra nagrinėjami konceptualiais ir metodologiniais aspektais⁴⁹.

NPI indėlis ekonomikoje atskleidžiamas pateikiant BVP įvertinimą. Remiantis pajamų formavimo sąskaitos⁵⁰ pagrindu sudaromu rodikliu (*B.Ig*) galima pastebėti, kad NPI 2009 m. siekė 81 mln. Lt. Pastebėtina, kad šis rodiklis gali būti vertinamas kaip orientacinis, kadangi neįskaičiuoti kai kurie kintamieji pvz. savanorių darbas ir pan.

⁴⁶ Į šią grupę įeina organizacijų, išskyrus verslo ir darbdavių organizacijas, profesines organizacijas, profesines sąjungas, remiančių savo narių interesus veikla (NACE Rev2 kodas: S.94.9).

⁴⁷ Į šią kategoriją įeina piliečių iniciatyvos, aplinkos apsaugos ir ekologiniai judėjimai organizacijos, remiančios kitą, niekur kitur nepriskirtą, bendruomeninę ir švietimo veiklą organizacijos, ginančios ir padedančios specialioms

⁴⁸ Šis NVO paslaugų apibrėžimas vartojamas, kaip sąlyginis. Išties apibrėžti ir griežtai išskirti paslaugų NVO kategoriją yra sudėtinga, tad šioje studijoje ji vartojama, kaip sąlyginė kategorija išryškinanti pagrindinę veiklos kryptį – paslaugų teikimą išorės ir vidaus vartotojams.

⁴⁹ Archambault E., *European System of Accounts: The French Case*, 1998. Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations, Vol. 9, No. 4,

Salamon L.H., Anheier H.K., 1998. *On Developing Comparative Nonprofit-Sector Theory: A Reply to Steinberg and Young, and Ragin*. Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations, Vol. 9, No. 3 Salamon L.H., Anheier H.K., 1998. *Social Origins of Civil Society: Explaining the Nonprofit Sector Cross-Nationally* Voluntas. International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations, Vol. 9, No. 3,

⁵⁰ BVP - pajamų formavimo sąskaitos komponentų ekonomikoje suma (kompensacija darbuotojams – algos, atlyginimai ir socialiniai darbdavių įnašai – gamybos ir importo mokesčiai atėmus subsidijas, bendrasis likutinis perteklius ir bendrosios mišrios pajamos).

14 lentelė. NPI indėlis į BVP 2009 m. (BVP to meto kainomis⁵¹)

	NPI	Iš viso į Lietuvos ekonomiką	NPI indėlis procentais
	Mln.litų		
Indėlis į BVP	81	91525,9*	0,088

Atsižvelgiant į tarptautinės statistikos rodiklius, vidutinis NPI indėlis į nacionalines BVP yra apie 5 procentai⁵². Tiesa, kai kuriose šalyse jis siekia 7 proc., o kai kur yra netgi žymiai mažesnis. Norvegijos atveju (2009 m.) NVO sektoriaus indėlis siekė 3,6 proc. BVP, JAV (2008 m.) – apie 5 proc.⁵³

15 lentelė. NPI ir BVP kaita 2000 -2009 m., mln. litų⁵⁴

	2000 m.	2006 m.	2008 m.	2009 m.
BVP	26924,5	82792,8	111482,6	91525,9
BPI sektorius	21,4	58,6	90,6	81,1

Kita vertus, žvelgiant į NPI sektoriaus dinamiką, galima pamatyti akivaizdų jo augimą nuo 2010 m. (žr. 15 lentelę). NPI sektorius 2000 – 2008 metais išaugo daugiau nei keturis kartus. Tai iš dalies sąlygojo ir bendri nacionalinės ekonomikos raidos veiksniai. Kita vertus, kiti anksčiau aptarti finansiniai bei struktūriniai elementai atskleidžia ir NPI sektoriaus plėtrą determinuotą didesnio dalyvavimo, paslaugų plėtros.

1.3.6. NVO teikiamos paslaugos: skaičių kalba

⁵¹ Lietuvos nacionalinės sąskaitos, 2008. Vilnius: statistikos departamentas.

⁵² Hopkins J., „Global Assembly on Measuring Civil Society and Volunteering“. Bonn, Germany.

⁵³ Increased value added in non-profit institutions. Internetinė prieiga: http://www.ssb.no/orgsat_en/ Congressional Research Service, 2009. An Overview of the Nonprofit and Charitable sector. Internetinė prieiga: <http://www.fas.org/sgp/crs/misc/R40919.pdf>

⁵⁴ Statistikos departamentas, 2008. Lietuvos nacionalinės sąskaitos. Vilnius.

Oficialiosios statistikos duomenys leidžia vertinti NVO indėlį ne tik įeigos, bet ir išeigos aspektu, pirmiausiai įvertinant klientų ir paslaugų naudotojų kintamuosius – įsitraukimą, skaičiaus kaitą ir kt. Į šiuos duomenis leidžia pažvelgti socialinių paslaugų rodikliai. NVO įsteigtuose nakvynės namuose, klientų (gyventojų) skaičius nuo 132-jų 2003 m. išaugo iki 299-ių 2010 m. (žr. 16 lentelę). Tuo tarpu savivaldybių valdomuose namuose gyventojų skaičiaus didėjimas nebuvo toks ryškus. Tiesa, 2010 m. NVO nakvynės namuose gyveno tik 16,2 proc. visų nakvynės namų gyventojų. Aišku, nakvynės namai yra tik viena iš daugelio stacionarių paslaugų, tačiau ji taip pat žymi didėjantį NVO dalyvavimą stacionarių paslaugų teikime.

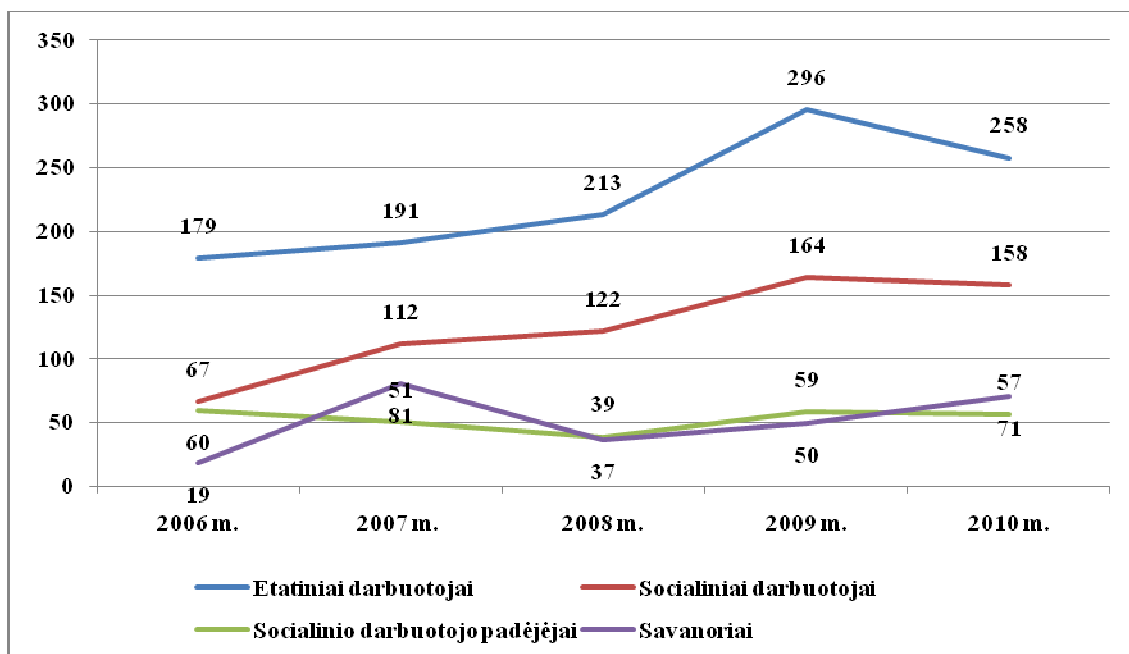
16 lentelė. Gyventojų nakvynės namuose skaičiaus kaita 2003 -2010 m⁵⁵.

	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Savivaldybių nakvynės namai	1 457	1 700	1 758	1 745	1 619	1 735	1 781	1 843
Visuomeninių organizacijų ir parapijų nakvynės namai	132	62	219	207	200	155	187	299
Iš viso	1 589	1 762	1 977	1 952	1 819	1 890	1 968	2 142

Kiek mažesnėmis apimtimis klientų skaičius didėjo NVO, teikiančiose globos paslaugas vaikams (visuomeninių organizacijų ir parapijų vaikų globos namuose). Vaikų skaičius globos namuose padidėjo 40 proc.⁵⁶. Tuo tarpu klientų pokyčiai visuomeninių organizacijų, parapijų ir privačiuose globos namuose jau buvo didesni. Klientų skaičius per dešimtmetį čia padidėjo beveik dvigubai (nuo 566 – 2000 m. iki 1079 -2010 m.).

⁵⁵ LR Statistikos departamentas, 2011[žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.stat.gov.lt/>

⁵⁶ 2009 m. jis siekė 498. Iš viso šios įstaigos teikė paslaugas 23 proc. visų globojamų vaikų.

7 pav. Darbuotojų ir savanorių skaičiaus kaita vaikų globos įstaigose.

NVO indėlio didėjimą stacionarių paslaugų teikime atspindi ne tik klientų, bet ir darbuotojų skaičių žymintys rodikliai. Darbuotojų ir savanorių skaičius vaikų globos įstaigose išaugo nuo 325 iki 544 (žr. 7 pav.). Pastebėtina, kad augo ne tik atskirų kategorijų darbuotojų, bet ir savanorių skaičius. Tiesa, darbuotojų skaičius kiek sumažėjo 2010 m., tačiau jis iš dalies buvo kompensuotas savanorišku darbu. NVO įstaigose dirbo 14 proc. visų vaikų globos įstaigų darbuotojų. Šiose įstaigose taip pat dirbo 62 procentai savanorių.

NVO išteklių valdymo ir indėlio į ekonomiką kokybiniai kriterijai (literatūros analizė)

1.4.1. Indėlių į ekonomiką kriterijų analizė

NVO vaidmenis ekonomikoje galima įvertinti ne tik per indėlius į BVP sektorių, bet ir nagrinėjant išėigos elementus susijusius su paslaugų teikimu. Nors statistinių duomenų, šių įverčių išaiškinimui, pasigendama, šį trūkumą kiek kompensuoja atvejų studijos, kurios yra paremtos sociologinėmis apklausomis ar kokybiniais tyrimais. Šiuose sociologų, socialinio darbo, aplinkosaugos mokslininkų tyrimuose dažniausiai nagrinėjami veiklų vykdymo procesai, reikalingi ištekliai, o ne rezultatų problematika. Be to, kritiškai analizuojant minėtus tyrimus, ribotumą galima rasti metodologijoje t.y. imčių sudaryme, hipotezių kėlime ir pan. Be to, naujausių publikacijų, parengtų

empirinių tyrimų pagrindu, skaičius yra sąlyginai nedidelis, o tai neleidžia atlikti išsamios, visapusiškos studijos. Tad atliekant analizę buvo atsižvelgta į minėtus ribotumus⁵⁷.

Empiriniai tyrimai atskleidžia kelias tendencijas susijusias su NVO dalyvavimu paslaugų teikimo sektoriuose 2007 -2011 m.:

- Kiekybinė ir kokybinė (naujos paslaugos) paslaugų poreikių plėtra;
- Prieštaringos išvados apie NVO dalyvavimą atskiruose sektoriuose.
- Veiksmingumas (lankstumas, įvairiapusiškumas ir t.t.) bei veiklos imitavimas, trumpalaikis dalyvavimas, nekokybiškas paslaugų teikimas (žr. 17 lentelę).

Nagrinėjant pirmąją tendenciją galima pastebėti, kad visi empiriniai tyrimai, kurie remiasi gyventojų, klientų-vartotojų ir/ar NVO atstovų apklausomis, akcentuoja augančius ar kokybiškai kintančius poreikius. Keli tyrimai atskleidžia, kad tam įtaką daro didėjantys išankstiniai lūkesčiai, siejami su NVO dalyvavimu paslaugų teikime.

17 lentelė. NVO paslaugų teikimo vertinimai akademinuose tyrimuose

Studijos aprašymas	Indėlių NVO sektoriuose įvertinimas	Svarbūs rezultatai
Integracijos į darbo rinką paslaugos		
NVO įtaka jaunimo įdarbinimui. NVO tyrimas. 2007 m.	Dauguma jaunimo NVO tiesiogiai (17,5 proc.) ar netiesiogiai prisideda prie jaunimo užimtumo didinimo.	Paslaugų poreikių nustatymas. Užimtumo klausimais į NVO besikreipiantys jaunuoliai dažniausiai ieško informacijos apie laisvas darbo vietas (53,1 proc.), mokymosi, profesijos įgijimo ar persikvalifikavimo galimybes (36,4 proc.) bei ieško profesinio orientavimo ir konsultavimo paslaugų (25,3 proc.).
Socialinės ir teisių gynimo paslaugos		
Socialinės ir teisinės paslaugos nukentėjusiems žmonėms. Klientų apklausa. 2007 m.; 2007. Autorius: Uscila R	Socialinės ir teisinės pagalbos paslaugas teikia vos 10 NVO, nemaža dalis jų yra nežinomos visuomenei. Pasitenkinimas NVO paslaugų teikėjais yra mažas. Pavyzdžiui, teigiamai NVO įvertino tik 25 proc. respondentų. Hipotetiškai pastebėta, kad dalis NVO imituoja veiklą. 2007 m. tyrime nustatyta, kad 66 proc. laiko NVO veikiančios teisinės socialinės pagalbos ir apsaugos srityse skiria finansinės paramos paieškai, o likusius paslaugų teikimui.	Apklausos duomenys parodė, kad vos 1/3 respondentų žino apie konkrečias NVO teikiančias paslaugas nukentėjusiems. Mažas pasitenkinimo paslaugomis lygis. Apklausos parodė, kad pasitenkinimas NVO veikla nukentėjusiems vaikams -52 proc.; nukentėjusioms moterims – 45 proc.; nukentėjusiems asmenims apskritai -39 proc.
NVO paslaugos neįgaliesiems. Klientų ir narių apklausa. 2009 m., Autorius: Gerulaitis D. ir kt.	Tirtos NVO, kurių nariai yra ir klientai. Pastebėta, kad neįgalieji pasigenda sveikatinimo veiklą. Klientai/nariai linkę sieti NVO funkcijas su konkrečių žinių ir gebėjimų įgijimu, NVO funkcijų perėjimu nuo	Tyrimas parodė, kad NVO narių – klientų poreikiai paslaugoms nuolat plečiasi. Jie dažnai yra nepatenkinti esamomis paslaugomis (neprieinamumo, neatitikimo

⁵⁷ Remiamasi tyrimais, pasirodžiusiais 2007 -2011 m. Atrenkant užsakomąsias studijas ir akademinis straipsnius remtasi keliais kriterijais: 1) nagrinėjamos veiklos yra susijusios su paslaugų teikimu; 2) nagrinėjamos NVO veiklos nacionaliniame lygmenyje (atsisakyta lokalių analizės studijų); 3) straipsniuose yra išsamiai aptariami empiriniai duomenys, pristatoma metodologija.

Studijos aprašymas	Indėlių NVO sektoriuose įvertinimas	Svarbūs rezultatai
	konsultacinių ir bendrųjų šviečiamųjų link aktualių ir specializuotų.	poreikiams aspektai).
NVO teikiančios paslaugas nepilnamečiams. 2008 m.	NVO greičiau suteikia paslaugas po pirmojo kreipimosi negu valstybinės įstaigos. NVO teikia daugiau psichologinio pobūdžio paslaugų. Tyrinėtojai daro išvadą, kad NVO daugiau dirba tiesiogiai su vaikais, kartu teikia daugiau ir įvairesnių paslaugų, yra lankstesnės. NVO teikia paslaugas visos Lietuvos gyventojams nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos.	NVO yra lankstesnės, labiau orientuotos į paslaugų gavėją, jo poreikius, teikia įvairesnes paslaugas ir kt. Problemos - specialistų ir savanorių nepakankamumas, riboti finansiniai ištekliai.
Jaunimo NVO teikiamos socialinės paslaugos. 2007 m., Autorių kolektyvas	Daugumos respondentų atstovaujamos NVO tiesiogiai ar netiesiogiai prisideda prie jaunų asmenų integracijos į darbo rinką.	Jaunimo NVO veikla socialinių paslaugų srityje įvertinta teigiamai. Tai iš dalies apsprendė tyrėjų nekritiškas požiūris bei pasirinkta tyrimo problematika ir metodologija.
Aplinkos apsauga		
NVO veiklos aplinkosaugoje. Sisteminė ir kokybinė analizė (interviu). 2008 m. Autorius: Telešienė A., Kriaučiūnaitė N.	Lietuvoje aplinkosaugos srityje Lietuvoje trūksta visuomenės dėmesį patraukiančių ilgalaikių akcijų, elektroninio aktyvumo iniciatyvų.	Neveiksminga lobistinė veikla: „Per maža Lietuvos aplinkosaugos aktyvistų orientacija į politinę ar ekonominę galią visuomenėje turinčias grupes bei populiariosios žiniasklaidos atstovus.
Aplinkosauginių NVO veiklos veiksmingumas: lyginamasis tyrimas. 2007. Autorių kolektyvas		Dalis organizacijų buvo įsteigtos tik vienam projektui. Organizacijų gebėjimai susilpnėjo dėl pasikeitusių lėšų šaltinių.
Aplinkosauginių, skurdo ir lyčių lygybės sprendimas. Kokybinis tyrimo duomenys. 2010, NICP autorių kolektyvas		Lietuvoje aplinkosaugos NVO vaidmuo ir įtaka atstovaujama sektoriui yra santykinai didelė, tačiau jokių būdu nepakankama. Dar mažiau galių pilietinė visuomenė turi sprendžiant socialinius ir ekonominius klausimus bei problemas.

* Sudaryta remiantis: Neverauskienė L.O., Šlekienė K., *Nevyriausybinių organizacijų įtaka jaunimo integracijai į darbo rinką. Filosofija. Sociologija*, 2008, t.19, Nr.4, p.10–21; Uscila R. *Socialinių ir teisinių paslaugų teikimo nukentėjusiems asmenims probleminiai aspektai*, *Pedagogika*, Nr.87, 2007, p.149156; Uscila R. *Organizacijų, teikiančių paslaugas ir paramą nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų moterims, sistemos vertinimas*. *Pedagogika*. 2007, nr. 88. P.135 – 148; Gerulaitis D., Gudinavičius B., Jurevičienė M., Radzevičienė L., Baranauskienė I., *Neigaliųjų sveikatinimo lūkesčių tenkinimas NVO veiklose. Šiaulių universitetas. Sveikatos mokslai*. 2010, nr.1; Telešienė A., Kriaučiūnaitė N. *Nevyriausybinių organizacijų aplinkosauginės veiklos tendencijos Lietuvoje, Viešoji politika ir administravimas*. 2008, Nr.25, p.94-103; *Performance of Environmental NGOs in Former Soviet Union Countries: A Comparative Study in the Baltic States, Belarus, Russia, and the Ukraine*. 2007, files.bef.ee/NOTBALT_publ.pdf; *Organizacijų, teikiančių socialines paslaugas nepilnamečiams, sistemos ir gebėjimų įvertinimas. Tyrimo ataskaita, 2008 (Projektas „Pagalba kuriant veiksmingą nepilnamečių justicijos sistemą Lietuvoje“)*; *Jaunimo NVO teikiamos socialinės paslaugos ir jų plėtra, siekiant socialiai pažeidžiamų jaunų žmonių užimtumo ir integracijos. Studijos ataskaita, 2007.*

Antroji tendencija – prieštarigai vertinamas NVO veiksmingumas paslaugų teikime ir interesų atstovavime yra susijęs su tyrinėtojų pasirenkama metodologine prieiga (tyrinėjamos vartotojų nuomonės ar paslaugų prieinamumo aspektai) arba problematikos konceptualizavimu. Dalis tyrinėtojų NVO veiklas nagrinėjo remdamiesi jų narių apklausomis, dažnai nepateikdami platesnės vertinimų skalės. Taip pat atskiruose tyrimuose galima pasigesti klausimų susijusių su esminiais paslaugų

priimtino, prieinamo, kokybės, apimties, plėtros rodikliais. Kita vertus, kiekviename tyrime, kuriame buvo pateikiamos NVO paslaugų spragos, akcentuoti teigiami aspektai, taip išlaikant objektyvų, giluminį žvilgsnį į nagrinėjamą reiškinį.

Aptariamuose tyrimuose nagrinėjama ne tik paslaugų, bet ir NVO išteklių problematika. Visuose tyrimuose remiantis gautais duomenimis daromos išvados, kad NVO trūksta lėšų. Taip pat tyrinėtojai nurodo netobulus finansavimo mechanizmus bei kliūtis NVO finansavime. Kai kuriuose tyrimuose pastebima žmoniškųjų išteklių stoka NVO veikloms bei darbuotojų tam tikrų gebėjimų nepakankamumas. Aptariamos savanorių pritraukimo problemos.

Mokslinių tyrimų paslaugų prieinamumo, plėtros, kokybės problematika parodo, kad vertinant NVO ekonominės vertės kūrimą svarbu yra atsižvelgti į indėlius atskiruose paslaugų sektoriuose naudojantis kokybės rodikliais (klientų poreikių tenkinimas bei pasitenkinimo rodikliai) ir indėlių mastą (pvz. NVO indėlius socialinių ir teisinių paslaugų teikime nukentėjusiems žmonėms, NVO teikiančios psichologinio konsultavimo bei socialines paslaugas nepilnamečiams). Tokio masto matavime galima poreikių ir jų tenkinimo analizė, palyginimai su viešųjų ir privačiųjų organizacijų dalyvavimu. Kaip jau minėta, daugumos aptartų tyrimų reikšmė, indėlio į paslaugų sektorių vertinime yra minimali. Tai iš esmės riboti tiek apimties, tiek laiko atžvilgiu, nuomonių tyrimai, kuriuose aptariama tik fragmentuota paslaugų teikimo rezultatų problematika.

Reiktų pastebėti, kad bandymų įvertinti ekonominius indėlius beveik nėra. Galima rasti tik pavienių bandymų, inicijuotų tarptautinių organizacijų užsakymais. Toks pavienis, labai fragmentiškas bandymas yra susijęs su savanorių dalyvavimu, o iš dalies ir NVO įvertinimu. Tyrinėtojai pateikia statistinius duomenis apie 2008 m. sporto NVO ir jose dirbančių etatinių darbuotojų, savanorių skaičių bei išdirbtas valandas. Tiesa, BVP indėlio skaičiavimai pateikus duomenis nebuvo atlikti⁵⁸.

1.4.2. NVO išteklių analizė mokslinėse studijose

NVO tyrimų laukas neapsiriboja pavienėmis studijomis ir akademinėmis publikacijomis, skirtomis NVO paslaugų teikimo analizei. Per paskutiniuosius penkerius metus pasirodė keli sisteminiai tyrimai ir jų pagrindu buvo paruoštos publikacijos, skirtos NVO išteklių, veiklos procesų ir iš dalies organizacinių rezultatų analizei. Pradėti jų analizę reiktų nuo VŠĮ „Socialinės ir ekonominės plėtros centro ekspertų“, Finansų ministerijos užsakymu parengtos galimybių studijos: „Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programos NVO subsidijų schemas“⁵⁹. Ji svarbi ne tik savo išvadamis ir įžvalgomis, bet ir aktualiais duomenimis, kurie buvo surinkti 2010 m. Šioje studijoje tyrinėtojai

⁵⁸ Tyrinėtojai korektiškai pastebėjo, kad pateikti statistiniai duomenys pervertina savanorių indėlius.

Study on volunteering in the EU, Volunteering in Sport – Lithuania, 2011 [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: http://ec.europa.eu/sport/library/doc/f_studies/sport_fiche_lt.pdf

⁵⁹ *Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programos NVO subsidijų schemas*, 2010. Galimybių studija, Vilnius.

nagrinėjo NVO sektoriaus Lietuvoje charakteristikas, institucinius gebėjimus, NVO ir vietos savivaldos institucijų bendradarbiavimą bei NVO galimybes pritraukti pinigų įgyvendinamiems projektams. Atlikdami analizę tyrėjai rėmėsi literatūros, statistinės medžiagos analize, interviu su ekspertais bei apklausos būdais gautų duomenų analize.

Pagrindinės reikšmingos šios studijos išvalgos bei išvados:

- Lietuvoje veikiančios NVO turi nedidelius finansinius išteklius. Daugiau nei pusės NVO metinis biudžetas sudaro iki 30 tūkst. Lt. Remdamiesi apklausos duomenimis tyrinėtojai pristatė pajamų šaltinių struktūrą, kurią sudaro: privačios lėšos - 19,5 proc. (viso biudžeto); lėšos, gautos gyventojams skyrus 2 proc. pajamų mokesčio - 12,8 proc., valstybės ir, ar savivaldybių užsakymai - 22,6 proc., ES, kitų tarptautinių fondų, valstybės finansuotų projektų lėšos - 24,2 proc., pajamos, gautos už neviešajam sektoriui suteiktas paslaugas sudaro 3,5 proc., kitos lėšos - 9,3 proc. NVO biudžeto.
- Tyrinėtojai išanalizavę NVO gebėjimus nustatė, kad: „labiausiai trūksta gebėjimų pritraukti lėšas veiklai vykdyti. NVO finansų stygius sąlygoja silpnus organizacijų institucinius gebėjimus. Su silpnais instituciniais gebėjimais, susijusios šios problemos: nesugebėjimas pritraukti ir išlaikyti kvalifikuotų darbuotojų ...“. Taip pat galimybių studijos rengėjai išskyrė ir aptarė organizacinių gebėjimų, ryšių su kitais suinteresuotais veikėjais, spragas.
- Nagrinėdami finansavimo iš NVO fondo prioritetus tyrinėtojai išskyrė prioritетines paramos sritis. Prioritetu NVO atstovai laiko institucinį stiprinimą, verslumo skatinimą. Tuo tarpu paramos sritys – vietos bendruomenių stiprinimas, ekologinių problemų sprendimas, skurdo mažinimas ir kita veikla susijusi su paslaugų teikimu traktuojamos kaip mažiau aktualios.
- Tyrėjai nagrinėdami NVO finansavimą pastebėjo, kad: pagal pajamų „portfelį“ Lietuvos NVO negali pasigirti nei jo apimtimis, nei struktūros įvairove. Aukščiau įvardyti NVO lėšų pritraukimą sąlygojantys keturi pagrindiniai veiksniai (valstybės teisinė bazė, šalies ekonominė situacija, viešoji nuomonė ir elgsena pilietinės visuomenės atžvilgiu bei NVO sektoriaus atstovų gebėjimai pritraukti lėšas) šiuo metu yra gana nepalankūs. Gautus duomenis dėl finansavimo šaltinių patvirtino ir kokybinis tyrimas. 63,2 proc. apklausoje dalyvavusių NVO atstovų nurodė, kad pagrindinė problema yra NVO finansavimo/paramos stoka.

Nagrinėjant šį tyrimą galima pastebėti kai kuriuos ribotumus. Tyrinėtojai nei atlikdami statistinę analizę, nei taikydami kokybinę ir kiekybinę analizę neįvertino ekonominės krizės veiksnio. Statistikos departamento duomenys rodo, kad ekonominė krizė darė akivaizdžią įtaką pajamų šaltinių mažėjimui. Tuo tarpu pristatomoje galimybių studijoje, finansinių šaltinių kaitos dinamika iš viso nebuvo analizuojama⁶⁰. Antra, autoriai labai fragmentiškai išanalizavo NVO veiklas ir jų rezultatus, iš

⁶⁰ Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programos NVO subsidijų schemas, 2010. Galimybių studija, Vilnius., p. 45-55.

esmės rėmėsi interviu su NVO duomenimis. Trečias ribotumas, tai neaiški NVO sąvoka, jos skirstymo pagal sektorius ir pan. nebuvimas. Galiausiai galima pasigesti statistinių bei apklausos ir interviu duomenų integravimo, kryžminio vertinimo.

Finansinių lėšų trūkumo problematika akcentuota ir kitose apklausoje. Štai, Transparency International Lietuvos skyriaus užsakymu 2007 m. rudenį atliktos apklausos rezultatai rodo, kad 61 proc. NVO atstovų finansinės paramos bei kvalifikuotų darbuotojų pritraukimo problemos buvo aktualios. Reikia atsižvelgti į tai, kad apklausa vykdyta tuo metu, kai NVO pajamos buvo didžiausios (tai rodo statistiniai rodikliai). Galima retoriškai klausti, - ką tokie besikartojantys apklausų rezultatai rodo. Atrodo, kad finansavimo klausimai atspindi ne tik NVO, kaip organizacijos pobūdį (nuolatinė lėšų stoka veiklai), bet ir kultūrinės nuostatas. Pastarosios atrodo apsprendžia NVO atstovų požiūrius prioritetizuodamos „amžino pinigų trūkumo“ problemą.

Apibendrinant galima teigti, jog Lietuvoje nėra studijų ir mokslinių tyrimų, kuriais būtų analizuojamas ir vertinamas NVO indėlis ekonomikoje. Šią spragą kompensuoja tyrimai, kuriuose yra analizuojama atskirų organizacijų veikla bei jos rezultatai atskiruose paslaugų sektoriuose. Remiantis šių studijų sinteze galima pastebėti, kad NVO paslaugų poreikis jų vartotojams išlieka pakankamai aukštas. Tyrimai atskleidžia, kad jis ne tik plečiasi kiekybiškai, bet ir kinta kokybiškai apimdamas naujo tipo paslaugas. Išanalizavus ir palyginus NVO paslaugų teikimui skirtas akademines publikacijas ir tyrimus galima pastebėti, kad prieštaringai vertinamas NVO veiklų veiksmingumas. Dalis mokslininkų pastebi, kad NVO lanksčiai reaguoja į aplinkos ir klientų poreikius. Jie pastebi, kad jų veikla efektyvi. Tuo tarpu kai kuriuose tyrimuose pastebima, kad dalis NVO veiklas imituoja, organizacijos įsteigiamos pavieniams projektams ir pan.

Nagrinėdami NVO išteklių problematiką, tyrėjai pastebi, kad NVO trūksta lėšų. Tai apsprendžia lėšų pritraukimo gebėjimų stoka bei riboti jų gavimo resursai, sąlygoti nepalankios ekonominės situacijos, teisinės bazės bei viešosios nuomonės. SEPC ekspertų atliktas tyrimas 2010 parodė, kad vidutinis NVO metinis biudžetas sudaro iki 30 tūkst. Lt. Jie pastebėjo, kad: „pagal pajamų „portfelį“ Lietuvos NVO negali pasigirti nei jo apimtimis, nei struktūros įvairove. Taip pat mokslininkų tyrimuose akcentuojama žmogiškųjų išteklių stoka, netinkami darbuotojų gebėjimai bei sunkumai pritraukiant savanorius į NVO.

1.5. Savanoriškos veiklos ištirtumas Lietuvoje

Įstatymiškai Lietuvoje savanoriška veikla yra apibrėžta 2011 metais *LR Savanoriškos veiklos įstatyme* kaip „savanorio neatlyginamai atliekama visuomenei naudinga veikla, kurios sąlygos

nustatomos savanorio ir šios veiklos organizatoriaus susitarimu“⁶¹. Iki šio apibrėžimo suformulavimo, savanoriška veikla Lietuvoje buvo traktuojama įvairiai, pavyzdžiui, visuomenės nuomonių apklausos duomenimis savanorystė dažniausiai suprantama kaip „veikla, už kurią nemokamas atlyginimas“, „kraujo donorystė“, „pagalba organizuojant renginius/projektus“, „savanoriška karinė tarnyba“, „pinigų aukojimas kuriai nors organizacijai“, „savanoriškas laisvalaikio praleidimas“, ar netgi – „viršvalandinis darbas“. Tokie nuomonių skirtumai rodo, kad Lietuvoje nebuvo vieningo supratimo apie savanorišką veiklą⁶². Kita vertus, neaiškus savanoriškos veiklos statusas galėjo turėti įtakos nuomonių apklausoms, fiksuojančioms savanorystės mastus Lietuvoje.

LR Savanoriškos veiklos įstatymas neapibrėžia savanorystės laiko perspektyvoje, todėl savanorystė gali būti trumpalaikė, t.y. kaip vienkartinis kelių valandų darbas, arba ilgalaikė, įsitraukiant į savanorišką veiklą reguliariai ar gaunant specialų apmokymą dirbant savanorišką darbą per įvairias savanorių mainų programas.

Savanoriškos veiklos raiška Lietuvoje nėra išsamiai tyrinėtas objektas. Tačiau fragmentinių tyrimų šioje srityje surasti galima. Kitame poskyryje pateikiama literatūros apžvalga, akcentuojant požiūrį į savanorystę, motyvus, savanorytės mastus, savanoriavimo sritis, indėlį į šalies ūkį. Siekiant susidaryti kompleksinę savanoriškos veiklos analizę, su šia veikla susijusios informacijos buvo ieškoma tiek Lietuvos, tiek tarptautinėse duomenų bazėse (Sage, EBSCO). Literatūros paieška vykdyta rugsėjo ir spalio mėnesiais. Paieškoje buvo naudojami šie ratiniai žodžiai: savanoris, savanorystė, paplitimo mastai, indėlis į BVP, Lietuva. Taigi, šioje dalyje pateikiama Lietuvos tyrinėtojų darbų apžvalga, papildyta užsienio autorių tyrimų išvalgomis.

1.5.1. Savanoriškos veiklos mastai Lietuvoje

Savanoriškos veiklos mastai, atsižvelgiant į tyrimo metodikas bei laikotarpius, skiriasi. 2011 m. Vilmorus atliktas tyrimas atskleidė, kad 60 proc. tyrime dalyvavusių ką nors žino apie NVO veiklą. Ypač daug tokių tarp asmenų, įgijusių aukštąjį išsimokslinimą – 77 proc., aukštesnėje pajamų grupėje – 79 proc., tarp studentų – 72 proc.⁶³ Kad dalyvavo arba dalyvauja savanoriškoje veikloje nurodė 34 proc. respondentų (žr. 8 pav.).

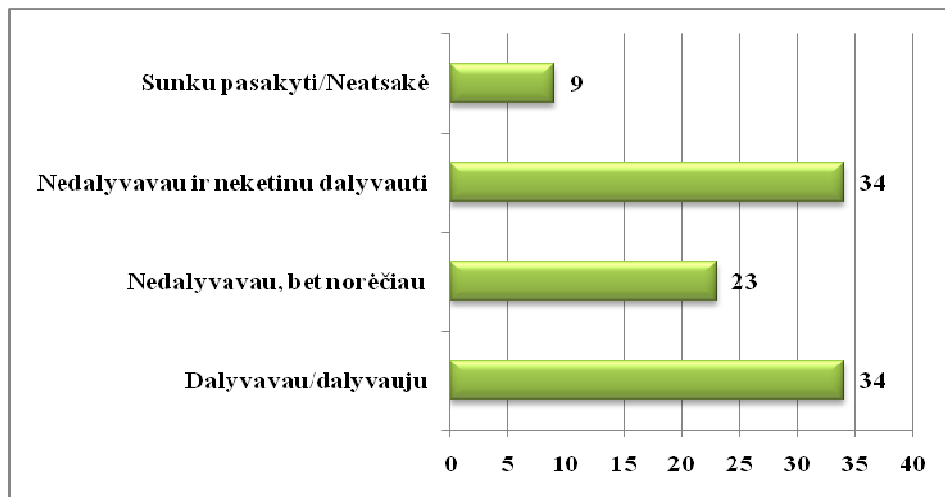
⁶¹ *Savanoriškos veiklos įstatymas* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=402802&p_query=&p_tr2=

⁶² Lietuvos Jaunimo organizacijų taryba, 2010. *Pozicija dėl savanoriškos veiklos teisinio reglamentavimo* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.ljot.lt/Files/Documents/634239636334769668.pdf>

⁶³ Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras Vilmorus, NIPC, 2011. *Europoje vyraujančių savanorystės modelių analizė* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga:

http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power_pointai/savanorystes_tyrimas_2011.pdf

8 pav. Atsakymų į klausimą „Ar Jūs esate dalyvavęs ar dalyvaujate savanoriškoje veikloje?“ pasiskirstymas proc.⁶⁴

2009 m. Rinkos tyrimų bendrovės RAIT duomenimis daugiau nei pusė apklaustų Lietuvos gyventojų (53 proc.) nežinojo, kas yra NVO. Tuo tarpu 22 proc. respondentų nurodė, kad aktyviai dalyvauja savanoriškoje veikloje⁶⁵.

2008 m. „TNS Gallup“ atliktas tyrimas parodė, kad per paskutinius 12 mėnesių kokioje nors veikloje be jokio atlygio savo laisvalaikio sąskaita yra dalyvavę kiek mažiau negu pusė (46 proc.) Lietuvos gyventojų. Didžioji dalis jų minėjo, kad tvarkė aplinką arba koku nors kitu būdu padėjo kitiems žmonėms⁶⁶. Kadangi viešai publikuoti tyrimo rezultatai neleidžia įvertinti tyrime naudotos metodikos, galima tik daryti prielaidą, kad į savanorišką veiklą tyrime buvo žvelgta plačiąja prasme, neatskiriant savanoriško darbo savo namų ūkio narių naudai arba kaip rodo to paties tyrimo duomenys, galėjo būti fiksuota ir savanoriška veikla susijusi su viršvalandiniu darbu.

Apžvelgus tarptautinius tyrimus, susijusius su savanoriškos veiklos vertinimu, stebimos kiek kitokios tendencijos. 2006 m. Eurobarometro tyrimų rodikliai parodė, kad Europos Sąjungos šalyse savanoriškos veiklos mastai labai skiriasi. Pavyzdžiui Austrijoje (60 proc.), Olandijoje (55 proc.) ir Švedijoje (53 proc.) respondentų nurodė dalyvaujantys savanoriškoje veikloje, o tuo tarpu Lietuvoje (11proc.) ir Portugalijoje (12proc.) įsitraukusiųjų savanoriškąją veiklą mažiausiai⁶⁷. Tad galime teigti, jog skirtingose šalyse, visuomenės nariai yra linkę nevienodai įsitraukti į NVO veiklą (žr. 9 pav.).

⁶⁴ Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras Vilnius, NIPC, 2011. *Europoje vyraujančių savanorystės modelių analizė* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga:

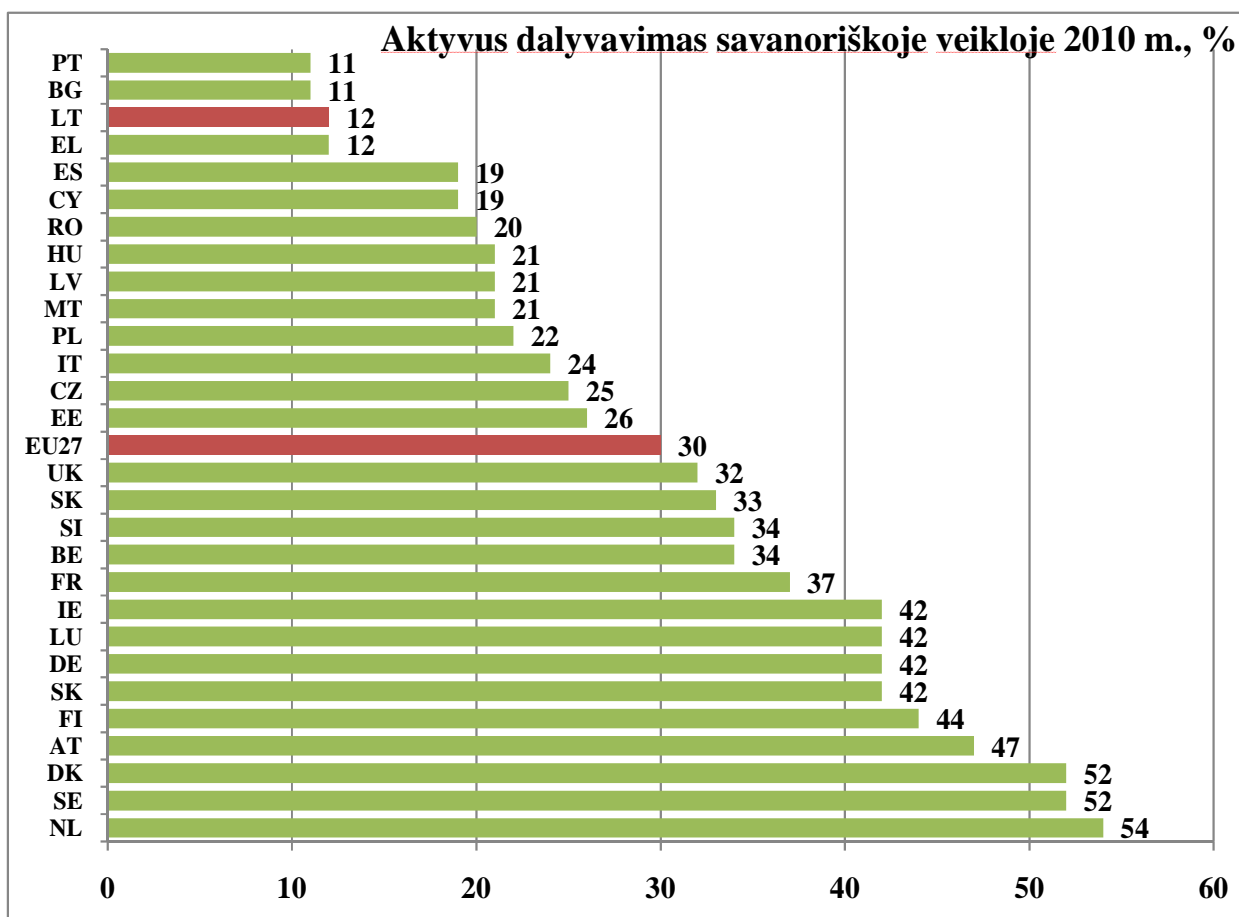
http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power_pointai/savanorystes_tyrimas_2011.pdf

⁶⁵ *Daugiau nei pusė apklaustųjų nežino, kas yra NVO* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/article.php?id=24934289>

⁶⁶ *Savanorystė Lietuvoje* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga:

http://www.teo.lt/gallery/Dokumentai/Naujienu%20paveikslai/2009/Kas_kaip_kur.pdf

⁶⁷ Eurobarometer, 2006. *European Social Reality* (Savanorystė ES) [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_273_en.pdf

9 pav. Aktyvus dalyvavimas savanoriškoje veikloje, proc.⁶⁸

Apžvelgiant Eurobarometro 2010 metų duomenis, susijusius su savanoriškos veiklos mastais Lietuvoje, pastebėsime, kad šis rodiklis, lyginant su 2006 m., pakilo tik vienu procentu. Taigi, apibendrinant galima teigti, kad palyginus Eurobarometro tyrimo duomenis su Vilmorus tyrimo duomenimis, pastebėsime, kad Vilmorus tyrimo duomenys atskleidžia beveik tris kartus didesnę savanoriavimo mastą Lietuvoje, kuris yra ES šalių narių vidurkis (30 proc.). Tačiau Vilmorus tyrimo duomenys gali neatspindėti tikros padėties dėl klausimo formuluotės “dalyvavau/dalyvauju“, nes spontaniškas respondento atsakymas gali įtraukti ir vienkartinai dalyvavusius savanoriškoje veikloje, pavyzdžiui, prieš 10 metų.

2008 m. atlikta Europos gyvenimo kokybės apklausa (*Second European Quality of Life Survey*), parodė, kad Lietuvoje į savanorišką veiklą įsitraukia 15 proc. gyventojų⁶⁹. Taigi, atsižvelgiant į 2006 m. - 2011 m. atliktus tyrimus, pastebėsime, kad Lietuvos savanoriškos veiklos mastai svyruoja nuo 11 proc. (Eurobarometro duomenys, 2006 m.) iki 34 proc. (Vilmorus duomenys, 2011 m.).

⁶⁸ Eurobarometro tyrimo duomenimis, 2010.

⁶⁹ Patrick McCloughan, William H. Batt, Mark Costine and Derek Scully, 2011. *Second European Quality of Life Survey Participation volunteering and unpaid work*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.

Ataskaitoje *Savanorystė Europos Sąjungoje* (2010) Lietuva priskiriama prie žemo savanorystės lygio šalių grupės (kur mažiau nei 10 proc. suaugusiųjų dalyvauja savanorystėje)⁷⁰. Nors tarptautinių ir nacionalinių tyrimų duomenys gana ženkliai skiriasi (2010 m. savanoriškoje veikloje dalyvavo 12 proc. (Eurobarometro duomenys), o 2011 metais - 34 proc. (Vilmorus duomenys)), vis tik pastebima tendencija, jog savanoriškos veiklos apimtys Lietuvoje plečiasi.

1.5.2. Savanoriškos veiklos intensyvumas

Savanoriškos veiklos intensyvumą, t.y. kaip dažnai, kiek ilgai savanoriai savanoriauja, atskleidžia Patrick McCloughan, William H. Batt, Mark Costine and Derek Scully (2011), naudodami antrosios Europos gyvenimo kokybės apklausos metu gautus duomenis.

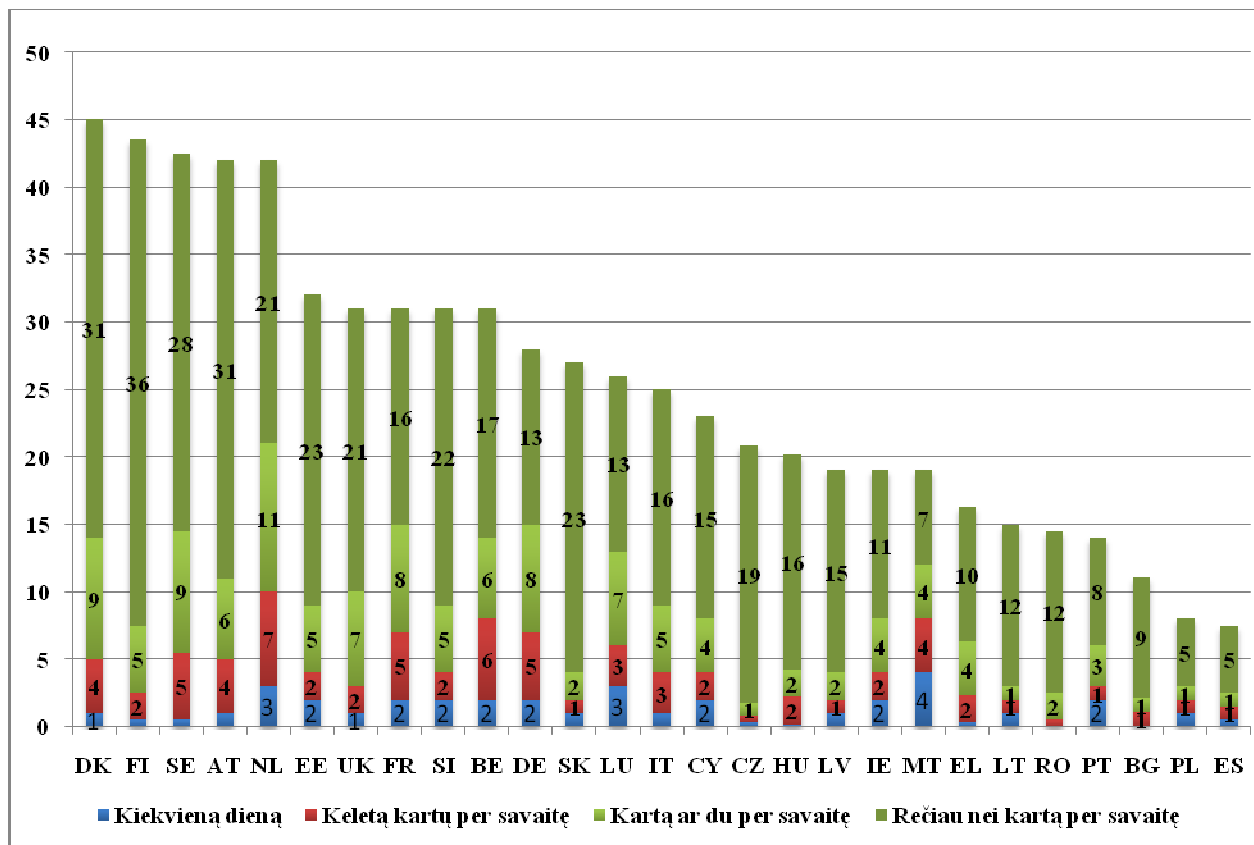
Vidutiniškai ES savanoriškai ir karitatyvinei veiklai asmenys skiria 6,5 valandas per savaitę. Pažymėtina, kad šis vidurkis tinka ir senosioms ir naujosioms valstybėms narėms. Naujosiose valstybėse narėse mažiau asmenų dalyvaujančių savanoriškoje veikloje, tačiau dalyvaujantieji savanoriškai veiklai skiria daugiau valandų⁷¹. 10 paveiksle pateikiama savanoriškos veiklos pasiskirstymas pagal intensyvumą. Iš Lietuvoje savanoriškoje veikloje dalyvaujančių 15 proc. asmenų net 12 proc. veikloje dalyvavo mažiau nei viena kartą per savaitę. Tuo tarpu kiekvieną dieną savanoriaujančių yra 1 proc. kaip ir tose šalyse, kuriose savanoriška veikla yra labiausiai paplitusi, t.y. Danija, Suomija, Švedija ir Austrija.⁷²

Nacionalinių tyrimų apie savanoriškos veiklos intensyvumą nėra.

⁷⁰ *Study on Volunteering in the European Union. Final Report*, 2010 [žiūrėta 2011 10 12]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/citizenship/eyv2011/doc/Volunteering%20in%20the%20EU%20Final%20Report.pdf>

⁷¹ European foundation of improvement of living and working conditions, 2011. *Participation in volunteering and unpaid work* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2011/02/en/1/EF1102EN.pdf> P. 20

⁷² Patrick McCloughan, William H. Batt, Mark Costine and Derek Scully, 2011. *Second European Quality of Life Survey Participation volunteering and unpaid work. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions*.

10 pav. Dalyvavimo savanoriškoje bei labdaringoje veikloje dažnis Europos sąjungos šalių narių tarpe, proc. Šaltinis: EQLS (2007)

1.5.3. Savanoriškos veiklos sritys

Savanoriškos veiklos sritys Lietuvoje tirtos fragmentuotai. 2011 m. studija apie ES jaunimo dalyvavimą savanoriškoje veikloje atskleidė, kad savanoriškoje veikloje dalyvauja 29 proc. jaunimo, o tai 3 proc. daugiau nei Europos Sąjungos šalių vidurkis⁷³. 2008 m. 25 proc. darbo jėgos sporto sektoriuje buvo savanoriai (p. 218)⁷⁴

Ataskaitoje apie savanorystę Europoje pažymima, kad Lietuvoje 2007 m. savanoriška veikla vykdyta šiuose sektoriuose:

- Socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugų – 55 proc.
- Sporto – 13 proc.
- Vaikų ir jaunimo reikalų – 8 proc.
- Vietos bendruomenės – 7 proc.

⁷³Eurobarometer 319a, 2011. *Youth on move*, [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_319a_sum_en.pdf

⁷⁴ *Study on Volunteering in the European Union. Final Report*, 2010 [žiūrėta 2011 10 12. Internetinė prieiga: <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2011/02/en/1/EF1102EN.pdf>

- Švietimo ir mokslo – 6 proc. (p.289)

2008 m. TNS Gallup atlikta apklausa parodė, kad 57 proc. respondentų savanoriavo aplinkos tvarkyme, 45 proc. koku nors būdu padėjo kitiems žmonėms, 19 proc. padėjo organizuoti renginį ar akciją, 17 proc. padėjo kokiai nors organizacijai ir 15 proc. užsiėmė kokia nors kita veikla⁷⁵.

Analizuojant savanoriškos veiklos sritis pastebima, kad dalyvavimo rodiklius dalinai apsprendžia tyrimo metodika, t.y. kokios sritys išvardintos tyrimo instrumente. Analizuojant Eurobarometro 2010 metų rezultatus, susijusius su sritimis, kuriose savanorystė vaidina didelį vaidmenį, pažymėtina, kad Lietuvoje išskiriamas, sveikatos sektorius (31 proc.), solidarumas ir humanitarinė pagalba (22 proc.), žmogaus teisių apsauga (18proc.) ir aplinkosauga (16 proc.).

Žvelgiant į 2011 m. Vilmorus atlikto tyrimo duomenis pastebima, kad dauguma Lietuvos gyventojų mano, kad labiausiai savanoriška veikla reikalinga: teikiant sveikatos priežiūros paslaugas (70 proc.); slaugant, lankant ar kitaip padedant ligoniams ar neįgaliesiems; teikiant socialinę-psichologinę pagalbą sunkumus patiriantiems žmonėms (53 proc.); jaunimui, vaikams iš asocialių šeimų, asmenims, grįžusiems iš įkalinimo įstaigų ir pan.; teikiant pagalbą stichinių nelaimių atvejais (51 proc.); saugant ir tvarkant aplinką (46 proc.). Taip pat savanoriška veikla gali būti reikalinga padedant rengti kultūros, sporto ir laisvalaikio renginius (23 proc., iki 29 m. – 33 proc.), vykdant švietimo veiklą (14 proc.)⁷⁶.

Tuo tarpu potencialius savanorius labiausiai domintų veikla susijusi su aplinkos apsauga ar aplinkos tvarkymu (36 proc.), pagalba vaikams ir jaunimui (32 proc.) arba senyvo amžiaus žmonėms (24 proc.), taip pat gyvūnų globa (21 proc.)⁷⁷.

Teiraujantis, kodėl nedalyvaujama savanoriškoje veikloje, 2011m. Lietuvos gyventojai nurodė įvairias priežastis (žiūrėti 11 pav.), kurių dauguma susiję su žinių apie savanorystę stoka.

⁷⁵ *Savanorystė Lietuvoje* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga:

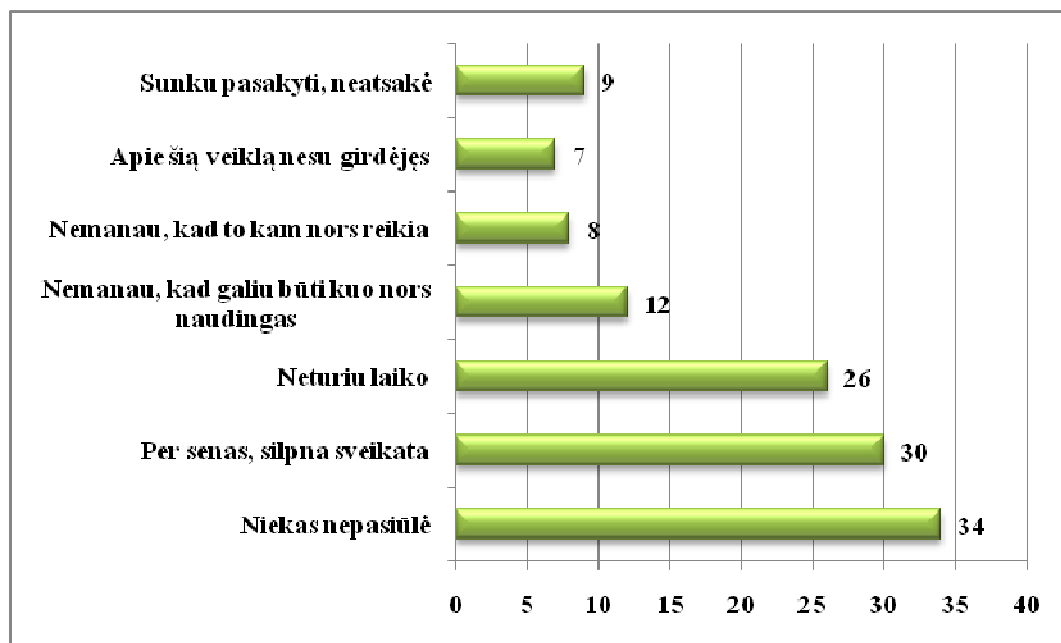
http://www.teo.lt/gallery/Dokumentai/Naujienu%20paveikslai/2009/Kas_kaip_kur.pdf

⁷⁶ Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras Vilmorus, NIPC (2011), *Europoje vyraujančių savanorystės modelių analizė*, [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga:

http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power_pointai/savanorystes_tyrimas_2011.pdf

⁷⁷ *Savanorystė Lietuvoje* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga:

http://www.teo.lt/gallery/Dokumentai/Naujienu%20paveikslai/2009/Kas_kaip_kur.pdf

11 pav. Nedalyvavimo savanoriškoje veikloje priežastys, proc., N=659⁷⁸

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje atlikti tyrimai labiau orientuoti į gyventojų požiūrį, su kuriuo sektoriais jie labiau sieja savanoriškos veiklos reikalingumą. Tačiau išsamaus tyrimo, kokiame sektoriuje jie savanoriauja, koks jų savanoriško darbo pobūdis (kvalifikuoti- nekvalifikuoti) nėra.

1.5.4. Savanorių indėlis į BVP

Tyrimų apie savanorių indėlį į BVP Lietuvoje nėra atlikta. Tiesa, reikia pažymėti, kad ES ataskaitoje pažymima, kad Lietuvos savanoriškos veiklos indėlis 2002 m. buvo 0,43 proc. BVP (p.135)⁷⁹. Kituose tarptautiniuose tyrimuose, susijusiuose su savanoriškos veiklos indėliu į BVP, Lietuvos rodikliai nepateikiami dėl duomenų trūkumo⁸⁰.

1.5.5. Įsitraukimo į savanorystę perspektyvos

Sardinha, Pires (2011) atliko tarptautinę studiją apie savanoriavimo perspektyvas. Slovakija, Austrija ir Didžioji Britanija pasižymėjo aukštu nusiteikimo savanoriauti rodikliu, tuo tarpu tik Lietuva, iš tirtos 41 šalies pasižymėjo negatyviu nusiteikimu savanoriškai veiklai visų tipų savanoriškos veiklos grupėse (statistiškai reikšmingi skirtumai, lyginant su Austrija, taikyta logistinės

⁷⁸ Vilmorus, NIPC, 2011. *Europoje vyraujančių savanorystės modelių analizė*, [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power_pointai/savanorystes_tyrimas_2011.pdf

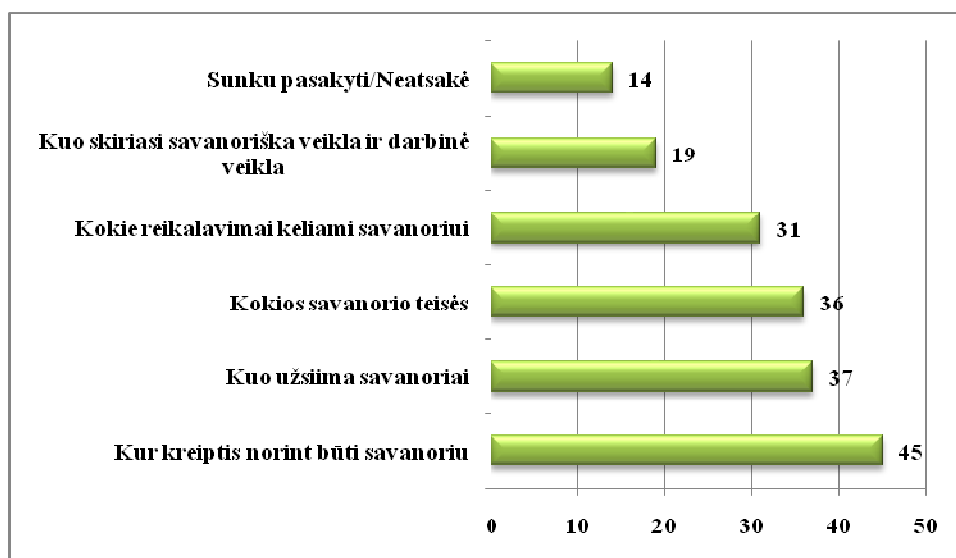
⁷⁹ *Study on Volunteering in the European Union. Final Report*, 2010 [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2011/02/en/1/EF1102EN.pdf>

⁸⁰ The Center for Civil Society Studies. *The UN Nonprofit Handbook Project* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.ccss.jhu.edu/index.php?section=content&view=9&sub=11>

regresijos metodas).⁸¹ Lietuvių autorių atliktuose nacionaliniuose tyrimuose taikyta tik aprašomoji statistika. 2011 m. atliktos apklausos duomenys rodo, kad 15 proc. nedalyvaujančių savanoriškoje veikloje norėtų dalyvauti. Čia vėlgi daugiau jaunimo, specialistų su aukštuoju išsilavinimu, priklausančių aukštesnes pajamas turinčiųjų grupei⁸².

Remiantis Vilmorus atliko tyrimo duomenimis, didžiausiomis kliūtimis savanorystės plėtrai apklausos dalyviai nurodė savanorystės tradicijų stoką (51 proc.). Apie 40 proc. apklaustųjų skundėsi informacijos apie savanorystę trūkumu ir menkomis mokyklų pastangomis pratinti neatlygintinai daryti gera kitiems. Trečdalis respondentų, kurie turi savanoriavimo patirties, kliūtimis nurodė netobulus įstatymus.

Net 62 proc. norinčiųjų būti savanoriais nurodė, kad jiems trūksta informacijos apie savanorystę. Žemiau esančiame paveiksle detalizuota, kokios informacijos trūksta norintiems savanoriauti (žr. 12 pav.).

12 pav. Atsakymų į klausimą „Kokios informacijos apie savanorišką veiklą Jums labiausiai trūksta?“ pasiskirstymas, proc.⁸³

Paklaustas, kodėl nedalyvauja savanoriškoje veikloje, kas trečias tyrimo dalyvis teigė, kad tiesiog niekas jam nėra to siūlęs. Šiek tiek mažiau nurodė per seną amžių ar silpną sveikatą, 26 proc. -

⁸¹ Boguslawa Sardinha, Cesaltina Pacheco Pires, 2011. *To volunteer or not to volunteer? A cross-country study of volunteering*, [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: www.cefrage.uevora.pt/en/content/download/2748/37032/.../2011_16.pdf

⁸² Vilmorus, NIPC, 2011. *Europoje vyraujančių savanorystės modelių analizė*, [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power_pointai/savanorystes_tyrimas_2011.pdf

⁸³ Vilmorus, NIPC, 2011. *Europoje vyraujančių savanorystės modelių analizė* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power_pointai/savanorystes_tyrimas_2011.pdf

laiko stoką. Tik 8 proc. teigė savanoriška veikla neužsiimantys, nes nemano, kad tai apskritai reikalinga⁸⁴.

Butkuvienė E. analizavo dalyvavimo savanoriškoje veikloje situaciją ir perspektyvos Lietuvoje po 1990-ųjų⁸⁵. Tyrimas paremtas empiriniais duomenimis reprezentuojančiais Kauno miestą ir rajoną. Autorė teigia, kad piliečiai yra pasyvūs dalyvavimo savanoriškoje veikloje požiūriu. To priežastis susieja su nestabilia gyventojų ekonomine padėtimi, individualistiniu mąstymu, sovietinio laikotarpio paveldu, NVO veiklos silpnumu. Teigiamas požiūris į savanorišką veiklą pirmiausiai strategiškai turėtų būti formuojamas NVO. Tačiau ne mažiau svarbus ir potencialių savanorių pilietinės savimonės lygmuo, vertybiniai aspektai bei valdžios institucijų požiūris į neapmokamą darbą.

I. Jonutytė ir D. Rekis analizavo 14–18 metų jaunųjų savanorių saviugdą galimybes NVO. Tyrimas atskleidė, kad net 92,6 proc. respondentų mano, jog savanoriškose organizacijose svarbiausia yra paties savanorio iniciatyva, noras kažką pasiekti, padaryti. Savanoriai į NVO ateina tikslingai, turėdami saviraiškos, specifinių žinių įgijimo ar pagalbos kitiems motyvus. NVO vyrauja palankus socialinis klimatas, draugiška atmosfera, kuri skatina ugdymąsi bendradarbiaujant. Siekiant moksleivių kokybiško ugdymo(si) būtina skatinti praktinės veiklos įvairovę NVO, tobulinti ugdytojų kompetencijas bei užtikrinti jaunimo organizacijų socialinį ir ekonominį saugumą (p. 80-81)⁸⁶

Grincevičius O. tyrinėjo savanoriškos socialinės veiklos galimybes Vaikų dienos centruose. Autorius nurodo, kad net du trečdaliai respondentų mano, jog savanoriškos socialinės veiklos galimybės vaikų dienos centruose yra didelės. Tyrimas atskleidė, kad svarbiausias motyvacinis veiksnys, turintis įtakos individų savanoriškai socialinei veiklai vaikų dienos centruose, yra galimybė įgyti naujų žinių, įgūdžių, patirties, išmokti naujų dalykų. Mažiausiai respondentus savarankiškai socialinei veiklai motyvuoja jų galimybė realizuoti savo dorovines nuostatas ar religinius įsitikinimus. Atlikdami savanorišką socialinę veiklą, savanoriai dažniausiai patenkina patirties įgijimo ir asmeninio tobulėjimo poreikius, mažiausiai – asmeninius bendravimo poreikio ir krikščioniškų vertybių įgyvendinimo poreikius.⁸⁷

Apžvelgus savanorystės perspektyvas liečiančius tyrimus galima konstatuoti, kad jie yra kontraversiški. Tačiau galima daryti prielaidą, kad idėjų sklaida apie savanorystę, ypač 2011 m., skatins Lietuvos gyventojų sąmoningumą ir atvers duris į savanorystę platesniam savanorių ratui,

⁸⁴ Vilmorius, NIPC, 2011. *Europoje vyraujančių savanorystės modelių analizė* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power_pointai/savanorystes_tyrimas_2011.pdf

⁸⁵ Butkuvienė E., 2005/2. *Dalyvavimas savanoriškoje veikloje: situacija ir perspektyvos Lietuvoje po 1990-ųjų*. Sociologija. Mintis ir veiksmai.

⁸⁶ Jonutytė I. ir Rekis D., 2009. *14–18 metų jaunųjų savanorių saviugdą galimybės nevyriausybinėse organizacijose. Socialinis ugdymas*. Nr. 8 (19).

⁸⁷ Grincevičius O., 2011. *Savanoriškos socialinės veiklos galimybės Vaikų dienos centruose*. Sveikatos mokslai, Vol. 21, No5, p. 26-31

juolab kad 2008 m atlikto tyrimo duomenimis: net 87 proc. lietuvių mano, kad savanorystė yra gerbtina veikla, kuri duoda daug naudos visuomenei⁸⁸.

Apibendrinat galima teigti, jog savanorystei skatinti būtina informacijos apie savanorystę sklaida, pateikiant esminę informaciją apie savanoriavimo galimybes, ypač vyresnio amžiaus žmonėms prieinamais informacijos kanalais. Galima tik pritarti 2010 metais atliktai studijai apie Lietuvos NVO situaciją, kurioje teigiama, kad viena iš tobulintinų sričių yra savanorių pritraukimo ir vadovavimo jiems programų kūrimas⁸⁹. Kadangi socialinę ir sveikatos priežiūros paslaugų sritį Lietuvos gyventojai priskiria prie prioritetinių, kuriose reikalinga ir svarbi savanorystė, vystant savanorystės programas, reiktų didesnę dėmesį skirti sveikatos priežiūros ir socialinei sritims.

Vykdam mokslinius tyrimus savanorystės srityje reiktų atkreipti dėmesį ne tik į savanorystės mastą, bet įtraukti savanorystės sričių, darbo pobūdžio bei savanorystės intensyvumo kriterijus.

Pažymėtina, kad nacionalinė statistinių duomenų rinkimo sistema nefiksuoja savanoriškos veiklos, kas yra esminė kliūtis norint įvertinti savanorių indėlį į BVP. Siūlytina, kad nevyriausybinų organizacijų Taryba ir/ ar kitos struktūros, atstovaujančios NVO interesus, dėtų visas pastangas, kad Statistikos departamento renkamų duomenų sistemoje atsispindėtų savanoriško darbo rodikliai. Tam galima būtų adaptuoti 2011 m. Tarptautinės darbo organizacijos sukurtą ir rekomenduojamą metodiką⁹⁰.

1.6. NVO tarpusavio bendradarbiavimas: tyrimų diskurso apžvalga

NVO tarpusavio bendradarbiavimas, kaip tyrimų analizės objektas, moksliniame Lietuvos diskurse yra sutinkamas pakankamai retai. Atlikus literatūros šaltinių analizę bei įvertinus šio pobūdžio tyrimų atlikimo dažnumą, reikia pažymėti, kad nuo 2005 m. jų ypatingai stokojama. Visgi, keletas tyrimų buvo atlikta. Vienas iš jų - *Nacionalinė nevyriausybinų organizacijų Tarybos sukūrimo studija*, atlikta 2009 m.⁹¹ Šioje studijoje atskleidžiamos ne tik NVO tarpusavio bendradarbiavimo, bet ir bendravimo su kitomis valdžios institucijomis, problemos. Šių problemų sprendimo pagrindu yra siūloma įkurti *Nevyriausybinų organizacijų Tarybą*, kuri būtų pajėgi daryti poveikį valdžios sektoriui, atstovaudama ne pavienių, o susikoooperavusių NVO interesus. Šių organizacijų bendradarbiavimas

⁸⁸ *Savanorystė Lietuvoje* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga:

http://www.teo.lt/gallery/Dokumentai/Naujienu%20paveikslai/2009/Kas_kaip_kur.pdf

⁸⁹ *Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programos NVO subsidijų schemas*, 2010. Galimybių studija [žiūrėta 2011 10 12]. Prieiga per internetą: http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/Sveicarijos_parama/Galimybiu_studija_LT.pdf

⁹⁰ International Labour Office, 2011. *Manual on the measurement of volunteer work* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.ccss.jhu.edu/index.php?section=content&view=9&sub=12&tri=106>

⁹¹ *Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras*, 2009 [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://www.nisc.lt/lt/index.php>

teisiškai buvo įteisintas 2009 m. gruodžio 16 d., kuomet buvo pasirašytas *bendradarbiavimo tarpusavyje protokolas*⁹². Minėtas dokumentas buvo orientuotas į šių tikslų įgyvendinimą:

- Nevyriausybinių sektoriaus stiprinimą;
- Dalyvavimą viešosios politikos formavime;
- Pilietinės visuomenės plėtojimą;
- Nevyriausybinių sektoriaus interesų atstovavimą valdžios ir valdymo institucijose;
- Tarpusavio bendradarbiavimo skatinimą.

Protokolas reglamentuoja tiek bendradarbiavimo sritis, tiek jo dalyvių įsipareigojimus. Ši dokumentą pasirašė 13 asociacijų vienijančių įvairiose srityse veikiančias NVO. NVO sąjungai vadovauja renkami organizacijų atstovai, tad kas šešeri mėnesiai pirmininkauja išrinkta organizacija. Tuo tarpu pagrindinė sekretoriato funkcija yra pavesta *Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centrui*. Posėdžiai yra sušaukiami ne rečiau kaip kas trys mėnesiai, detalizuota posėdžių šaukimo tvarka.

Kiti tyrimai pasižymi fragmentiškumu ir turi tik dalines sąsajas su NVO tarpusavio bendradarbiavimu. A. G. Raišienė 2007 m. tyrinėjo rėmimo ir įgalinimo strategijų realizavimą įgyvendinant tarporganizacinę partnerystę Lietuvos vietos savivaldoje. Autorė teigia, kad įgyvendinant tarporganizacines veiklas vis dar retai vienijamasi bendrų interesų pagrindu, mažai dėmesio skiriama partnerystės poreikiui iširti, nėra užtikrinami įtraukimo ir dalyvavimo principai, iš esmės nevykdomas tarporganizacinių projektų poveikio monitoringas, netiriamas socialinės veiklos socialinis poveikis. Taip pat autorė daro išvadą, kad efektyvesnė yra įgalinimo strategija. Įgyvendinant sąveiką paremtą įgalinimu, stebima daugiau teigiamų partnerystės elementų nei rėmimo atveju⁹³.

A.Pauliukevičiūtė 2010 m. analizavo viešojo ir privataus sektorių partnerystę kultūros srityje⁹⁴. Tuo tarpu į NVO kaitą globalizacijos kontekste gilinasi Ž. Kėrytė (2011). Autorė rėmėsi kokybinių interviu metu gautais duomenimis (apklausiami buvo 10 NVO narių), kurie parodė, kad NVO sektorius susiduria tiek su vidiniais, tiek su išoriniais iššūkiais (išbandymais) globaliame kontekste. Problemų kelia investavimas į naujų narių paiešką ir mokymą, naujų pareigybių (pavyzdžiui, tarptautinių ryšių koordinatoriaus) įtraukimas į organizacijos struktūrą, finansinės paramos paieška bei kt. Tad NVO ieško vidinių ir išorinių išteklių, padedančių prisitaikyti prie socialinės kaitos. Pateikdama NVO atstovų patirtis autorė atskleidžia, kad šios organizacijos dalyvauja

⁹² *Nacionalinių NVO organizacijų bendradarbiavimo susitarimo protokolas*, [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: http://nisc.lt/files/optional/Nacionaliniu_NVO_asociaciju_bendradarbiavimo_susitarimo_protokolas.pdf

⁹³ *Inter-organizational Partnership in Lithuania's Local - Government: Implementation of Support Strategy and Enabling Strategy* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: http://www.su.lt/old.su/bylos/mokslo_leidiniai/soc_tyrimai/2007_10/11_raisiene.pdf

⁹⁴ *Viešojo ir privataus sektorių partnerystė bei kultūros valdymas* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/vpa/z32/61-73.pdf>

trijuose skirtinguose politiniuose lygmenyse – pasaulio, valstybės ir vietiniame, o tai bendradarbiavimo dėka leidžia mobilizuoti išteklius ir žmones⁹⁵.

Vilma Atkočiūnienė, Rasa Vaišnoraitė 2011 m. analizavo kaip Kretingos rajono vietovių pokyčių valdyme yra taikomas principas - *iš apačios į viršų*. Pateikdamos išvadas autorės pažymi, kad kaimo plėtros principas *iš apačios į viršų* kaimo vietovių pokyčių valdymo procesuose pasižymi: gyventojų poreikių bei galimybių tyrimais ir analizėmis, kaimo plėtros veikėjų įtraukimu į sprendimų priėmimą, konsultavimu(-si) ir informavimu apie vietovėje vykstančius reiškinius, prioritetu vietos ištekliams bei tikslinėms grupėms, lokalumu, partnerystė ir atsakomybės tarp kaimo plėtros veikėjų pasidalijimu⁹⁶.

Apibendrinant, galima teigti, kad nors praktikoje NVO šakinės asociacijos veikia gana intensyviai, tačiau apie jų tarpusavio bendradarbiavimą mokslinių tyrimų nėra labai daug. Empiriniai tyrimai šioje srityje galėtų apimti kriterijus, įgalinančius fiksuoti, kiek skėtinės NVO atlieka informavimo, konsultavimo, pasiūlymų surinkimo, bendradarbiavimo formuluojant veiklos planus, atsakomybės už sprendimus delegavimo funkcijas, koku mastu NVO yra tik nuomonės pareiškėjos, dalyvauja viešosios politikos sprendimuose, liečiančiuose jų veiklos sritis. Kokybiniai ir kiekybiniai kriterijai galėtų padėti įvertinti vieningą partnerių susitarimą dėl bendros veiklos uždavinių ir siekiamų rezultatų (kas padaryta 2009 m. nacionaliniame lygmenyje pasirašant NVO asociacijų bendradarbiavimo protokolą) ir kaip tai sekasi praktiškai įgyvendinti bendravimo efektyvumo, sprendimų priėmimo skaidrumo aspektais. Reiktų įvertinti koks yra grįžtamasis ryšys iš NVO, kurios interesus atstovauja skėtinės organizacijos, ar „skėčių skėtis“.

Institucijos pasirašiusios Nacionalinių NVO asociacijų bendradarbiavimo susitarimo protokolą:

1. Aplinkosauginių nevyriausybinių organizacijų koalicija
2. Kultūros organizacijų asociacija „MENOrama“
3. Koalicija „Galiu gyventi“
4. Lietuvos jaunimo organizacijų taryba
5. Lietuvos neįgaliųjų forumas
6. Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija
7. Lietuvos moterų lobistinė organizacija
8. Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas
9. Nacionalinė vystomojo bendradarbiavimo organizacijų Platforma
10. Nacionalinė vartotojų konfederacija
11. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras
12. NVO vaikams konfederacija
13. Žinių ekonomikos forumas

⁹⁵ *Pilietiškumo konstravimas globalumo kontekste: NVO vaidmens kaita Lietuvoje* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: <http://culturesociety.vdu.lt/wp-content/uploads/2011/01/4.-Živilė-Kėrytė-Construction-of-Citizenship-in-a-Global-Context-The-Change-of-NGOs'-Role.pdf>

⁹⁶ Vaišnoraitė R., Atkočiūnienė V., 2011. *Principo „iš apačios į viršų“ raiška rengiant, priimant ir įgyvendinant kaimo vietovių pokyčių* [žiūrėta 2011 10 12]. Internetinė prieiga: http://baitas.lzuu.lt/~mazylis/julram/28/ManagtKaunas_4_28__33.pdf#page=6

II. KIEKYBINIO TYRIMO DUOMENŲ ANALIZĖ

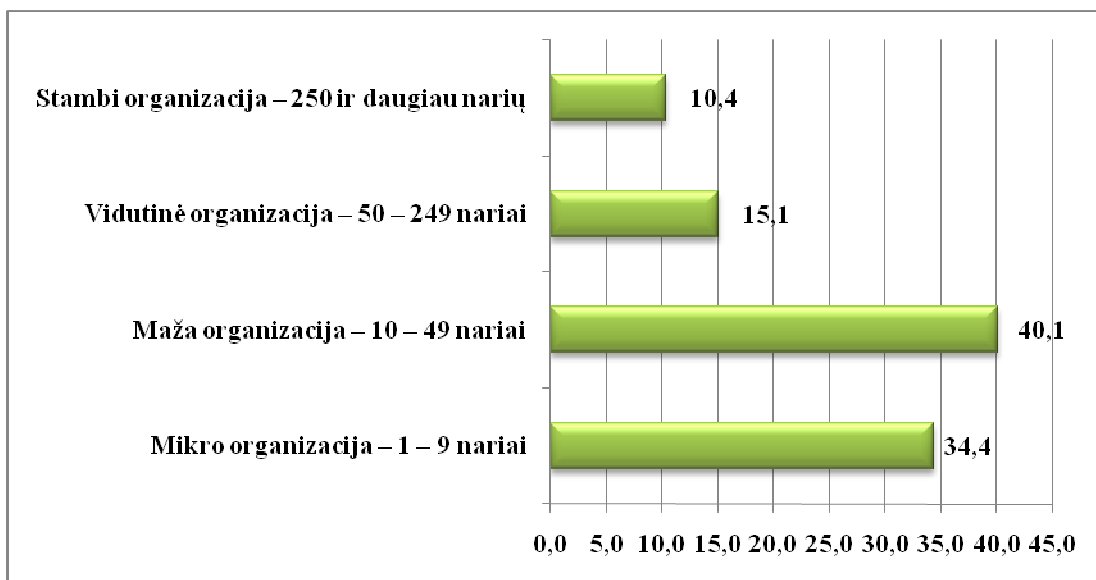
2.1. Kiekybinio tyrimo metodologija

Pagal Lietuvos Respublikos finansavimo NVO teikimo ir kontrolės įstatymo projektą, nevyriausybinių organizacijų – tai nuo valstybės ar savivaldybių valdžios institucijų nepriklausomas laisvai susivienijęs visuomenės ar jos grupės naudai veikiantis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas nėra pelno ar politinės valdžios siekimas arba vien tik religinio kulto poreikių tenkinimas. Valstybė ar savivaldybė, juridiniai asmenys, kuriuose valstybė ar savivaldybė turi daugiau kaip 1/3 balsų visuotiniame dalyvių susirinkime, negali turėti daugiau kaip 1/3 balsų nevyriausybinių organizacijų visuotiniame dalyvių susirinkime. Tyrimo metu respondentams buvo pateikiami kontroliniai klausimai, kurie padėjo labiau išgryninti NVO sektoriui priklausančias organizacijas. Respondentų buvo klausama kas yra jų organizacijos steigėjai ir kokią dalį balsų kiekvienas iš steigėjų turi visuotiniame NVO dalyvių susirinkime. Atsižvelgiant į apibrėžimą, iš tolesnės duomenų analizės buvo pašalinti tų organizacijų atsakymai, kurių vienas iš steigėjų yra valstybė ar savivaldybė, jeigu ji turi daugiau kaip 1/3 balsų NVO visuotiniame dalyvių susirinkime.

Tyrimas buvo atliekamas naudojant kombinuotą anketinę apklausą, siunčiant el. anketos nuorodą, organizacijos pateikiamu kontaktiniu el. paštu arba apklausiant NVO organizacijos atstovus telefonu. Iš viso tyrime pakviestos dalyvauti 2987 NVO. Iš viso apklausoje dalyvavo ir į anketos klausimus atsakė 468 NVO atstovai, iš jų 64 organizacijų vienas iš steigėjų buvo valstybė arba savivaldybė, turinti daugiau nei 1/3 balsų visuotiniame dalyvių susirinkime. Šios anketos buvo pašalintos iš tolesnės duomenų analizės.

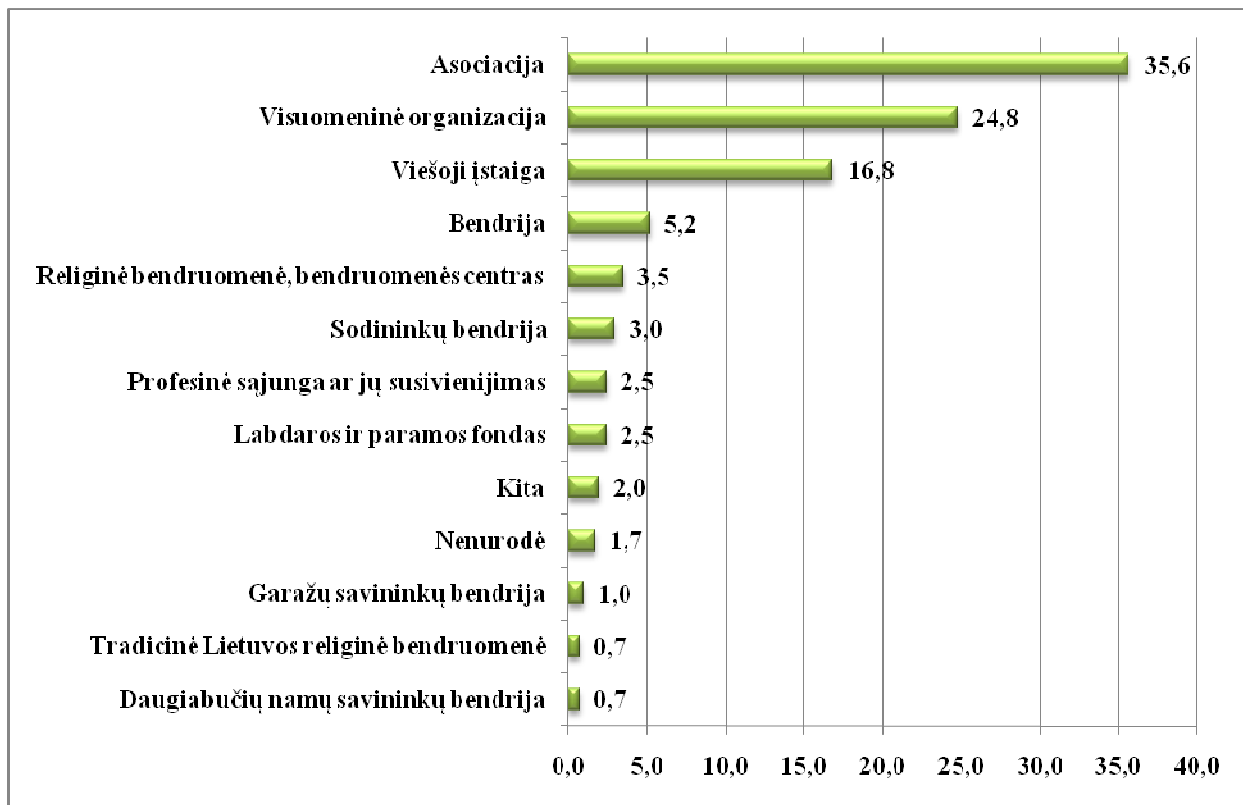
2.2. Respondentų duomenys

Norint susidaryti bendrą tyrimo dalyvavusių NVO vaizdą, tyrimo dalyvių buvo teiraujamasi apie organizacijos dydį, jos juridinį statusą, veiklos sritį, tikslą, veiklos laikotarpį. Kadangi, moksliniuose šaltiniuose organizacijų dydžiai nėra niekaip apibrėžti, tyrėjai, savo ruožtu sudarė sąlyginį organizacijų suskirstymą į mikro, mažas, vidutines bei stambias organizacijas. Tyrimo duomenimis, didžioji dalis tyrimo dalyvių (40,1 proc.) yra mažų organizacijų atstovai. Daugiau kaip trečdalis atsakiusių (34,4 proc.) priklauso mikro organizacijoms, vienijančioms nuo 1 iki 9 narių. 15,1 proc. tyrimo dalyvių atstovauja vidutines organizacijas, tuo tarpu stambių organizacijų narių apklausta buvo daugiau nei dešimtadalis (10,4 proc.). Atsakymų į klausimą „Jūsų organizacijos dydis“ pasiskirstymas pateikiamas 13 paveiksle.

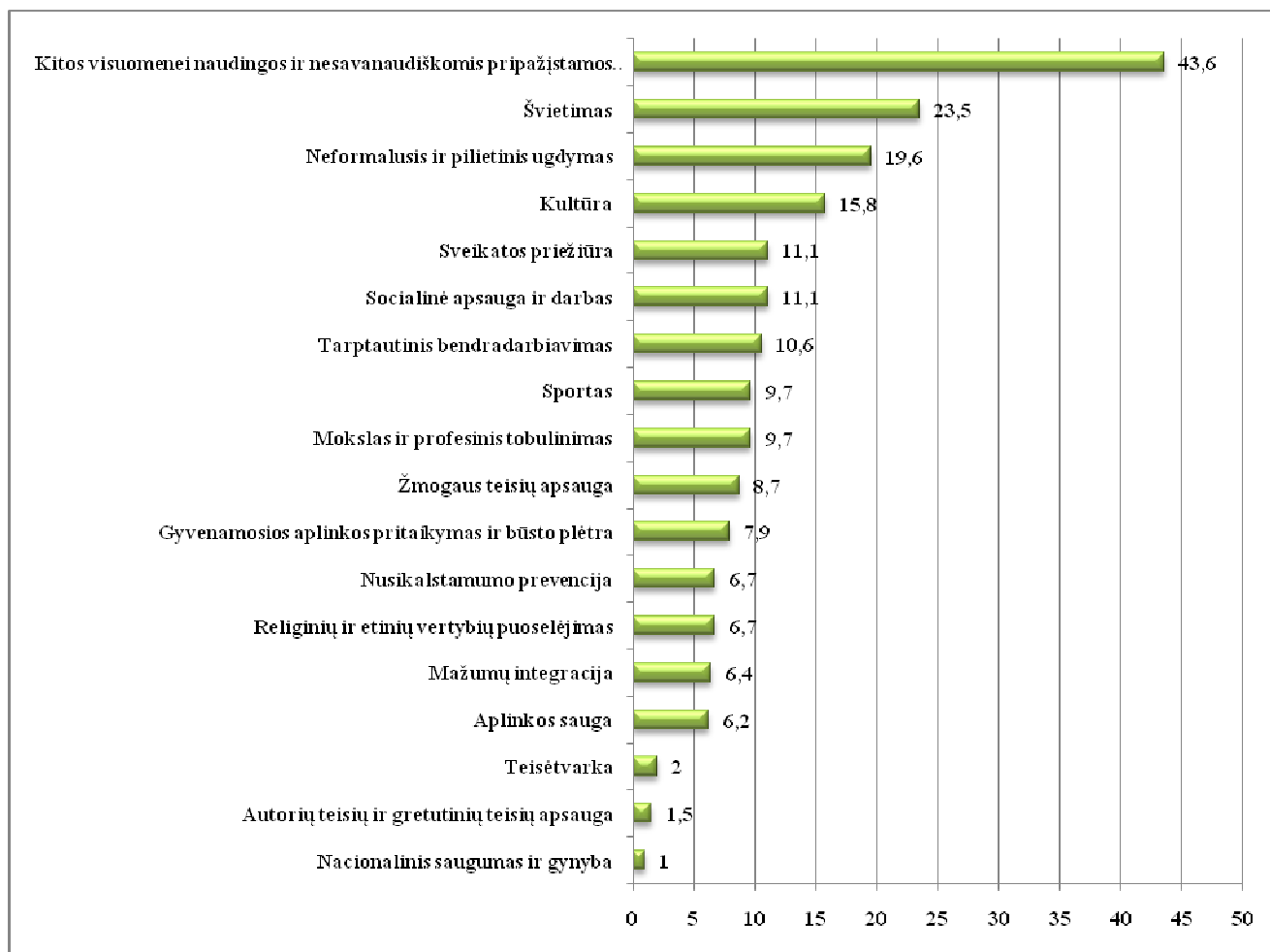
13 pav. Atsakymų į klausimą „Jūsų organizacijos dydis“ pasiskirstymas, proc., (N=404)

Analizuojant tyrime dalyvavusių NVO atstovų pasiskirstymą pagal juridinį jų organizacijos statusą, galima teigti, kad daugiau kaip trečdalis (35,6 proc.) tyrimo dalyvių yra asociacijų nariai, beveik ketvirtadalis (24,8 proc.) priklauso visuomeninėms organizacijoms, 5,2 proc. – bendrijoms, 3,5 proc. – religinėms bendruomenėms, 3 proc. – sodininkų bendrijoms. Mažiausioji tyrimo dalyvių dalis priklausė tradicinėms Lietuvos religinėms bendruomenėms, daugiabučių namų savininkų bendrijoms bei garažų savininkų bendrijoms, atitinkamai 0,7 proc. bei 1 proc. Tarp nurodžiusių „kita“ (2 proc.) buvo 0,6 proc. klubų, 0,6 proc. priskyrusių save judėjimui, 0,5 proc. – draugijų, 0,2 proc. – informacijos ir pagalbos centro atstovų. Atsakymų į klausimą „Koks Jūsų NVO juridinis statusas?“ pasiskirstymas pateikiamas 14 paveiksle.

14 pav. Atsakymų į klausimą „Koks Jūsų NVO juridinis statusas?“ pasiskirstymas, proc., (N=404)

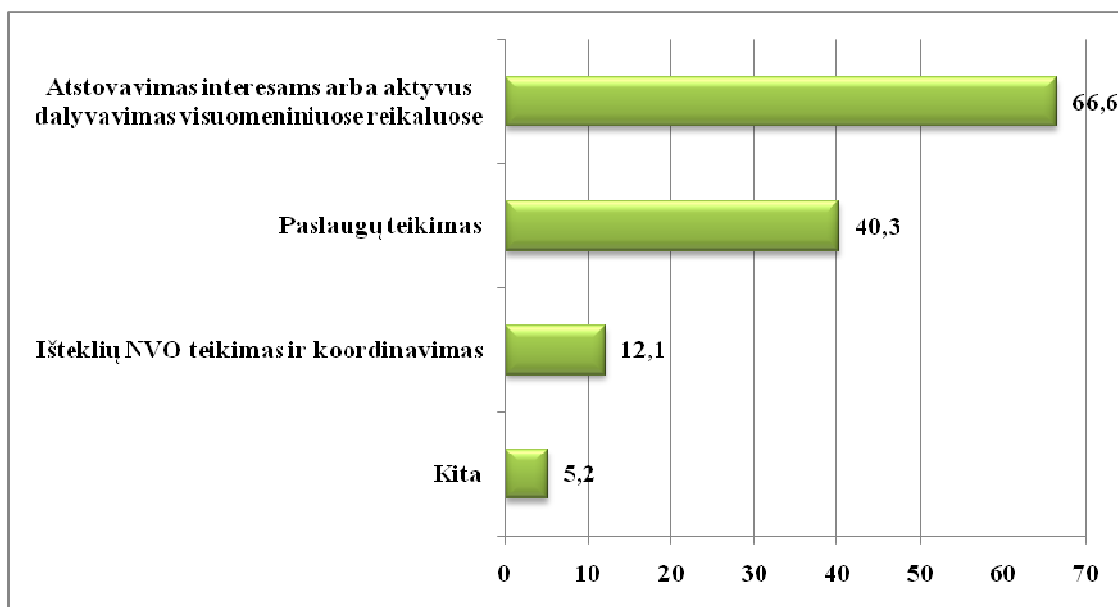
Tyrimo dalyvavę respondentai priklauso skirtingas veiklos sritis atstovaujančioms NVO. Dalis NVO turi ne vieną, o kelias veiklos sritis. 23,5 proc. tyrimo dalyvavusių nurodė, jog priklauso – švietimo veiklos sričiai, 19,6 proc. - neformalaus ir pilietinio ugdymo, 15,8 proc. – kultūros, po 11,1 proc. – sveikatos priežiūros bei socialinės apsaugos ir darbo sritims. 10,6 proc. apklaustųjų specializuojasi tarptautinį bendradarbiavimą vystančiose organizacijose. Tuo tarpu mažiau kaip dešimtadalis apklaustųjų priklauso NVO veikiančioms sporto (9,7 proc.), mokslinio bei profesinio tobulinimosi (9,7 proc.), žmogaus teisių apsaugos (8,7 proc.), gyvenamosios aplinkos pritaikymo bei būsto plėtros (7,9 proc.) srityse. Mažiausioji tyrimo dalyvių veikia NVO, kurios specializuojasi teisėtvarkos (2 proc.), autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos srityse (1 proc.) bei prisideda prie nacionalinio saugumo ir gynybos (1 proc.). Beveik pusė tyrimo dalyvių (43,6 proc.) negalėjo savęs priskirti nei vienai iš nurodytų veiklos sričių ir teigė, kad priklauso organizacijoms, kurios užsiima kita nesavanaudiška bei visuomenei naudinga veikla. Atsakymų į klausimą „Kokia Jūsų NVO veiklos sritis?“ pasiskirstymas pateikiamas 15 paveiksle.

15 pav. Atsakymų į klausimą „Kokia Jūsų NVO veiklos sritis?“ pasiskirstymas, proc., (N=404)

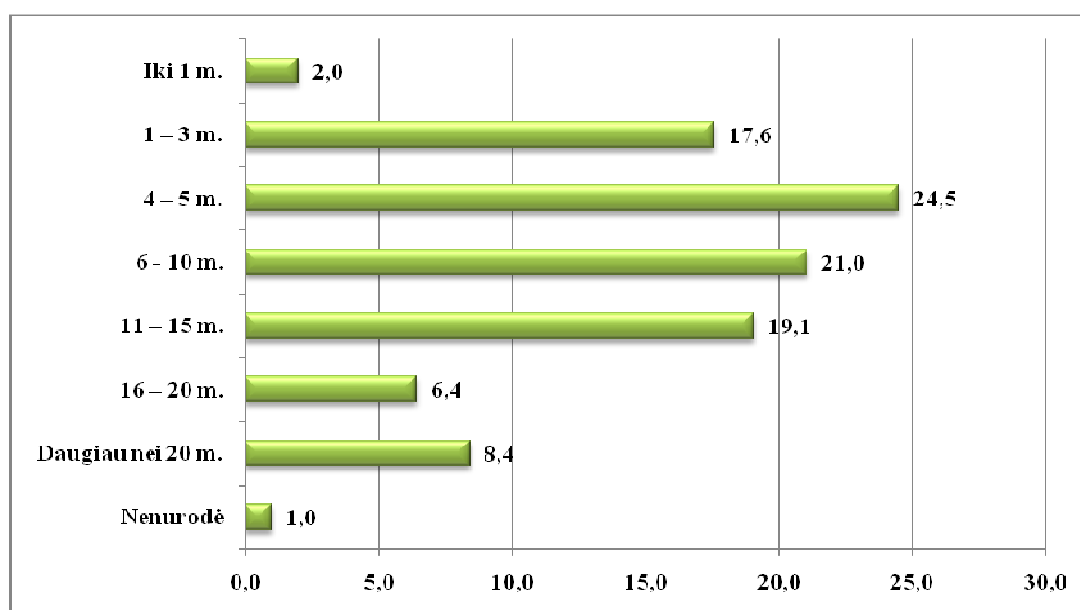
Skirtingos NVO dažniausiai siekia skirtingų tikslų. Respondentų teiraujantis, kokie yra pagrindiniai jų organizacijų veiklos tikslai, daugiau kaip pusė tyrimo dalyvių (66,6 proc.) nurodė interesų atstovavimą ir aktyvų dalyvavimą visuomeniniuose reikaluose. Daugiau kaip du penktadaliai (40,3 proc.) atsakiusiųjų teikia paslaugas ir tik daugiau kaip 12,1 proc. – koordinuoja NVO išteklių tiekimą. Organizacijų pasirinkusių „kita“ atsakymo variantą (4,2 proc.) tikslai yra šie: „BMW populiarinimas“, „Darnaus vystymosi principų įgyvendinimas ir kontrolė“, „Sąmoningo piliečio ugdymas“, „Gyventojų telkimas savanoriškai veiklai“, „Gyvūnų globa ir apsauga (tiek tiesioginė globa, tiek bandymas keisti sistemą, taisykles)“, „Jauno žmogaus ugdymas, papildant šeimos ir mokyklos ugdymą. Formuojama kilnią ir nesavanaudišką pasaulėžiūrą, asmeninio bendravimo, bendradarbiavimo lavinamas ir kitų gebėjimų ugdymas. Jaunimo užimtumo didinimas.“, „Kaimo plėtra“, „Informacijos mainai“, „Kultūrinio paveldo puoselėjimas ir išsaugojimas“, „Kūrybinės veiklos organizavimas“, „Laisvalaikio praleidimo organizavimas“, „Takoskyros tarp mokyklos ir šeimos mažinimas“, „Moralinis – egzistencinis ugdymas“, „Narių, hobijų įgyvendinimas“, „NVO, verslo ir savivaldos sektoriaus telkimas“, „Pilietinis ir tautinis ugdymas“, „Profesijos puoselėjimas ir jos prestižo atkūrimas“, „Lietuvis visuomenės švietimas“, „Vaikų muzikinis lavinimas, koncertinė veikla“.

„Verslo sąlygų ir investicinės aplinkos gerinimas“. Atsakymų į klausimą „Koks Jūsų pagrindinis NVO veiklos tikslas?“ pasiskirstymas pateikiamas 16 paveiksle.

16 pav. Atsakymų į klausimą „Koks Jūsų pagrindinis NVO veiklos tikslas?“ pasiskirstymas, proc., (N=404)

Beveik penktadalis organizacijų (24,5 proc.) nurodė veikiančios jau 4-5 m., 21 proc. – 6-10 m., 19,1 proc. – 11-15 m. Organizacijų, kurių veiklos laikotarpis yra ilgesnis negu 20 m., atstovai sudarė 8,4 proc. tiriamųjų kontingento, 16 – 20 m. – 6,4 proc. Tik 2 proc. atstovų nurodė, kad NVO, kurioms jie priklauso veikla siekia tik 1 metus. Atsakymų į klausimą „Jūsų organizacijos veiklos laikotarpis?“ pasiskirstymas pateikiamas 17 paveiksle.

17 pav. Atsakymų į klausimą „Jūsų organizacijos veiklos laikotarpis?“ pasiskirstymas, proc., (N=404)

2.3. Kiekybinio tyrimo rezultatai

2.3.1. NVO institucinis tvarumas

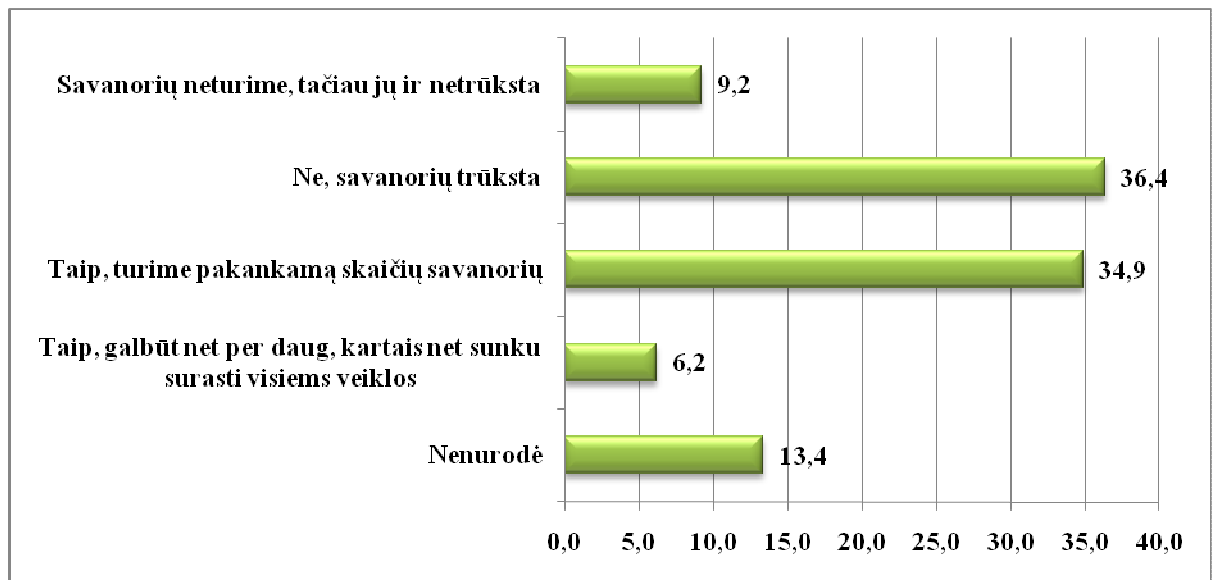
Tyrimo metu, NVO atstovų buvo teirujamasi, kiek jų NVO dirba samdomų darbuotojų. Apklausus 404 NVO atstovus paaiškėjo, kad organizacijose dirba nuo 0 iki 150 samdomų darbuotojų (darbuotojų vidurkis - 4, standartinis nuokrypis – 10). 44 organizacijos samdomų darbuotojų skaičiaus nenurodė.

Vėliau tyrime dalyvavusių buvo teirujamasi kiek jų NVO yra savanorių. Tik 347 iš tyrimo dalyvavusių NVO nurodė, kiek jų organizacijoje yra savanorių (atliekančių neapmokamą darbą savo noru). Savanorių skaičius apklaustose organizacijose svyruoja nuo 0 iki 2300. Savanorių vidurkis – 26, standartinis nuokrypis – 129. Vieni teigė negalintys pasakyti, nes savanorių skaičius svyruoja, kiti nežinojo, dar vieni pateikė abstrakčius duomenis, neįvardindami skaičiaus, pvz., „Iš esmės visi nariai, kurie aktyviau veikia organizacijoje būtų galimi vadinti savanoriais“. Visiškai neturinčios savanorių nurodė 58 organizacijos.

Tyrimo duomenimis, savanoriai veiklai organizacijoje vidutiniškai skiria nuo pusvalandžio iki 40 val. per savaitę. Skiriamo laiko vidurkis – 7 val., standartinis nuokrypis – 7 val. (N=281).

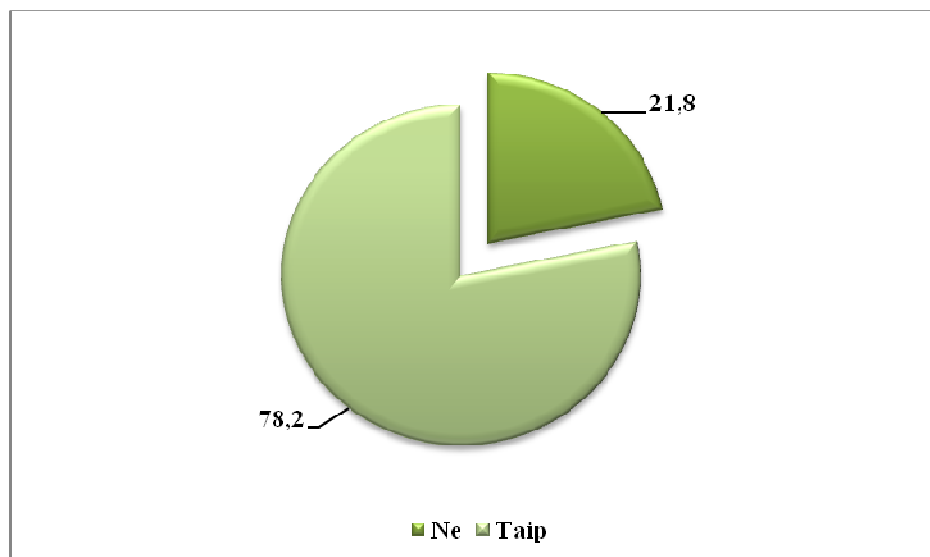
Tyrimo metu, taip pat teiravomės, koks NVO veikiančių savanorių darbo pobūdis, t.y. tyrimo dalyvių buvo prašoma nurodyti koks yra procentinis kvalifikuotų (reikalaujančių specialaus apmokymo) ir nekvalifikuotų (nereikalaujančių specialaus pasirengimo) darbų pasiskirstymas jų atstovaujamoje NVO. Duomenys gauti iš 274 organizacijų (130 NVO atstovų šių duomenų nepateikė). Tyrimo rezultatai parodė, kad NVO savanorių darbų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį yra labai įvairus. Vienose organizacijose savanoriai visiškai neatlieka jokių kvalifikuotų darbų, t.y. darbų reikalaujančių specialaus apmokymo, o kitose savanoriai užsiima vien specialaus pasirengimo reikalaujančiais darbais. Savanorių atliekančių kvalifikuotus darbus vidutinis procentas - 47 proc., savanorių atliekančių nereikalaujančius specialaus pasirengimo darbus vidutinis procentas – 53 proc.

Tyrimo metu buvo taip pat siekiama sužinoti, kaip tyrimo dalyviai vertina savanorių skaičių savo organizacijose. Daugiau nei trečdalis (36,4 proc.) respondentų nurodė, jog jų organizacijoje savanorių trūksta ir panašiai tiek pat (34,9 proc.) teigė, kad jų organizacijai savanorių vis dėlto pakanka. 6,2 proc. tyrimo dalyvių teigimu – savanorių jiems pakanka, o kartais galbūt yra netgi per daug, todėl būna sunku surasti visiems veiklos. 9,2 proc. tiriamųjų teigė, kad savanorių jie neturi, tačiau ir nejaučia jų poreikio. Daugiau kaip dešimtadalis respondentų (13,4 proc.) savo nuomonės šiuo klausimu nepareiškė. Atsakymų į klausimą „Ar Jūsų organizacijoje yra pakankamai savanorių?“ pasiskirstymas pateikiamas 18 paveiksle.

18 pav. Atsakymų į klausimą „Ar Jūsų organizacijoje yra pakankamai savanorių“ pasiskirstymas, proc., (N=404)

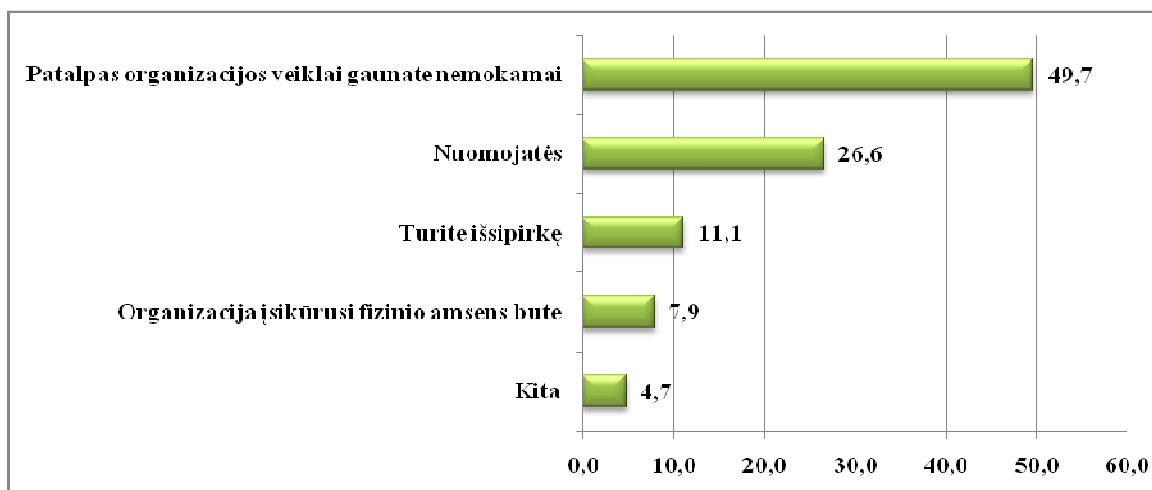
NVO atstovų buvo teiraujama ar jų organizacija turi nuolatinės patalpas savo veiklai vykdyti. Didžioji dalis tyrime dalyvavusių (78,2 proc.) nurodė, kad patalpas organizacijos veiklai vykdyti turi. Atsakymų į klausimą „Ar Jūsų organizacija turi nuolatinės patalpas savo veiklai vykdyti?“ pasiskirstymas pateikiamas 19 paveiksle.

19 pav. Atsakymų į klausimą „Ar Jūsų organizacija turi nuolatinės patalpas savo veiklai vykdyti?“ pasiskirstymas, proc., (N=404)

Dažniausiai patalpos NVO veiklai gaunamos nemokamai (49,7 proc.). 26,6 proc. nurodė, kad patalpas nuomojasi, 11,1 proc. - turi išsipirkę. Mažiau kaip dešimtdalis tyrimo dalyvių (7,9 proc.) teigė, kad jų organizacija yra įsikūrusi fizinio asmens bute. Tarp nurodžiusių „Kita“ buvo teigiama, kad NVO

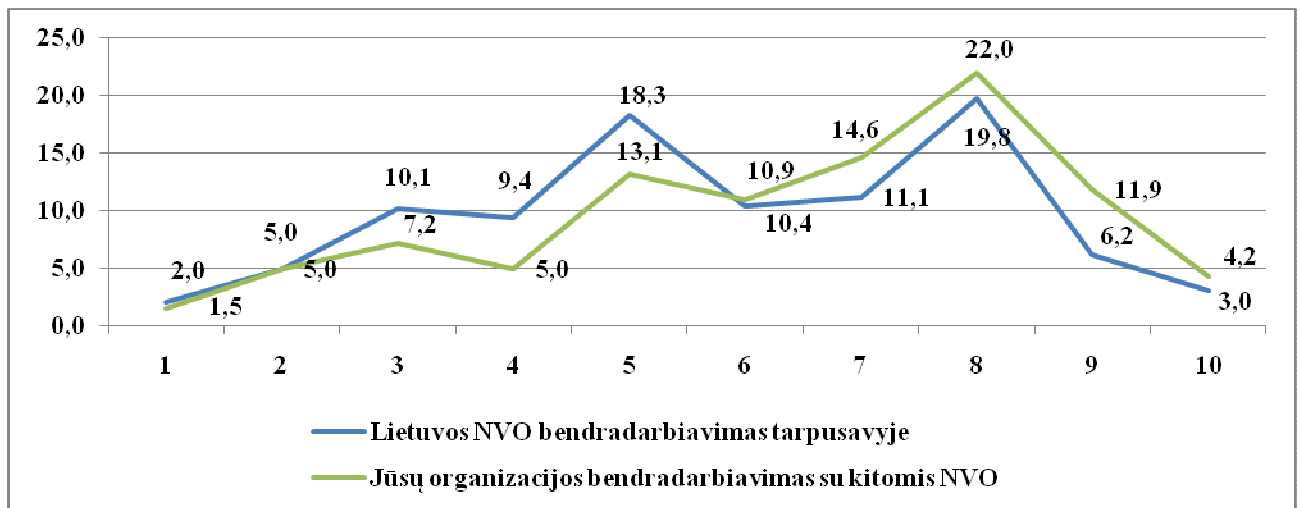
yra sudariusi panaudos sutartis su savivaldybe, kuomet patalpas jie gauna nemokamai, tačiau moka už komunalines paslaugas. 0,2 proc. nurodė, kad organizacijos patalpomis jie laiko parką ir to jiems užtenka, tiek pat (0,2 proc.) teigė, jog: „Viskas priklauso nuo vietovės, kurioje įsikūrę organizacijos padaliniais. Turime organizacijos būstinę, kurią skyrė savivaldybė. Kitur patalpas skiria mokyklos, bei Romos katalikų bažnyčia“. Atsakymų į klausimą „Ar Jūsų organizacija turi nuolatines patalpas savo veiklai vykdyti?“ pasiskirstymas pateikiamas 20 paveiksle.

20 pav. Atsakymų į klausimą „Turimas patalpas:“ pasiskirstymas, proc., (N=316)

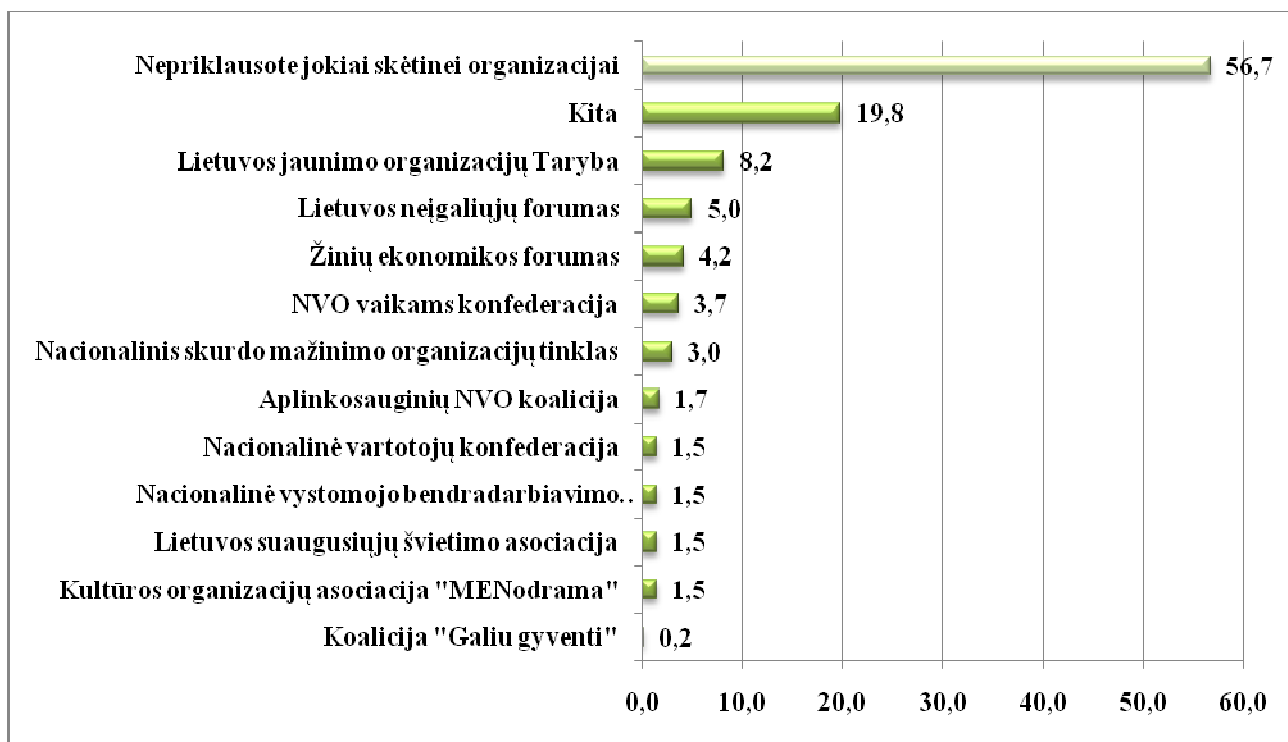
2.3.2. NVO tarpusavio bendradarbiavimas

Tyrimo metu, respondentų taip pat buvo prašoma 10 balų skalėje įvertinti NVO bendradarbiavimą tarpusavyje ir jų organizacijos bendradarbiavimą su kitomis NVO, kuomet 1 reiškia bendradarbiavimo nebuvimą, o 10 – aukštą bendradarbiavimo lygį. Atsižvelgiant į gautus vertinimų vidurkius, galima teigti, jog bendradarbiavimo aspektas NVO atžvilgiu vertinamas tik šiek tiek geriau nei vidutiniškai. Tyrimo duomenimis, respondentai geriau vertina savo organizacijos bendradarbiavimą su kitomis NVO (vertinimų vidurkis – 6,41) nei Lietuvos NVO bendradarbiavimą tarpusavyje bendrai (vertinimų vidurkis – 5,83). Vertinimų pasiskirstymas pateikiamas 21 paveiksle.

21 pav. Atsakymų į klausimą „10 balų skalėje įvertinkite žemiau pateiktus teiginius apie bendradarbiavimo tarp NVO lygį (kuomet 1 – reiškia bendradarbiavimo nebuvimą, o 10 – aukštą bendradarbiavimo lygį)“ pasiskirstymas, proc., (N=385)

Tyrimo dalyvavusiųjų buvo prašoma nurodyti, kokiai skėtinei organizacijai priklauso jų NVO. Daugiau kaip pusė tiriamųjų (56,7 proc.) teigė, kad nepriklauso jokiai skėtinei organizacijai. Tuo tarpu likusių tyrimo dalyvių atstovaujamos organizacijos priklauso šiems „NVO skėčiams“ : 8,2 proc. – Lietuvos jaunimo organizacijų Tarybai, 5 proc. – Lietuvos neįgaliųjų, 4,2 proc. – Žinių ekonomikos forumams, 3,7 proc. – NVO vaikams konfederacijai. Tokioms skėtinėms organizacijoms kaip Aplinkosauginių NVO koalicija, Nacionalinė vystomojo bendradarbiavimo platforma bei Lietuvos suaugusiųjų švietimo organizacijos priklauso po 1,7 proc. tyrimo dalyvių atstovaujamų NVO. Atsakymų į klausimą „Kokiai skėtinei organizacijai Jūsų organizacija priklauso?“ pasiskirstymas procentais pateikiamas 22 paveiksle.

22 pav. Atsakymų į klausimą „Kokiai skėtinei organizacijai Jūsų organizacija priklauso?“ pasiskirstymas, proc., (N=404)

Kaip galime matyti iš 22 paveikslo, respondentai nurodė nemažai „kitų“ skėtinių organizacijų (19,8 proc.), kurioms jie priklauso. Respondentų pasiskirstymas pagal „kitas“ skėtines organizacijas pateikiamas 18 lentelėje.

18 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal „kitas“ skėtines organizacijas, proc.

Skėtinė organizacija	Proc.
VVG tinklas	1,4
Kaimo bendruomenių asociacija	1,0
Kaimo tinklas	0,8
KJOS	0,4
Lietuvos moterų lobistinė organizacija	0,4
Lietuvos pacientų organizacijų atstovų taryba	0,4
LŽNS	0,4
Vakarų Lietuvos moterų organizacijų asociacija	0,4
Aklųjų ir silpnaregių sąjunga	0,2
BMW Europos klubas	0,2
Euro investo	0,2
Europinė industrijos organizacija	0,2
Europinis tinklas "Youth4media"	0,2
Europos moterų lobistinė taryba	0,2
Jaunimo "Apvalusis stalas"	0,2
Kalėjų kapelionų asociacija	0,2
Katalikų darželis	0,2
Kauno socialinių nevyriausybinų organizacijų sąjunga	0,2
Klaipėdos jaunimo organizacijų asociacija "Apskritasis stalas"	0,2
Koalicija "Moters teisės - visuotinės žmogaus teisės"	0,2
KTU SA	0,2
Kurčiųjų asociacija	0,2

Skėtinė organizacija	Proc.
LAA	0,2
LDA	0,2
Lietuvos bendruomenių fondų asociacija	0,2
Lietuvos dviračių sporto federacija	0,2
Lietuvos kultūros centrų asociacija	0,2
Lietuvos nacionalinė koordinacinė taryba	0,2
Lietuvos neįgaliųjų draugija	0,2
Lietuvos pramonininkų konfederacija	0,2
Lietuvos priklausomybės ligų reabilitacijos bendruomenių asociacija	0,2
Lietuvos profesinių sąjungų konfederacija	0,2
Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija "Viltis"	0,2
Lietuvos šeimų, auginančių kurčius ir neįgirdinčius vaikus, bendrija PAGAVA	0,2
Lietuvos telefoninių psichologinės pagalbos tarnybų asociacija	0,2
Lietuvos vaikų dienos centrų asociacija	0,2
Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjunga	0,2
LKBS	0,2
LPPTA	0,2
LVBOS	0,2
Nacionalinei šeimų ir tėvų asociacijai	0,2
Neformali Bendruomenės fondų asociacija	0,2
NIPC	0,2
NŠTA	0,2
NVO sąjunga	0,2
Panevėžio miesto, pastoracijos centras	0,2
Rūmų asociacija	0,2
Sportinės pramoginės veiklos	0,2
Sportinių šokių federacija	0,2
Šiaulių nevyriausybinių organizacijų konfederacija	0,2
Širdies ir torokaltų draugija	0,2
Tautinių mažumų taryba	0,2
Turizmo ir verslo informacijos	0,2
Ūkininkų sąjunga	0,2
V.J.O.S. Apskritasis stalas	0,2
VDC asociacija	0,2
Vilniaus bendruomenių asociacija ir Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjunga	0,2
Žmogaus teisių koalicija	0,2

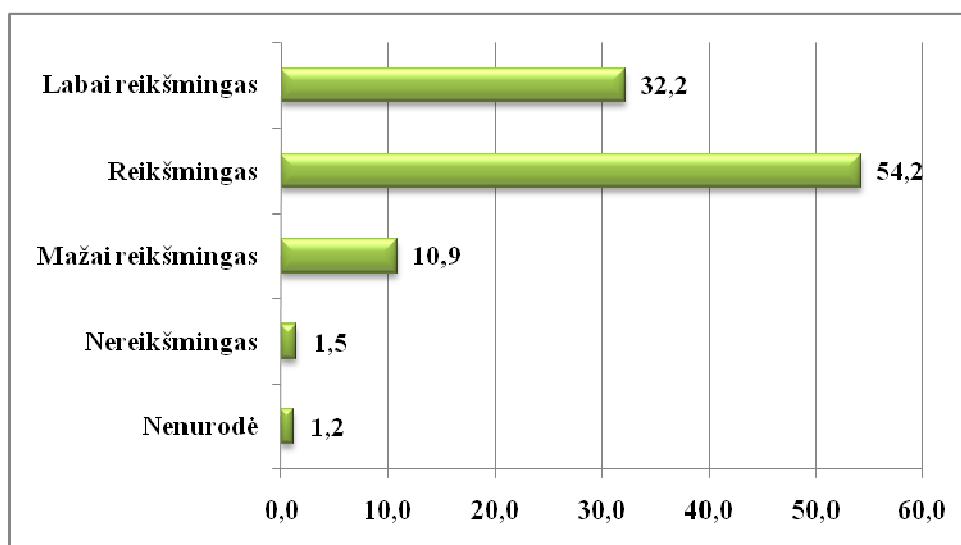
Tyrimo dalyvių, priklausančių kažkokiai skėtinei organizacijai buvo prašoma įvertinti tam tikrus skėtinių organizacijų veiklos aspektus. Atsižvelgiant į tyrimo duomenis, galima teigti, kad didžioji dalis tiriamųjų apie skėtinių organizacijų atliekamas funkcijas atsiliepia labiau teigiamai, negu neigiamai: informavimas (44,0 proc.), konsultavimas (40,0 proc.), veiklos skaidrumas (37,2 proc.), bendradarbiavimas planuojant bendrą veiklą (41,2 proc.). Skėtinių organizacijų bendradarbiavimo veiklos vertinimų pasiskirstymas pateikiamas 19 lentelėje.

19 lentelė. Skėtinės organizacijos bendradarbiavimo veiklos vertinimas, proc., N=166

	Neigiamai	Labiau neigiamai, negu teigiamai	Nei neigiamai, nei teigiamai	Labiau teigiamai, negu neigiamai	Teigiamai
Informavimas	1,8	7,8	13,3	44,0	33,1
NVO konsultavimas	3,6	10,9	22,4	40,0	23,0
Pasiūlymų surinkimas iš NVO	4,2	11,4	25,3	34,3	24,7
Bendradarbiavimas planuojant bendrą veiklą	4,2	12,7	20,6	41,2	21,2
Komunikacijos grįžtamasis ryšys	4,9	8,5	25,6	39,0	22,0
Atsakomybės delegavimas kitoms NVO	7,3	11,0	36,0	34,8	11,0
Veiklos skaidrumas	3,0	6,7	24,4	37,2	28,7

2.3.3. Respondentų nuomonė apie NVO reikšmę nacionalinei ekonomikai

Respondentų buvo teirujamasi, ar jų manymu, NVO sektorius reikšmingas nacionalinei ekonomikai (bendros gerovės kūrimu). Daugiau nei pusė organizacijų atstovų (54,2 proc.) nurodė, jog NVO sektorius yra reikšmingas nacionalinei ekonomikai ir beveik nei trečdalis teigia, kad jis labai reikšmingas (32,2 proc.). Atsakymų į klausimą „Kiek, Jūsų manymu, NVO sektorius reikšmingas nacionalinei ekonomikai (bendros gerovės kūrimui)?“ pasiskirstymas pateikiamas 23 paveiksle.

23 pav. Atsakymų į klausimą „Kiek, Jūsų manymu, NVO sektorius reikšmingas nacionalinei ekonomikai (bendros gerovės kūrimui)?“ pasiskirstymas, proc., N=404

Tyrimo duomenimis, NVO sektorius tiek asociacijų, tiek viešųjų įstaigų, tiek visuomeninių organizacijų vertinamas kaip reikšmingas arba labai reikšmingas. Sudėjus šių dviejų atsakymų suminius įverčius, gaunama, kad didžiausią NVO indėlio reikšmingumą nacionalinei ekonomikai mato visuomeninės organizacijos (92 proc.). Atsakymų į klausimą „Kiek, Jūsų manymu, NVO sektorius reikšmingas nacionalinei ekonomikai (bendros gerovės kūrimui)?“ pasiskirstymas pagal organizacijos juridinį statusą pateikiamas 20 lentelėje.

20 lentelė. Atsakymų į klausimą „Kiek, Jūsų manymu, NVO sektorius reikšmingas nacionalinei ekonomikai (bendros gerovės kūrimui)?“ pasiskirstymas pagal organizacijos juridinį statusą, proc., N=312

	Asociacija (N=144)	Viešoji įstaiga (N=68)	Visuomeninė organizacija (N=100)
Labai reikšmingas	38,9	42,6	18,0
Reikšmingas	45,1	41,2	74,0
Mažai reikšmingas	13,9	13,2	8,0
Nereikšmingas	2,1	2,9	0
Iš viso:	100	100	100,0

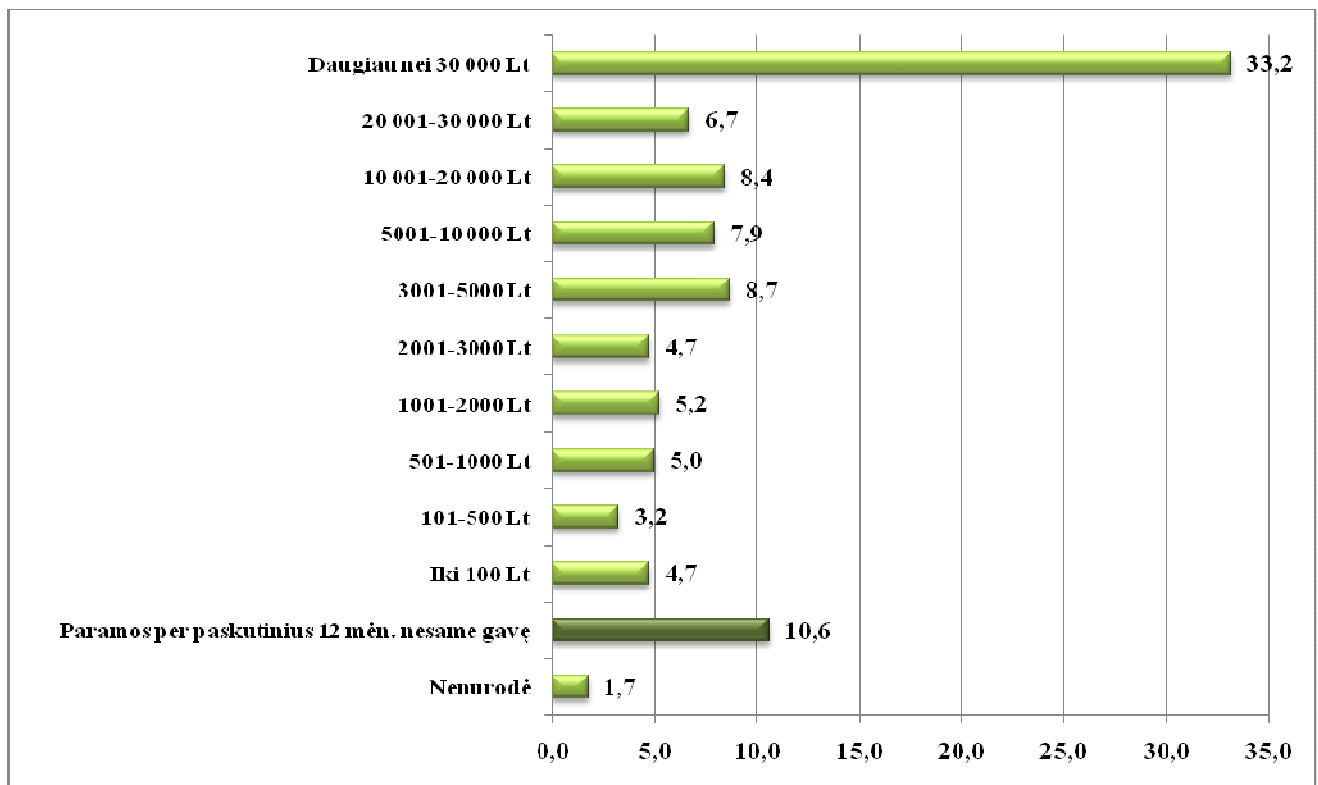
Tyrimo metu taip pat buvo siekiama sužinoti kaip yra vertinamas NVO reikšmingumas nacionalinei ekonomikai pagal atskiras NVO veiklas. Daugiau kaip pusė tiriamųjų (53,2 proc.) mano, kad NVO veikiančios verslo interesų atstovavime yra reikšmingos, 16,3 proc. – labai reikšmingos. Tik 2,7 proc. atsakiusiųjų mano, kad šių NVO vaidmuo nacionalinėje ekonomikoje yra visiškai nereikšmingas. Kalbant apie pilietinės visuomenės NVO, galima teigti, kad respondentų nuomone, šios organizacijos nacionalinei ekonomikai yra reikšmingos (49,3 proc.) bei labai reikšmingos (28,5 proc.). Ta pati tendencija išlieka ir kalbant apie socialines, kultūrinės ir švietimo paslaugas teikiančių organizacijų reikšmingumą. Kaip labai reikšmingas jas traktuoja 33,9 proc. apklaustųjų. Daugiau kaip pusė tyrimo dalyvių mano, kad NVO teikiančios paslaugas namų ūkiams ir bendruomenėms taip pat yra reikšmingos nacionalinei ekonomikai. Priešingą požiūrį deklaruoja 5,4 proc. respondentų, kurie nurodo, jog šio pobūdžio organizacijų vaidmuo yra nereikšmingas. NVO reikšmingumo nacionalinei ekonomikai pagal atskiras veiklas, vertinimų pasiskirstymas procentais pateikiamas 21 lentelėje.

21 lentelė. NVO reikšmingumas nacionalinei ekonomikai pagal atskiras veiklas, proc., N=404

	Labai reikšmingos	Reikšmingos	Nei reikšmingos, nei nereikšmingos	Nereikšmingos	Visai nereikšmingos	Nenurodė
NVO veikiančios verslo interesų atstovavime	16,3	53,2	17,8	5,9	2,7	4,0
NVO pilietinės visuomenės organizacijos (ginančios viešąjį interesą, atstovaujančios atskirties grupes)	28,5	49,3	12,9	5,0	1,2	3,2
NVO teikiančios socialines, kultūrinės ir švietimo paslaugas	33,9	46,5	12,1	3,7	0,5	3,2
NVO teikiančios paslaugas namų ūkiams ir bendruomenėms (bendrijos ir pan.)	19,6	51,7	17,8	5,4	1,0	4,5

2.3.4. Metinis organizacijų finansavimo dydis bei finansavimo šaltiniai

Tyrimo dalyvių buvo teiraujama apie jų organizacijų gaunamą finansinę paramą. Daugiau kaip trečdalis (33,2 proc.) tyrimo dalyvių teigė, kad per paskutinius 12 mėn. jų organizacijos gaunama parama buvo didesnė nei 30 000 Lt. Šiek tiek mažesnę sumą, nuo 20 001 iki 30 000 Lt. gavo 6,7 proc. apklaustųjų. 8,4 proc. nurodė, kad jų gaunama finansinė parama buvo nuo 10 001 Lt iki 20 000 Lt., 8,7 proc. – 3001 Lt -5000 Lt. 4,7 proc. NVO atstovų nurodė, kad jų gaunama parama siekė tik 100 Lt., tuo tarpu daugiau kaip dešimtadalis (10,2 proc.) apklaustųjų per pastaruosius 12 mėn. jokios finansinės paramos negavo. Atsakymų į klausimą „Kiek per paskutinius 12 mėn. Jūsų organizacija yra gavusi finansinės paramos?“ pasiskirstymas pateikiamas 24 paveiksle.

24 pav. Atsakymų į klausimą „Kiek per paskutinius 12 mėn. Jūsų organizacija yra gavusi finansinės paramos?“ pasiskirstymas, proc., N=404

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti kaip skiriasi NVO gaunamos finansinės paramos dydis, atsižvelgiant į jų juridinį statusą. Dėl didelės pajamų rodiklio duomenų pasiskirstymo sklaidos, pajamos buvo grupuojamos į stambesnes grupes. Galima teigti, kad tiek asociacijų (39,6 proc.), tiek viešųjų įstaigų (33,8 proc.) bei visuomeninės organizacijų gaunamos pajamos per pastaruosius 12 mėn. dažniausiai buvo didesnės nei 30 000 Lt. Viešosios įstaigos (20,6 proc.) dažniau nei asociacijos (12,5 proc.) ir visuomeninės organizacijos (9,1 proc.) per pastaruosius metus nebuvo gavę jokios paramos. Atsakymų į klausimą „Kiek per paskutinius 12 mėn. Jūsų organizacija yra gavusi finansinės paramos?“ pasiskirstymas pagal organizacijos juridinį statusą procentais pateikiamas 22 lentelėje.

22 lentelėje. Atsakymų į klausimą „Kiek per paskutinius 12 mėn. Jūsų organizacija yra gavusi finansinės paramos?“ pasiskirstymas pagal organizacijos juridinį statusą, proc., N=312

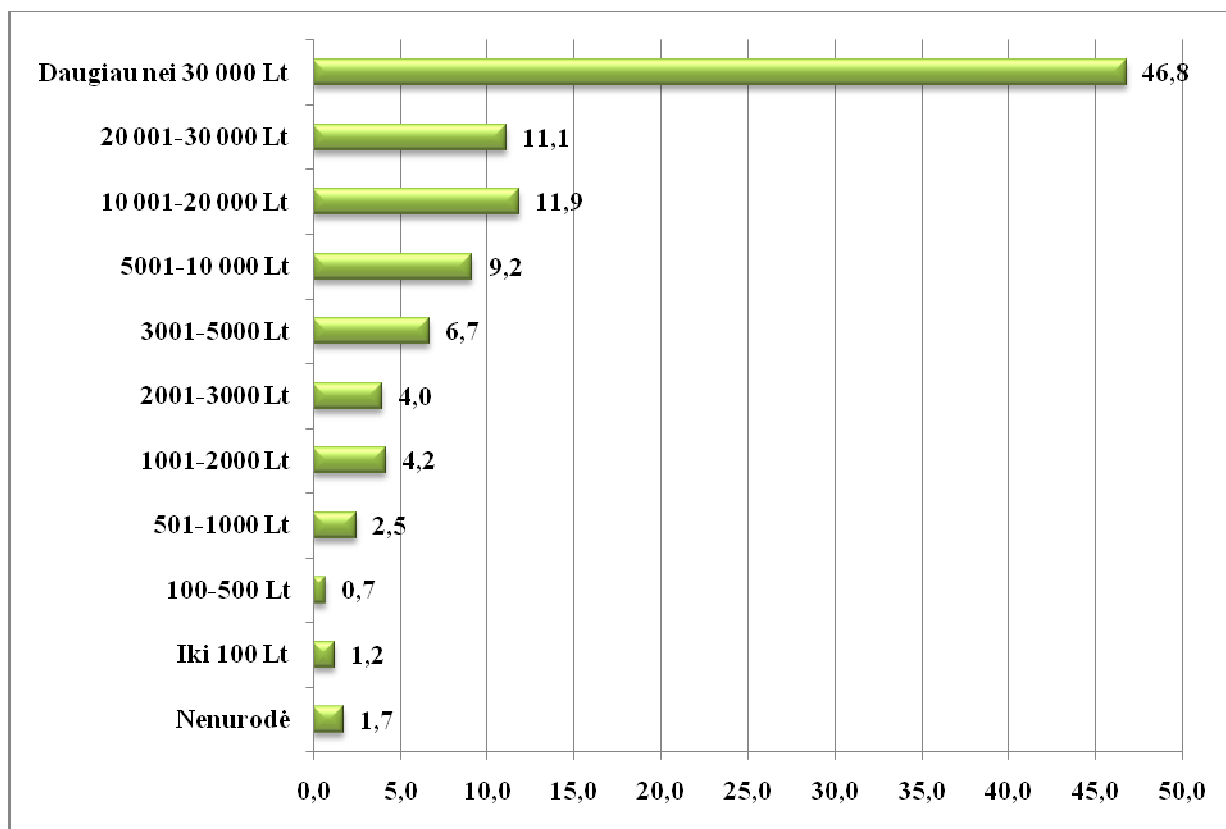
	Organizacija paramos per paskutinius 12 mėn. nėra gavusi	Iki 2000 Lt	2001-10 000 Lt	10 001-30 000 Lt	Daugiau nei 30 000 Lt	Iš viso
Asociacija (N=144)	12,5	9,0	21,5	17,4	39,6	100
Viešoji įstaiga (N=68)	20,6	13,2	14,7	17,6	33,8	100
Visuomeninė organizacija (N=100)	9,1	21,2	21,2	12,1	36,4	100
Iš viso:	10,9	18,4	21,5	15,4	33,8	100

Analizuojant kaip varijuoja organizacijos gaunamos finansinės paramos dydis pagal jų veikimo laikotarpį, galima teigti, kad ilgesnį laikotarpį veikiančios organizacijos, dažniau gauna didesnę finansinę paramą. Iki 1 metų veikiančios NVO dažniausiai paramos gauna nuo 2001 iki 10 000 Lt, kai tuo tarpu 16-20 m. bei daugiau nei 20 m. veikiančios NVO dažniausiai paramos gauna jau daugiau nei 30 000 Lt (po 50 proc.). Atsakymų į klausimą „Kiek per paskutinius 12 mėn. Jūsų organizacija yra gavusi finansinės paramos?“ pasiskirstymas pagal organizacijos veiklos laikotarpį procentais pateikiamas X lentelėje.

23 lentelėje. Atsakymų į klausimą „Kiek per paskutinius 12 mėn. Jūsų organizacija yra gavusi finansinės paramos?“ pasiskirstymas pagal organizacijos veiklos laikotarpį, proc., N=404

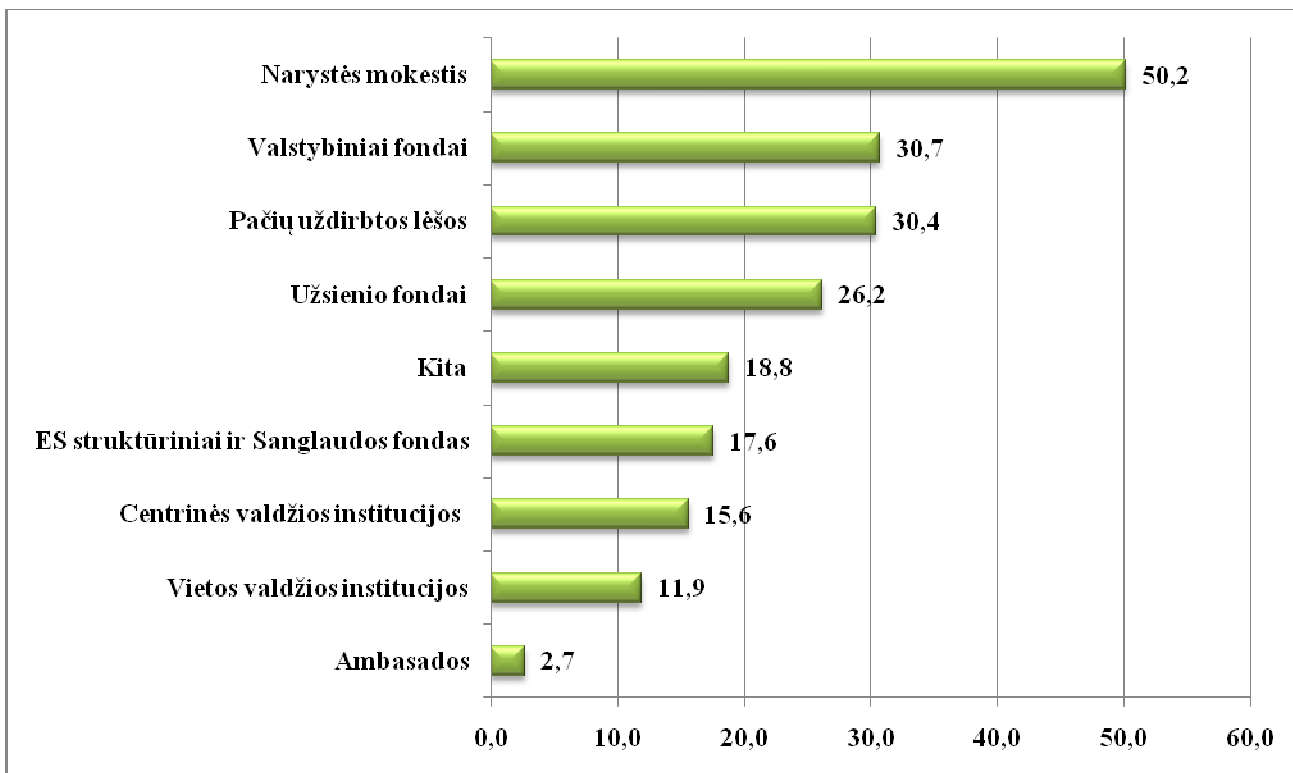
	Organizacija paramos per paskutinius 12 mėn. nėra gavusi	Iki 2000 Lt	2001-10 000 Lt	10 001-30 000 Lt	Daugiau nei 30 000 Lt	Iš viso
Iki 1 m.	12,5	0	75,0	0	12,5	100
1 – 3 m.	5,7	30,0	22,9	15,7	25,7	100
4 – 5 m.	7,4	22,1	26,3	13,7	30,5	100
6 - 10 m.	18,8	18,8	15,3	15,3	31,8	100
11 – 15 m.	13,0	11,7	18,2	20,8	36,4	100
16 – 20 m.	0	7,7	19,2	23,1	50,0	100
Daugiau nei 20 m.	14,7	8,8	20,6	5,9	50,0	100
Iš viso:	10,9	18,2	21,8	15,4	33,7	100

Tiriamųjų taip pat buvo teiraujamosi kiek finansinės paramos jiems reikėtų, norint minimaliai realizuoti pagrindinius organizacijai keliamus metinius uždavinius. Šiuo atveju respondentai nurodė didesnius reikiamos finansinės paramos intervalus. Beveik pusė respondentų (46,8 proc.) teigė, kad jiems reikalinga finansinė parama turėtų būti didesnė nei 30 000 Lt. , 11,9 proc. reikėtų – 10 001-20 000 Lt., 11,1 – 20 001- 30 000 Lt. Likusi tiriamųjų kontingento dalis nurodė, kad jų atstovaujamos organizacijoms reikalinga mažesnė finansinė parama: 6,7 proc. užtektų 3001- 5000 Lt., 4,2 proc. 1001-2000 Lt., 2,5 proc. – 501-1000 Lt. Atsakymų į klausimą „Kiek Jums reikėtų finansinės paramos, norint minimaliai realizuoti pagrindinius organizacijai keliamus metinius uždavinius?“ pasiskirstymas pateikiamas 25 paveiksle.

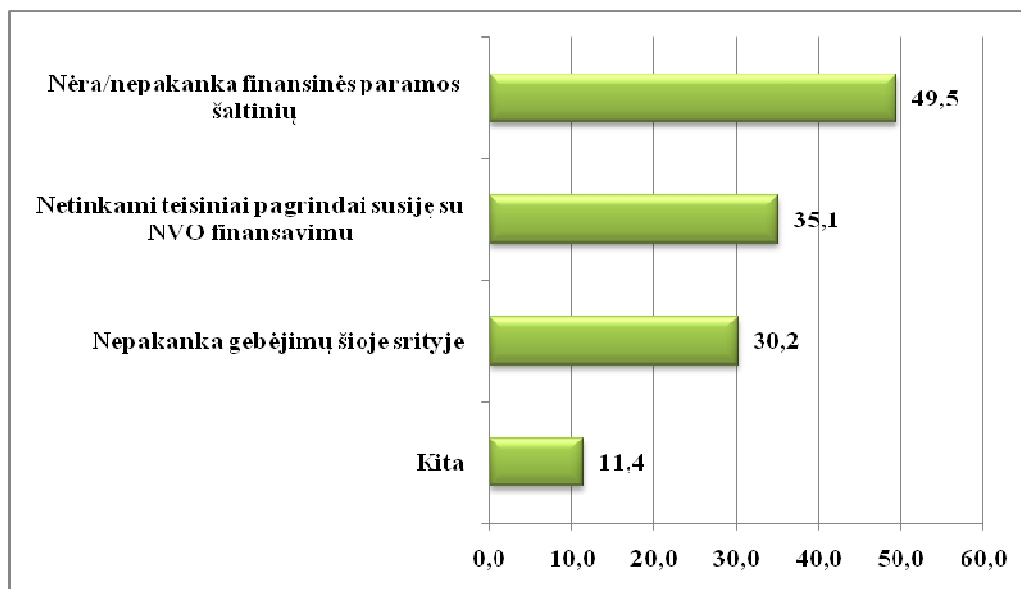
25 pav. Atsakymų į klausimą „Kiek Jums reikėtų finansinės paramos, norint minimaliai realizuoti pagrindinius organizacijai keliamus metinius uždavinius?“ pasiskirstymas, proc., N=404

Dažniausias NVO finansinės paramos šaltinis yra narystės mokestis (50,2 proc.). Daugiau kaip trečdalis apklaustųjų teigė, kad jų organizacijos yra finansuojamos iš valstybinių fondų (30,7 proc.) arba finansavimo šaltinis yra pačių uždirtos lėšos (30,4 proc.). Šiek tiek mažesnis tyrime dalyvavusiųjų skaičius, kaip pagrindinį finansų šaltinį, nurodė užsienio fondų paramą (26,2 proc.). Nurodant organizacijos finansų šaltinius taip pat buvo minimi Europos struktūros ir sanglaudos fondai (17,6 proc.), centinės valdžios (15,6 proc.) bei vietos valdžios institucijos (11,9 proc.). Kaip NVO finansinės paramos šaltinis, šio tyrimo atveju, rečiausiai buvo minimos ambasados (2,7 proc.). Daugiau kaip ketvirtadalis tyrimo dalyvių nurodė atsakymo variantą „kita“ (18,8 proc.) ir teigė, kad jų organizacijos finansų šaltinis yra organizacijai skiriamos žmonių lėšos iš 2 proc. pajamų mokesčio (5,9 proc.). 11,7 proc. teigė, jog finansinę paramą jiems teikia fiziniai ir/arba juridiniai asmenys, įvairios verslo įmonės. 1,2 proc. išskyrė įvairių projektų dėka gaunamas lėšas. 0,6 proc. respondentų kaip jų NVO finansavimo šaltinius nurodė bažnyčios skiriamas lėšas; 0,4 užsienio krikščionių bendruomenių bei vietinių religinių bendruomenių paramą; 0,2 proc. finansinę paramą teigė gaunantys iš Lietuvos olimpinio komiteto. Atsakymų į klausimą „Iš kokių šaltinių Jūsų organizacija gauna finansinę paramą?“ pasiskirstymas pateikiamas 26 paveiksle.

26 pav. Atsakymų į klausimą „Iš kokių šaltinių Jūsų organizacija gauna finansinę paramą?“ pasiskirstymas, proc., N=404

Analizuojant lėšų pritraukimo į NVO problematiką, respondentai nurodo finansinės paramos šaltinių trūkumą (49,5 proc.). Daugiau kaip trečdalis tyrime dalyvavusių (35,1 proc.) taip pat mini netinkamų teisinių pagrindų, susijusių su NVO finansavimu, problemą. Pakankamai didelė tiriamųjų kontingento dalis (30,2 proc.) taip pat nurodo gebėjimų pritraukti lėšas trūkumą (30,2 proc.). Pasirinkę „kita“ atsakymo variantą, organizacijų atstovai nurodė ir nurodė daugiau problemų, trukdančių pritraukti finansinę paramą (žr. 24 lentelę). Labai maža dalis (1,4 proc.) teigė, kad jų organizacijos veiklai finansinės lėšos net nėra reikalingos. Atsakymų į klausimą „Su kokiomis lėšų pritraukimo problemomis susiduriate?“ pasiskirstymas pateikiamas 27 paveiksle.

27 pav. Atsakymų į klausimą „Su kokiais lėšų pritraukimo problemomis susiduriate?“ pasiskirstymas, proc., N=404

24 lentelė. „Kitos“ lėšų pritrauko problemos

Kategorija	Ilustruojantis teiginys
Biurokratizmas	„Didelė biurokratija“, „Finansuotojai kreipia daugiau dėmesio į tinkamą projektų administravimą, o kaip atliekama veikla, jos kokybė turi labai mažą svorį. Viskas biurokratizuojama“, „Per sudėtingos/griežtos paramos įsisavinimo taisyklės, didelė biurokratija“.
Korupcija	„Dėl korupcijos“, „Nėra skaidri finansavimo tvarka“, „Korupcija konkursuose“, „Trūksta finansavimo skaidrumo“.
Prisidengimas krizės problema	„Krizės laikotarpis, tad kiti taip paaiškina lėšų neskyrimą“.
NVO statuso neapibrėžtumas	„Neaiškus NVO statusas Lietuvoje. Skirtingų veiklų organizacijos painiojasi projektuose, kurių veikla nėra NVO“.
Neigiamas verslo atstovų požiūris NVO atžvilgiu	„Nepritraukiamos lėšos iš verslo sektoriaus (neigiamas požiūris į NVO veiklą)“.
Vidinės NVO narių problemos	„Laiko stoka“, „Patys mažai iniciatyvos rodo“, „Reikia atsinaujinti pačiai organizacijai, nes kam skirti lėšas pasirenka patys rėmėjai“, „Organizacijos neaktyvumas ir neveiklumas“.
Abejingas visuomenės ir valstybės institucijų požiūris	„Nepakankamas žmonių pilietiškumas“, „Priešiškumas privačios nuosavybės atžvilgiu, formuojamas su aplinkosauga susijusių institucijų, abejingas požiūris į NVO“, „Valstybė turėtų paremti tas NVO, kurios laimi projektus ES konkursuose. Šiems projektams reikalingas įnašas (indėlis). Šis indėlis yra esminė Lietuvos NVO problema ir trukdo pritraukti daugiau ES lėšų“, „Visuomenės supratimo, kokio tikslo siekia organizacija.“

Apibendrinant galima teigti, jog NVO samdomų darbuotojų bei savanorių skaičius labai varijuoja, priklausomai nuo organizacijos tipo, jos atliekamos veiklos. Savanoriai veiklai organizacijoje vidutiniškai skiria nuo pusvalandžio iki 40 val. per savaitę. Savanorių pasiskirstymas organizacijose pagal kvalifikuotus ir specialaus pasirengimo nereikalaujančius darbus yra beveik

vienodas (~ 47 proc. atlieka kvalifikuotus ir ~ 53 proc. nekvalifikuotus darbus). Šiek tiek daugiau nei trečdalis NVO nurodo, kad jiems trūksta savanorių.

Penktadalis NVO atstovų nurodo neturintys nuolatinių patalpų savo veiklai vykdyti. Turintys nuolatines patalpas nurodo, jog dažniausiai jos gaunamos nemokamai, arba sudarius panaudos sutartį su savivaldybe kuomet mokama tik už komunalines paslaugas. Šiek tiek daugiau nei ketvirtadalis NVO patalpas nuomojasi, daugiau nei dešimtadalis yra išsipirkę.

Bendradarbiavimo aspektas NVO atžvilgiu vertinamas tik šiek tiek geriau nei vidutiniškai. Respondentai geriau vertina savo organizacijos bendradarbiavimą su kitomis NVO nei Lietuvos NVO bendradarbiavimą tarpusavyje.

Didžioji dalis tiriamųjų apie skėtinių organizacijų atliekamas funkcijas atsiliepia labiau teigiamai, negu neigiamai. Dauguma NVO indėlių į šalies ekonomiką mato kaip reikšmingą arba labai reikšmingą.

Daugiau kaip trečdalis tyrimo dalyvių nurodo, kad per paskutinius 12 mėn. jų organizacijos gaunama parama buvo didesnė nei 30 000 Lt, tuo tarpu daugiau kaip dešimtadalis apklaustųjų per pastaruosius 12 mėn. jokios finansinės paramos negavo. Kalbant apie finansinės paramos poreikį, beveik pusė respondentų teigė, kad jiems reikalinga finansinė parama turėtų būti didesnė nei 30 000 Lt, dešimtadaliui užtektų 20 001- 30 000 Lt per metus, tokiai pačiai daliai pakaktų ir 10 001-20 000 Lt.

Dažniausias NVO finansinės paramos šaltinis yra narystės mokestis. Daugiau kaip trečdali finansuoja valstybiniai fondai, panašiai tiek pat lėšas užsidirba patys. Beveik ketvirtadalis nurodė gaunantys paramos iš užsienio fondų, beveik penktadalis iš Europos struktūrinių ir sanglaudos fondų, centrinės valdžios bei vietos valdžios institucijų. Beveik penktadalis kaip vieną iš paramos šaltinių nurodo gyventojų paramą skiriant organizacijai 2 proc. pajamų mokesčių.

Analizuojant lėšų pritraukimo į NVO problematiką, beveik pusė respondentų mini finansinės paramos šaltinių trūkumą, daugiau kaip trečdalis nurodo netinkamų teisinių pagrindų, susijusių su NVO finansavimu, problemą bei gebėjimų pritraukti lėšas trūkumą.

III. KOKYBINIŲ DUOMENŲ ANALIZĖ

3.1. Tyrimo metodologija

Tyrimo metu buvo derinami du kokybiniai tyrimų metodai: grupinės diskusijos (Fokus grupės) bei tiesioginiai pusiau struktūruoti interviu. Fokus grupės bei kokybiniai interviu atlikti su skėtinių NVO atstovais bei nevyriausybinių sektoriaus situaciją išmanančiais ekspertais. Kokybinio tyrimo metu su respondentų buvo teirujamasi apie NVO tarpusavio bendradarbiavimą, NVO indėlį į šalies ūkio augimą, savanorių įtraukimą į NVO veiklą, prašoma įvertinti NVO skėtinę struktūrą.

2011 lapkričio 4 d. Vilniuje vykusiose 2 Focus grupėse dalyvavo 14 asmenų, 13 asmenų buvo apklausti naudojant pusiau struktūruoto interviu metodą lapkričio 8-14 dienomis. Žemiau aptariami tyrimo rezultatai, kurie iliustruojami autentiškais dalyvių pasisakymais.

3.2. Kokybinio tyrimo rezultatai

3.2.1. NVO finansavimo šaltiniai

LR Statistikos departamento pateikiamų statistinių duomenų analizė rodo, kad NVO lėšų struktūra yra sudaryta iš šešių pagrindinių šaltinių. 2010 m. ženklia piniginių išteklių dalį sudaro lėšos gaunamos iš LR nacionalinio biudžeto bei ES fondų paramos fondų, gaunama labdara. Kiek mažiau reikšmingi finansavimo šaltiniai yra susiję su gaunamomis pajamomis bei nario mokesčiais ir parama gaunama ir iš kitų šaltinių. „Kitų lėšų“ kategorijai, kaip parodė apklausos duomenys, priskiriamos veiklų finansavimas gaunamas iš LR veikiančių ambasadų rėmimo programų, ES (ne struktūrinės paramos) programų, Katalikų bažnyčios, asmeninės savanorių skiriamos lėšos ir pan. Pastebėtina, kad lėšų struktūros variacijos (tai atskleidė statistinių bei apklausos duomenų analizė) priklauso nuo NVO teisinės formos, organizacijos dydžio ir veiklos sričių.

Vis dėlto siekiant išsiginčinti į lėšų pritraukimo, rinkimo, finansavimo iš atskirų šaltinių problematiką šioje, kokybinio tyrimo dalyje, bus siekiama išanalizuoti reiškinio niuansus, gilumines priežastis ir veiksnius. Visa analizė atlikta NVO tvarumo kategorijų (t.y. poreikiai ir jų užtikrinimas finansiniais ištekliais, finansavimo struktūra ir jos veiksmingumas, finansavimo modeliai ir kt.) perspektyvoje. Individualių bei grupinių interviu analizė rodo, kad dauguma respondentų atstovaujančių savas NVO susiduria su lėšų pritraukimo problemomis. Tai nėra nauja. Lėšų trūkumas

yra sąlyga, apsprendžianti šio sektoriaus veiklą. Kokybinis tyrimas tik kiek patikslino šios sąlygos raiškas Lietuvos NVO praktikose. Kokybinis tyrimas parodė, kad nusiskundimai dėl lėšų (tam naudojama speciali retorika, argumentacija) yra susiję ne tik su pagrįstų faktų patvirtinimu, bet ir su sektoriaus veikėjams įprastomis, rutininėmis elgsenomis. Tik dalis iš respondentų savikritiškai pastebėjo, kad dalyvavimas tyrime (fokus grupėse) nėra tapatus lėšų rinkimui ar kitomis lobistinėmis elgsenomis⁹⁷. Taip pat kokybinio tyrimo dalyviai išsakė nuomonę apie NVO finansavimo pokyčius:

„Gal buvo porą laikotarpį, kai tas (lėšų poreikis) nebuvo taip stipriai išreikšta. Štai nuo to laiko kai buvo ta rusų krizė, vat iki pat 2007 metų. Tuo metu parėjo daug pinigų iš ES. Tik vat žiūrėk, spėk laikyti sterbles.... Šiaip laikas visada yra toks kad visiems tų pinigų visą laiką striuka. Dėl to visi vis bando iš kito atimti. Reiškia tai yra natūrali sektoriaus problema⁹⁸.

Šiame interviu epizode respondentas taikliai apibūdino NVO gaunamų lėšų tendenciją, akcentuodamas kiek sumažėjusius poreikius 2007 -2008 m. (tai iš dalies patvirtina statistinių duomenų analizė). Be to, ribotus finansinius išteklius jis apibūdino, kaip sistemine problemą apsprendžiančią intensyvesnę konkurenciją paramos dalijimo metu.

Nagrinėjant kokybinius duomenis akivaizdu, kad respondentų nuomonės dėl **finansavimo būdo pasirinkimo** (išskyrus dalyvavusius ekspertus) pasiskirstė priklausomai nuo institucinės praktikos patirčių bei atstovaujamos NVO. Dauguma respondentų išsakė nuomones apie programinio finansavimo (biudžetinių programų), paramos fondų finansavimo būdus, kalbėjo apie viešuosius pirkimus, kaip lėšų šaltinį. Diskusijose, kiek nuošalyje liko nuomonės, apie lėšų gaunamų iš labdaros ir paramos, narystės mokesčių būdus ir jų priimtinumą.

Kokybinio tyrimo dalyviams, bene svarbiausias aspektas pasirodė centrinės valdžios skirstomos **lėšos NVO rėmimo programų pagalba**. Šioje vietoje respondantai išvelgė palatų spektrą problemų, kurias sąlyginai galima suskirstyti tris grupes:

1. Netinkamai pasirinkti paramos paskirstymo principai bei metodai;
2. Mažos finansavimo apimtys;
3. Neskaidrumas paramos paskirstyme;

Pradedant nuo pirmosios problemos galima pastebėti, kad dviejuose grupiniuose interviu diskutuota buvo apie tikslines NVO rėmimo (tyrėjai tiesiogiai respondentų apie tai neklausė) programas. Respondentų žvilgsnis, remiantis disponuojama informacija, jos rengimu, nukrypo į NVO paramos politikos veiksmingumo vertinimą. Vienas iš tyrimo dalyvių teigė:

⁹⁷ *Tai galima laikyti tyrimą ribojusiu veiksnium. Kita vertus, tokias pozicijas užėmė tik dalis interviu dalyvių.*

⁹⁸ Focus grupė (2), 2011 – 11 – 04

„Mūsų prašė pateikti pasiūlymus ko norėtume. Vėliau klausė ką galėtumėme padaryti, kad padėtis keistųsi. Mes surašėm, kad ta programa kainuos kelis milijonus. Tai jie vėl 70 tūkstančių kitiems metams numatė. [...] Pas mus neviešinama, nevertinama rodikliais. Tuo tarpu Europoje yra metodikos, jie suskaičiuoja kiek pakito nuomonės, dar kažkas. O pas mus padaro priemonę, o jos įvertinimo nėra⁹⁹.

Nagrinėjant šią grupinio interviu ištrauką, galima pastebėti, kad respondentas pasigenda NVO rėmimo programų vertinimo. Tokią išvadą daro remdamasis faktu, kad realių poreikių sektoriaus sustiprinimas bei jam skiriamas finansavimas yra didelė spraga. Aptariamame interviu minimas faktas apie respondento dalyvavimą programos rengime. Tai, viena vertus, parodo valdžios institucijos atvirumą bei NVO įtraukimą. Antra vertus, pozityvus procesas tarsi pavirsta bendradarbiavimo su NVO simuliacija, kadangi dėl ribotų asignavimų programos veiksmingumas taip pat tampa ribotas.

Kitos fokus grupės dalyvis aktualizavo nuoseklios NVO rėmimo politikos būtinybę: *„Mes pašnekam, paburbam, be jokių tai pataisų. Neaišku, kaip rezultatus vertinti iš tų strategijų (kalbama apie NVO paramos strategijas). Dabar populiarus papolitikavimas, o reikėtų tikrai nuoseklios, tikros politikos“¹⁰⁰*. Pastebima, kad sprendimas turėtų būti susijęs su nedeklaratyviu programų vertinimu. Galima paminėti, kad nuomonę išsakęs respondentas nesišvaistė tik skambia bei tuščia retorika, o argumentavo pateikdamas Vakarų šalių pavyzdžius bei nuomonę apie Lietuvoje pradėtą taikyti priemonę. Tiksliau, jis pateikė pavyzdį su paramos paskirstymu besiremiantį orientacija į rezultatus:

Va dabar palyginimui, aš dirbu Teisingumo ministerijoje. Dabar visos ministerijos rengia norvegams milijonines eurų programas. Jose yra vienas kertinis reikalavimas, - results based approach (angl. rezultatais pagrįsta prieiga) t.y tiek į rezultatus suorientuotas planavimas, tiek rezultatais pagrįstos atliktos veiklos efektyvumo įrodymas¹⁰¹.

Šis pastebėjimas parodo, kad NVO atstovams taip pat rūpi, kad parama būtų paskirstyta remiantis ne tik politinėmis preferencijomis, ideologinėmis nuostatomis ar kitais atskirų NVO favoritizmu (interviu pastebėta, kad šie reiškiniai natūraliai yra plačiau ar siauriau išplite) grįstais sprendimais, o aiškiai apibrėžtais paraiškų bei įgyvendintų projektų vertinimo kriterijais susietais su galutiniais rezultatais. Toliau grupiniame interviu diskusija tik trumpam nukrypo į NVO veiklos vertinimo galimybes. Kad toks vertinimas yra lengviau pritaikomas paslaugas teikiančiom NVO¹⁰². Tuo tarpu advokatavimu, interesų gynimu, lobizmu ar savitarpio pagalba bei panašia veikla

⁹⁹ Focus grupė (1), 2011 – 11 – 04

¹⁰⁰ Focus grupė (2), 2011 – 11 – 04

¹⁰¹ Focus grupė (2), 2011 – 11 – 04

¹⁰² *Tai apsprendžia techninės ir loginės veiklos išmatavimo matavimo problemos. Taip veikia ir kultūros bei žmogiškieji veiksniai. Pagaliau naujausia tendencija yra ta, kad Vakarų šalyse (Belgijoje, Olandijoje) atsisakoma kai kurių valdžios funkcijų matavimo nevienareikšmiais rodikliais.* (Cutt J., Murray V., *Accountability and Effectiveness Evaluation in Non-Profit Organization*. London/New York, 2003, p. 95-97).

užsiimančių organizacijų vertinimas išties būtų sudėtingas.

Kokybinis tyrimas išryškino ne tik vertinimo reikšmę paramos NVO skyriame. Kitas pasiūlymas pateiktas valstybinės paramos skirstytojams buvo susijęs su skaidrumo užtikrinimu. Antrindami vienas kitą, diskusijos dalyviai akcentavo, kad paramą teikiančios ministerijos turi viešinti paraiškų paramai vertinimo bei atrankos procedūras („...grįžtant prie to skaidrumo. 14 paraiškų, neišku nei kas pateikė, nei kas vertins. Atsirado savaitei interneto puslapyje, o vėliau dingo. Nu kur taip matyta...“)¹⁰³ bei paramos gavėjus. Vienas iš grupinio interviu dalyvių siūlė konkursinio finansavimo procedūras padaryti panašias į analogiškas viešuosiuose pirkimuose. Kita vertus, tam prieštaravo visa eilė kitų respondentų nuomonių, kuriose atsispindėjo neigiamos nuostatos dėl perteklinių projektinės veiklos procedūrų. Jas dalis interviu dalyvių metaforiškai pavadino „projektiniu popierizmu“:

„Norit žinot kad šiandien NVO panašios yra į tokį sovietinį laikotarpį, nes sakykim jeigu tu gauni finansavimą iš biudžeto, tai antra pakabina ne tik ataskaitą bet ir popierizmą. Po to net nėra laiko, dirbt su žmonėm“.

„Faktas, kad jiems (turima galvoje paramą teikiančias institucijas) yra net neįdomu. Jiems yra reikalingas tas popieriukas. Po to ant to popieriuko turi būti kitas popieriukas, kuris patvirtina, kad šitas popieriukas teisingas ir taip 10 popieriukų [...] NVO, nori, kad visą tą darbą padarytų. kažkas tai turi suorganizuot 2-3 žmones, kad jie tik su popieriais užsiimtų“¹⁰⁴.

Šios dvi nuomonės parodo, kad NVO paramos pritraukimui ir administravimui yra reikalingi nemaži laiko, personalo resursai. Taip pat pastebėta, sudėtingi, dažnai pertekliniai projektinės atskaitomybės reikalavimai atitraukia nuo pagrindinių veiklų. Kaip pastebėjo interviu dalyvis, tai „nustumia“ nuo tiesioginio darbo su „žmonėmis“. Aišku nuomonė, kad perteklines procedūras sukuria valdžia, kiek prieštarauja nuomonei apie programinio finansavimo procedūrų sugriežtinimą. Vis dėlto, pateiktoje interviu medžiagoje slypi kelios svarbios detalės. Pirmiausiai respondentai kalbėdami apie procedūrinį skaidrumą akcentavo viešinimo dėl paraiškų vertinimo svarbą. Viešųjų pirkimų procedūrų adaptavimas paramos NVO paskirstymui per biudžetines programas buvo pateiktas tik kaip pavyzdys. Be abejo, tokių viešųjų pirkimų procedūrų pritaikymas taikymas papildytų administracinę našą.

Tai atskleidžia nuomonės apie viešuosius pirkimus, kaip paramos skyrimo būdą. Grupinių interviu dalyviai minėjo tris pagrindines problemas susijusias su šiuo galimu NVO finansiniu šaltiniu: 1) sudėtingą konkurenciją su verslo įmonėmis arba kvazi NVO (organizacijomis sukurtomis tik dalyvavimui pirkimuose ir pan.); 2) konkurencijos nebuvimas tam tikrų paslaugų srityse; 3) pirmumo

¹⁰³ Focus grupė (1), 2011 – 11 – 04

¹⁰⁴ Focus grupė (1), 2011 – 11 – 04

suteikimas NVO. Respondentai diskutuodami apie socialinių paslaugų pirkimus pastebėjo, kad problema yra susijusi, dalyvio žodžiais, su „pusiau pirkimais“. Aiškindamas tai, jis pastebėjo, kad:

„Vienais atvejais tie viešieji pirkimai tikrai nėra blogas dalykas, bet mes paprastai neturim normalios konkurencijos toj srity. Dažnai būna taip kad jau aprašant sąlygas dažnai tenka, ieškoti potencialių pirkėjų ir priderinti sąlygas, kad jis galėtų nusipirkti, eliminuot bet kokius konkurentus“¹⁰⁵.

Nagrinėjant šį pastebėjimą galima atkreipti dėmesį, kad dominavo pozityvus požiūris į šį NVO lėšų šaltinį, tačiau akcentuota negatyvi praktika susijusi su užsakovo neskaidriais interesais bei viešųjų pirkimų, kaip paslaugos teikimo modelio netinkamumu. Pastebėta, kad nuo didmiesčių nutolusiose savivaldybėse socialinių paslaugų teikimui neveikia pajėgios NVO¹⁰⁶. Tuo tarpu didžiosioms NVO teikiančioms labdarą ir paramą yra sudėtinga techniškai (reikalingos papildomos sąnaudos ir ištekliai) dalyvauti mažesnių savivaldybių organizuojamose konkursuose. Interviu metu ne tik apibrėžtos praktikos pavyzdžiais problemos, bet ir ieškota išeičių. Respondentas pateikė siūlymą dėl sprendimo susijusių su savivaldybių pirkimų skirtų labdaros paramos teikimui apjungimu.

Vienas interviu dalyvis pateikė išbandytą modelį (panaši sistema taikoma socialinėms įmonėms) susijusį su galimu NVO prioritizavimu viešuosiuose pirkimuose. *Jis pastebėjo: „turėtų būti sukurtas pirmumas socialiniam paslaugų teikime NVO. [...] Dažnai taip būna, aišku, kad mes privilegijuoti, netiktų pasakyti, prioritetu išskirtume būtent NVO pirmumo teisę turi kažkokias paslaugas teikti“¹⁰⁷.* Šis respondentas susiejo pirmumo įteisinimą pirkimuose su viešųjų paslaugų teikimo perleidimu NVO.

Kokybinis tyrimas atskleidė, kad NVO finansavimo būdai turi ir neigiamų padarinių šiam sektoriui. Respondentų lūpose šios grėsmės išreikštos tokiomis figūromis: *„Yra nesveika konkurencija, kur visi nori lobistiniais keliais prieiti prie tų išteklių ir gauti kuo didesnę kąsnį, kad nereikėtų galvoti apie egzistenciją“*; *„jeigu tau (turima galvoje NVO atstovus) pasiseks, man nepasiseks“¹⁰⁸.* Šiuo atveju pirkimo būdas bei konkurencinės aplinkos sukūrimas susietas su griaušančiu NVO sektoriaus pagrindus, kurie paremti kolektyvinėmis pilietinės visuomenės, bendro dalyvavimo, solidarumo, altruizmo vertybėmis. Išties verslo logikos perkėlimas į NVO sritį ilgainiui gali turėti neigiamų padarinių, tad šio finansavimo instrumento nereikia pervertinti. Vėlgi, grupiniuose interviu bandyta atrasti išeičių. Sprendimas matytas kooperacijoje ir bendradarbiavime atskirose veiklose: *Mes galim netgi apjungti savo pajėgas ir galbūt šakinėj kryptį suvienyti, dalyvauti per asociatyvumą ar*

¹⁰⁵ Focus grupė (2), 2011 – 11 – 04

¹⁰⁶ Interviu (12), 2011 – 11 – 09

¹⁰⁷ *Tokių pirkimų 2011 III ket.* Sudaryta daugiau negu už 20 mln. Viešųjų pirkimų iš socialinių įmonių rezultatų ataskaita, 2011 m. III ketv. [žiūrėta 2011 10 25]. Internetinė prieiga:

http://www.vpt.lt/admin/uploaded/Is_socialiniu_imoniu_vykdomi_pirkimai/Viesieji%20pirkimai%20is%20socialiniu%20imoniu%202011%20m.%20III%20ketv..pdf;

¹⁰⁸ Interviu (12), 2011 – 11 – 09

*kooperatyvumą*¹⁰⁹. Šis pastebėjimas buvo kiek retorinis, kiek perdėm idealizuojantis galimybės. Daugelis respondentų gana kritiškai žvelgė į bendradarbiavimą paslaugų teikime, remdamiesi susiformavusios praktikos bei kultūros dalykais. Tuo tarpu kitas siūlymas buvo kiek racionalesnis. Kokybinio interviu duomenys rodo, kad neigiamus konkurencijos paslaugų pirkimuose poveikius gali padėti sumažinti programinis (su pakankamais finansiniais ištekliais) tiesiogiai skirtas NVO stiprinimui bei jų veiklų rėmimui. Šioje vietoje vykusiai galimas rėmimas modeliuotas Lietuvoje veikiančiomis paramos verslui sistemomis (Verslo paramos centrai) bei atskiromis iniciatyvomis (Įvairūs projektai skirti verslo pradėjimui.)

Kitas išteklių šaltinis sustiprinantis NVO sektorių yra susijęs su lėšų gavimu veiklai iš paramos ir labdaros. Dėl šio išteklių svarbos, viename iš interviu, kilo aštri diskusija. Kaip ir kituose interviu, grupės dalyvis teigė, kad Lietuvoje nėra sudarytos sąlygos paramai ir labdarai gauti. Vis tik jo nebaigtą mintį nutraukė kito dalyvio kontrargumentas: „*Lietuvos lengvatų sektorius yra vienas iš dosniausių Europos Sąjungoje*“¹¹⁰. Taip pat pastebėta, kad parama dažniausiai yra skiriama tik dalies NVO veikloms sporto ir pramogų subsektoriuose. Šie pastebėjimai parodė, kad pagal, bent iš dalies, komercinius interesus skirstoma parama nepasiekia tradicinių NVO veiklos socialinių, kultūros bei švietimo sektorių.

Prasidėjusi diskusija vedė prie tikslingesnio paramos nukreipimo vadinamų „nuodėmės“ mokesčių¹¹¹ pagalba. Juos grupinio interviu dalyviai siūlė, kaip sprendimą, tikslingesniai paramos – labdaros nukreipimui¹¹². Kita vertus, išsakę šias nuomones respondantai buvo pakankamai atsargūs pastebėdami, kad valdžia „*retai išnaudoja lengvus būdus kurie reiškias pareikalautų daugiau darbo ir institucijoms ir biurokratams*“. Šis retoriškai išraiškingas pastebėjimas dėl galimų reformos kliūčių atskleidė grėsmes susijusias su radikalių modelių adaptavimu. Tokių modelių taikymas reikalauja tam tikro pasirengimo, palankios politinės-administracinės konjunktūros bei aplinkos spaudimo (svaraus piliečių spaudimo ir pan.)

Nagrinėjant kokybinio tyrimo duomenis, galima pastebėti, kad respondantai gana atsargiai įvertino NVO rėmimo būdų modelių taikymą. Trumpai į savo kalbėsenas įvesdami Didžiosios Britanijos, Estijos, Olandijos, Belgijos, Suomijos NVO (finansinio ir per paslaugas) rėmimo modelius, kokybinio tyrimo dalyviai darė labai aiškias išlygas. Štai viename interviu figūruoja toks pasisakymas:

„*Ir vėl matome jeigu jų yra ir jie yra efektyvūs dideli dariniai (kalbama apie NVO finansavimo mechanizmą) tokie kaip Didžiojoje Britanijoje tai yra susiję su ilgamete statyba, su*

¹⁰⁹ Interviu (12), 2011 – 11 - 09

¹¹⁰ Focus grupė (2), 2011 – 11 – 04

¹¹¹ Nuodėmės mokesčiu dažniausiai įvardijami akcizai, nes taikomi prekėms ir paslaugoms, kurių vartojimas bei naudojimas visuomenėje smerkiamas ir turi neigiamų pasekmių pačiam vartotojui (tabakas, alkoholis), arba kenkia aplinkiniams ir aplinkai (azartiniai lošimai, degalai).

¹¹² Focus grupės (1, 2), 2011 – 11 – 04

santykiu, visuomenės gebėjimu į tą statybą įdėti resursų. Mes galime turėti vienokį teorinį modelį, o jei pradėsime nuleidinėti ant žemės, tai pamatysime jog vanduo atsiras“¹¹³.

Veiksmingo Didžiosios Britanijos NVO finansavimo modelio (respondentas jį įvardino teoriniu) adaptavimo grėsmės susietos su nepalankiomis visuomenės nuostatomis, ilgalaike praktika, prieinamais finansiniais šaltiniais. Kitose vietose, dažniau minėtas nepalankios kultūros, tradicijos ar siauriau politinės kultūros (įvardyta centrinės ir vietos valdžių institucijų „žiūrėjimu į NVO iš aukšto“) veiksmų nepalankus vaidmuo galimoms esminėms permainoms. Grupinių interviu metu bandyta ieškoti ir galimų alternatyvų radikaliems modeliams. Jos susietos su lankstesniu programiniu finansavimu, viešaisiais pirkimais, funkcijų delegavimu:

„...tuos pinigus galima atiduoti protingiau. Duotų mažais gabalais arba atiduotų dideliais gabalais. Galima ir viešaisiais pirkimais. Galima programinio finansavimo būdu arba ... Dabar atiduoda tiek, kad su tais pinigais tu gali ne kažį ką padaryti arba visi po truputį gavę nepatenkinti niurzga. Vienas iš įprastų (kitose valstybėse) būdų tų pinigų delegavimas kam nors (pasirinktai NVO)¹¹⁴“.

Šiame interviu respondentas pastebi, kad valdžia paslaugų teikimui, NVO paramai galėtų taikyti kompleksiško principą: tiek skirtingus finansavimo būdus, juos papildydama naujais. Su finansavimo būdo derinimu respondentas susieja pakankamo finansavimo būtinumą¹¹⁵. Kalbant apie pinigų delegavimą omenyje turėtas kartu ir funkcijų perleidimas stipresnėms organizacijoms. Išties toks pasiūlymas atrodo priimtinas, patrauklus žvelgiant į germaniškos tradicijos (rėžimo NVO) šalis, kurios kelios NVO dalyvauja socialinių paslaugų teikime. Vis tik jis yra pakankamai radikalus, reikalaujantis socialinių paslaugų reformos. Tiesa, žvelgiant į Lietuvoje nusistovėjusią praktiką labdaros maistu ir pan. dalijime, galima kalbėti apie iniciatyvos išplėtimą ir kitose socialinių paslaugų srityse.

Grupinių interviu metu vienas iš respondentų entuziastingai kalbėjo apie valstybinės ir verslo paramos galimą sujungimą, apjungiant valstybinius paramos šaltinius (minėti tradiciniai Didžiosios Britanijos paramos fondai) bei investicinius fondus. Argumentuota, kad tokia iniciatyva galėtų sniego gniūžtės būdu susiformuoti iki plačių ir įvairių paramos NVO mechanizmų¹¹⁶. Be to, svarbu tai, kad viename iš pasisakymų pabrėžta, kad NVO rėmimas turėtų būti siejamas su politikos tęstinumu, užtikrinant valdžios atsakomybėje esančias funkcijų/paslaugų perleidimą NVO.

„Tai reikėtų daryti nuolat, kad tai nebūtų vienkartinis noras [...] atsiradus iniciatyvai per 3 metus NVO turės sustiprėti, galės valdžia jų funkcijas įvertinti, pavyzdžiui benamių kokį maitinimą.

¹¹³ Focus grupė (2), 2011 – 11 – 04

¹¹⁴ Focus grupė (2), 2011 – 11 – 04

¹¹⁵ *Finansavimo poreikį atskleidžia ir atliktos apklausos duomenys. 13,1 proc. organizacijų yra gavę tik iki 1000 Lt, 5,3 proc. nuo 1000 iki 2000 Lt. Net 10 proc. organizacijų per pastaruosius metus nėra gavusios lėšų.*

¹¹⁶ Focus grupė (2), 2011 – 11 – 04

Reikia tai organizuoti. O pas mus dabar taip nėra. Mes užkonservuojam, ir kas buvo prieš 20 metų, metų metus vykdom“.

Šiame epizode pateikta formulė, kuri rėmėsi keliais elementais – tęsine NVO politika ir pilotiniu viešųjų paslaugų perleidimu, užtikrinant jų teikimo veiksmingumą. Papildyti modelio veikimą galima mišriu valstybinio – privataus – visuomeninio finansavimo mechanizmu, kuris remtųsi skirtingais ir lanksčiai taikomais būdais.

Išties sumodeliuoti ir suprojektuoti NVO rėmimą atsižvelgiant į didelį organizacijų skaičių, skirtingą organizacinį pobūdį ir tikslus bei plačias veiklos sritis yra itin sudėtinga. Ši tendencija atsispindi ir kokybinio tyrimo duomenyse. Analizuojant nuomonių reikšmes galima pastebėti, kad finansavimo būdo pasirinkimas priklausė nuo veiklos sektoriaus ir organizacijos statuso/teisinės formos. Pavyzdžiui, kalbant apie asociacijų veiklą vienas respondentas pastebėjo, kad jų tikslų pasiekimui, kartais didelių finansinių resursų nereikia. Pasak jo, tai priklauso nuo pasirinktos interesų atstovavimo taktikos: *„ir kokie blogeriai iš to negaudami nei pajamų nei iš to valgydami duoną, sugeba formuoti kažkokią liniją reikšmingai“*¹¹⁷.

Kiti, kokybinio tyrimo dalyviai oponavo pastebėdami, kad šiai veiklai yra reikšmingi laiko ir personalo ištekliai.

Focus grupėse diskusija pasukdavo link to, kas yra „tikrosios“ NVO. Šis klausimas kontekstuose sietas su rėmimo programų dalyvių ir intervencinių NVO subsektorių pasirinkimu. Kokybinio tyrimo duomenų analizė rodo, kad pasisakyta prieš griežtą NVO grupavimą ar segmentavimą pagal sektorius, teises formas¹¹⁸. Nuomonės pagrįstos keliais pagrindiniais argumentais susijusiais su galimu piktnaudžiavimu, sunkiai atrandamais „rūšiavimo“ kriterijais ir pan. Išties tokia pozicija suprantama. „Naudingų“ ir „nenaudingų“ kategorijų išskyrimas, tik iš pirmo žvilgsnio yra patrauklus, egzistuoja kaip politikos priemonė. Dažnai šiuo atveju galioja posakis „velnias slypi detalėse“ t.y. skirstymas gali pažeisti teisiniai lygiateisiškumo¹¹⁹, teisingumo principai ir eilė viešosios teisės normų. Toks skirstymas gali supriešinti NVO, sukleti įtampas visuomenėje.

Kita vertus, dauguma dalyvių pastebėjo, kad dalis NVO yra permanentinės, orientuotos ne į vertybinius tikslus, atstovaujamas grupes (vadinta „žmonėmis“ su kuriais dirbama), bet tik į lėšų gavimą. „Neaiškių įstaigų“, „a la konsultantų“ dalyvavimas respondentų suvoktas realia grėsme. Išties reflektuodami praktikas jie pastebėjo, kad valdžios rėmimo programos bei konkursinis finansavimas sudaro tokias prielaidas: *„subėga visos neaiškios įstaigos. Žinai tokie konsultantai ir tenka tada ... arba padalinti po tūkstantį...[“*. Itin kritiškai vertinta kai kurių VŠĮ ar smulkių verslo asociacijų veikla. Taip pat nuomonių analizė parodė, kad dalis NVO namų ir garažų bendrijos, verslo asociacijos

¹¹⁷ Focus grupė (1), 2011 – 11 – 04

¹¹⁸ Focus grupės (1, 2), 2011 – 11 – 04; Interviu (12), 2011 – 11 - 04

¹¹⁹ Šio principo interpretavimui yra sukurta speciali Konstitucinės teisės doktrina pgl.

Abramavičius A., 2006. Asmenų lygiateisiškumo principo interpretavimas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, *Jurisprudencija*, , Nr.12(90), p. 42–50.

atstovauja specifinius interesus ir grupes. Dažniausiai minėtoms NVO priešpastatytos sėkmingai veikiantiems ir paramą gebantiems tinkamai valdyti dideliems fondams, stambiosioms NVO asociacijoms, plačią, kompleksinę veiklą vykdančios organizacijos.

Tyrimo dalyvavusio eksperto nuomone, bandymai išspręsti komplikuočiausio statuso, t.y. VŠĮ problemą, yra sudėtingi: „Siūlome valstybei geriau išskirti tikrąsias NVO: t.y VŠĮ pasilieka o NVO persiregistruoja į fondus. Tada bus aišku kas yra kas. Šiuo metu iš 6000 VŠĮ apie 2000 gal ir yra tikrosios. Čia didelė painiava“¹²⁰. Šiame pasisakyme yra aiški abejonė rodanti, kad teisinių formų subalansavimas yra aklaivietėje¹²¹.

Minėtuose išskirtinių NVO kontekstuose, kalbėta ir apie pilietinės visuomenės plėtrą. Pavyzdžiui, vienas respondentas pilietinės visuomenės plėtrą susiejo su išskirtinių, nevyriausybininkus jungiančių asociacijų vaidmeniu. Jo manymu šis vaidmuo būtų realizuojamas valdant ir perskirstant iš NVO rėmimo programų skiriamas lėšas¹²².

Ištis vakaruose akademinėse kalbėsenose ir rečiau NVO politikos kontekstuose kalbama apie pilietinės visuomenės organizacijas (toliau – PVO)¹²³. Šios organizacijos siejamos su išskirtinio vaidmenų atlikimu teikiant socialines paslaugas, konsultuojant valdžią, ir eile kitų funkcijų¹²⁴. Aišku, ši sąvoka kiek susiaurina plačiąją NVO sampratą išskirdama svarbiausius vaidmenis ir organizacijų funkcijas siejamas su pilietinės visuomenės doktrinų, socialinio teisingumo realizavimu bei tiesioginiu ar netiesioginiu dalyvavimu socialinių pokyčių procesuose. Kai kurios teorijos, pvz. Susan Rose – Ackermann, Henry Hansmann¹²⁵ kalba apie išskirtinį PVO vaidmenį įgyvendinant valdžios funkcijas. Remiamasi pagrindine prielaida, - PVO gali geriau teikti paslaugas negu valstybinės institucijos ir agentūros, nes geriau supranta atskirties grupių poreikius. Ši sąvoka kartais naudojama ir politikos dokumentuose (JAV, Švedijos). Tiesa, dažnai sinonimiškai NVO), kuriomis subsidijuojamos NVO veiklos¹²⁶. Be abejo, ši sąvoka turi ženkliai normatyvinę reikšmę valstybės bei pilietinės visuomenės kontekste. Vis dėlto, kaip analitinė sąvoka ji sunkiai panaudojama kadangi apima pagrinde paslaugas teikiančias NVO neįtraukdama advokatavimu, interesų gynimu užsiimančių organizacijų. Taigi šią sąvoką panaudoti NVO paramos politikai būtų pakankamai sudėtinga.

¹²⁰ Interviu (13), 2011 – 11 - 14

¹²¹ *Reiktų prisiminti, kad VŠĮ problemą aktualizavo spęsti 2007 m. dar Gedimino Kirkilo (keturioliktoji vyriausybė). Andriaus Kubiliaus vyriausybė siūlė radikalius pertvarkymus susijusius su VŠĮ teisinės formos pakeitimu. Priimti pirmieji sprendimai. Vis dėlto šis klausimas iki galo ir nebuvo išspręstas.*

¹²² Interviu (13), 2011 – 11 - 14

¹²³ Kohler-Koch B., How to Put Matters Right? Assessing the Role of Civil Society in EU Accountability, *West European Politics*, vol. 33, 2010, p. 1117-1141; Neumayr M., Meyer M., Pospíšil M., Schneider U., Malý I., The role of civil society organisations in different nonprofit regimes: Evidence from Austria and the Czech Republic, *Comparative Social Research*, Vol.26, 2009, p.167-169).

¹²⁴ *Šiai plačiai kategorijai priskiriamos bendruomeninės organizacijos, savanoriškos asociacijos, socialinio teisingumo siekiančios organizacijos, kai kurios religinės grupės ir lobistai, fondai ir kitos socialinės bei politinės organizacijos* (International Encyclopedia of Civil Society. Ed. Anheier, H. K.; Toepler, Stefan, 2010, p.1397).

¹²⁵ Hansmann, H. B., The role of nonprofit enterprise. *Yale Law Journal*, vol. 89, 1980, p.835–840; Rose-Ackerman, *The economics of nonprofit institutions. Studies in structure and policy*. New York/Oxford, 1986, p.165.

¹²⁶ Ten pat, p.1535.

3.2.2. Žmogiškieji ištekliai NVO

Daugelyje studijų nekvestionuojama, kad žmogiškieji ištekliai NVO tvarumui yra esminis dalykas¹²⁷. Toks teiginys yra grindžiamas empiriniais tyrimais atskleidžiančiais etatinių NVO darbuotojų motyvavimo veiksniais. NVO darbuotojams, atlyginimas, karjera ar garantijos, (tradiciskai motyvuojantys dalykai verslo ir biurokratinių institucijų darbuotojus) dažnai yra antriniai motyvuojantys dalykai, palyginus su asmeninių tikslų ir idealų įgyvendinimu. Susisteminti kelių paskutinių dešimtmečių tyrimai (JAV, Didžiojoje Britanijoje, Italijoje) rodo, kad altruizmas NVO vadybininkams kompensuoja sumažėjusią motyvaciją dėl asmeninio nepasitenkinimo mažesniais atlyginimais, karjeros galimybėmis¹²⁸. Panašias išvadas formuluoja ir Lietuvos tyrinėtojai, vertindami žmonių dalyvavimą NVO ir juos motyvuojančius veiksnius¹²⁹. Taigi, NVO žmogiškųjų resursų stiprinimui dažnai yra reikšmingos.

Taip eilė studijų rodo, kad personalo, o kartu ir savo veiklos pobūdžio, NVO yra daug lankstesnės už biurokratinės, o kartais net už verslo įmones. Tai dažniausiai apsprendžia ne tik lankstesnis įdarbinimas, NVO vadybininkų ir darbuotojų kompetencijos, vadovavimo privalumai, bet ir profesinis heterogeniškumas, didesnė motyvacija ir t.t.¹³⁰ Vis dėlto NVO norint įgyvendinti konkrečiai NVO keliamus veiklos tikslus reikalingi ir atitinkami žmogiškieji ištekliai.

Kokybinio tyrimo duomenų analizė rodo, kad daugelis NVO maksimaliai išnaudoja savo personalą ir disponuojamo laiko resursus. Laikas yra skiriamas NVO vadybininkų (etatinių darbuotojų) lėšų paieškai, pritraukimui bei pagrindinėms veikloms t.y. paslaugų teikimui, advokatavimo veikloms ir pan. Interviu duomenys rodo, kad paskutiniaisiais metais dalis NVO darbuotojų dirbo neatlygintinai, dažnai nepasiekdavo tikslų (t.y. negaudavo finansinių išteklių veiklai). Tai parodo interviu duomenų analizė, grupės dalyviai antrindami vienas kitam kalbėjo apie sumažėjusią motyvaciją dėl darbo, neturint pakankamų išteklių, negaunant tinkamo atlyginimo:

„Kiek galima taip dirbti. Kiek žmogus gali turėti jėgų.“, „Nu ir reikia, kai inicijuoji (paraiškos rašymą), pradedi rašyti [...] o sąlygos yra tokios, kad labai daug laiko atiduot šitam darbui. Reikia daug iniciatyvų, o tas uždegimas toks tai gęsta

„Dar sugrįšiu prie tos iniciatyvos. Mąstom, dirbam. Aš jau eilę metų nevyriausybiniam sektoriuj dirbu. Sunku laikytis iš iniciatyvos. Tai parodo pavyzdžiui moterų problema. Mums (moterims dirbančiomis NVO darbuotojomis) pasakoma: jūs eikit į normalų darbą, dirbkit

¹²⁷Cumming G.D., *French NGOs in the Global Era, A Distinctive Role in International Development*. New York, 2009, p.98-99; Jegers M., *Managerial Economics of Non-Profit Organizations*. New York/London, 2008, p.45

¹²⁸Jegers M., *Managerial Economics of Non-Profit Organizations*. New York/London, 2008, p.46-47.

¹²⁹Tyrimas atliktas gyventojų apklausos 2007 m. pagrindu (Tijunaitiene, R., Balciunas, S., Individualistic Motivation of Citizens Participating in Civil Society Organizations. *Inžinerine Ekonomika*, 2010, Nr.21(4), p.414.

¹³⁰Worker Motivations, Job Satisfaction, and Loyalty in Public and Nonprofit Social Services. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 2006, vol.35, p.225-229.

vadybininke, o po darbo pora valandėlių skirkite NVO. Bet mes turime vaikus, šeimas¹³¹“.

Šis interviu fragmentas atskleidžia dramatiškas jausenas NVO darbuotojams reflektuojant asmenines elgsenas. Atrodo, kad frustracinės būsenos kyla dėl to, kad altruistinės paskatos veiklai NVO nemotyvuoja dėl negaunamo atlygio, asmeninio gyvenimo poreikių, didėjančio nuovargio ir nusivylimo. Diskusijose buvo pastebėta, kad daugelis mažesnių NVO (asociacijas atstovaujantys tyrimo dalyviai kalbėjo asocijuotų narių vardu) susiduria su didėjančia personalo motyvacijos problema. Jos atrodo negali išspręsti ir įsiliejantys savanoriai ar įtraukiami organizacijų nariai, kadangi jiems stinga kompetencijos atlikti projektų administravimo veiklas¹³².

Kokybinis tyrimas atskleidė, kad Lietuvos NVO susiduria tik su dalinėmis kompetencijų problemomis. Apibendrinus duomenis aiškėja, kad per pastaruosius metus nemažai investuota į gebėjimų (pvz. projektų administravimo, NVO veiklos organizavimo ir pan.) stiprinimą. Kita vertus, ne visi kokybinio interviu dalyviai aktualizavo kompetencijų stiprinimo poreikius. Apskritai daugeliui respondentų NVO institucinio tvarumo įtvirtinime daug aktualesni atrodė finansiniai, o ne žmogiškieji ar materialieji ištekliai. Kita vertus ekspertų interviu rodo, kad daugelis „NVO nesąmoningai yra užsidarę savo veiklų rate“ t.y. bei nekelia paslaugų standartų, negalvoja/nesiekia plėsti savo veiklas naujų paslaugų srityse. Vieno respondento nuomone tai apsprendžia netinkama valdžios politika: „*joms reikia verstis pačiom (NVO). Todėl jos negeba pritraukti lėšų. Šiam vaidmeniui nėra sukurtas pagrindas. NVO nėra skatinamos, motyvuojamos kelti savo kvalifikaciją, žiūrėti, kad ji atitiktų tam tikrus standartus ar licencijavimo tvarkas¹³³“.*

Tuo tarpu kitas respondentas pastebėjo, kad NVO dalyvavimo proveržiai ir pastebimi indėliai į gerovę yra apspręsti istorinių aplinkybių bei aplinkos:

„...tai priklauso nuo aplinkos. Ar supanti aplinka palieka nišą nevyriausybinėms organizacijoms skleisti ar ne. Žinote atgavus nepriklausomybę, buvo atsiradusios tokios nišos jaunimo, gamtosaugos, moterų srityse. Per trumpa laiką ten suvešėjo daug organizacijų. Tuo tarpu tose srityse kur valstybės sektorius yra labai stipriai išsiplėtęs arba kur trūksta resursų, ten kažkokių proveržių neįvyko ir neįvyksta¹³⁴“.

Šis pastebėjimas yra pakankami įtikinimas. Išryškinti konjunktūros, istoriškai susiformavusių paslaugų režimų veiksniai yra įtikinantys, paaiškinantys reiškinį. Tuo pat metu jie nėra veiksmingi NVO indėlių pamatavimui, o tai aktualu pereinant prie kitos temos.

¹³¹ Focus grupė (1), 2011 – 11 – 04

¹³² Tiesa šią nuostatą kiek koregavo jaunimo asociacijos atstovas, kuris pateikė kiek kitokią nuomonę apie savanoriaujančių jaunuolių kompetenciją. Vis tik jam išsakant šią poziciją buvo replikuota, kad jaunimo atvejis yra išskirtinis.

¹³³ Interviu (13), 2011- 11 - 14

¹³⁴ Focus grupė (2), 2011 – 11 – 04

3.2.3. NVO indėlis į Lietuvos ekonomikos plėtrą

Kokybiniu tyrimu siekta atskleisti NVO indėlį į ekonominės gerovės kūrimą. Pastebėtina, kad nuomones, šiuo klausimu, galima suskirstyti į kelias dalis, - interviu davusių ekspertų (jie nebuvo atlikę nuodugnios analizės šioje srityje, bet galėjo pasidalinti savo subjektyviomis išvalgomis), bei praktikų, NVO atstovų. Interviu duomenų analizė parodo, kad ekspertai mano, kad NVO indėlis į Lietuvos ekonomiką yra jaučiamas („aišku mažesnis negu Danijoje, kur sudaro 9,6 BVP¹³⁵; „NVO suvešėjo nišose“, „stiprios atskiros NVO“¹³⁶). Darydami išlygas dėl negalėjimo statistiškai įvertinti, jie pastebėjo, kad NVO indėlis nepaisant „stabelėjimų“ krizių metu palaiapsniui didėja. Ekspertai savo nuomones rėmė didėjančiu savanorių dalyvavimo, pavienių stiprių NVO veiklos bei išsiplėtusių subsektorių argumentais.

Praktikai remdamiesi patirtimis ir siauresniu žinojimu aiškino, kad NVO įtaka didėjo¹³⁷ (remtasi organizacijų skaičiaus didėjimo atskirose srityse argumentu, didėjančia NVO veiklų svarba.) Vis dėlto diskutuojant paveikų klausimus, dažniausiai buvo nutolstama nuo ekonominių ir pereinama socialinių, moralinių ir pan. NVO indėlių.

3.2.4. Savanoriškos veiklos apibrėžtumo problematika

Analizuojant kokybinio tyrimo duomenis, susijusias su savanorystės problematika, galima išskirti kontraversišku požiūrių raišką. Iš vienos pusės į savanorystę žvelgiama kaip į probleminę, susijusią su savanorių pritraukimu, priežastis įvardijant išsisknijus sociokultūrinėje terpėje:

„Taip, egzistuoja savanorystės problema, nes žmonės yra apatiški ir galvoja, kad iš to nebus jokios naudos, tad kam gaišti laiką. Dažniausiai yra akcentuojama materialinė, o ne moralinė nauda. Lietuvoje yra įsisenėjusi nuostata, kad savanoris – tai tarnas.“¹³⁸

„Kažkiek egzistuoja savanorystės problema. Dar neišsiugdžiusi visuomenė savanorystės sąjungai. Su užsieniu kai susiduriame, jiems rūpi, kad tavo vaikas savanoriautų. ... aš pasididžiuodamas tai sakau (a.p. kad aš esu savanoris). Čia (Lietuvoje) taip nėra, čia iš karto sakai, kad aš - idiotas.“¹³⁹

„Ir visas suvokimas yra labai labai ribotas. Visiškai kuriozinis pavyzdys. Atėjo moterytė savanoriaut ir sako, aš per gerumo dieną paaukojau 5 litus aš irgi esu savanorė. Kitas dalykas yra, aš

¹³⁵ Interviu (13), 2011 – 11 – 14

¹³⁶ Interviu (12), 2011 – 11 - 09, Focus grupė (2), 2011 – 11 – 04

¹³⁷ Interviu (7, 8, 10), 2011 – 11 – 09, Focus grupė (1), 2011 – 11 – 04

¹³⁸ Interviu (1), 2011 -11- 10

¹³⁹, ¹⁴⁰ Focus grupė, (1) 2011 – 11 - 04

ten ĩmečiau pakelį į maisto banko vežimėlį, aš ir esu savanoris. O kaip pavadinta tą žmogų, kuris dalina skrajutes ir prašo tavęs ĩmesti? Nu sako tai irgi yra savanoris, tai koks tada skirtumas? Bet ĩia tiktai tie dalykai, jie tik tik formuojasi Lietuvoj. Ir truputėli liūdna pasikalbėjau su kolegom ĩš užsienio kaip jie supranta savanorystę ir kaip pas mus ji suprantama.“¹⁴⁰

„ĩš dalies taip. Lietuvoje tas dalykas dar nėra toks išvystytas – nėra pasitikėjimo tarp žmonių. Yra tų savanorių, kai žmonės vieni kitiems padeda geranoriškai. O oficialiai ĩforminti tai pas mus yra labai mažai. Jei ofise darbuotis, tai viskas gerai, bet labai didelė atsakomybė, jei siųsti savanorį į namus žmonėms padėti.“¹⁴¹

„Savanorystės problema yra labai didelė problema. Nėra suinteresuotumo, nėra stimulo, nėra ĩdirbio šioje srityje. Tai tik pradžia, o pradžia visada sunki.“¹⁴²

Kita vertus, kokybinio tyrimo dalyviai ĩžvelgia pozityvius pokyčius visuomenėje, susijusius su požiūrio į savanorystę ir bendrai į visuomeninį interesą kaita:

„Antai aklasis ir ĩjo, nes žinojo kad gaus malkų, ne kažkur padės kažką. ... dabar jau kažkaip viskas keičiasi, dabar ateina narių tam kad galėtų kitiem padėti. Savo patirtį perkelt.“¹⁴³

„Dar kuo pasidžiaugsiu kaip kokioj reklamoj, mažuose mietuose žmonės pradėjo savanoriaut, mums nereikia kviest. Prieš pora metų atidarėm padalinį Panevėžyje, buvo neįmanoma. Ateidavo ir klausdavo: aš ĩia maisto gausiu ar ką, kas ĩia bus, kodėl aš turiu ateiti ir jums padėti.. Tai per tuos pora metų mes jau turim savanorių komandą. Man atrodo, kad apie savanorystę visoms organizacijoms turi būti lengviau šnekėti, nes kažkoks prisotinimas visuomenei pradeda ateiti. Jeigu ĩia prieš pora metų, koks savanoris ateina ir jam šeimos narys sako nesuprantu tu ką ten veiki, kam ĩia savo laiką ir energiją švaistai, tai vis daugiau žmonių dabar didžiuojasi savanoriaudami ir turi tą palaikymą ĩš aplinkinių (triukšmas)“¹⁴⁴

Kai kurie kokybinio tyrimo dalyviai savanorystės problemų neprojektavo į visuomenės požiūrį, bet susiejo jas su organizacijų problema:

*„Egzistuoja savanoriškai nusiteikusių organizacijų problema. Jos turėtų galimybes, tačiau neįsijungia ir į šį judėjimą. Mes į savo organizaciją pritraukiam daug savanorių, tad problemoms nematom“.*¹⁴⁵

¹⁴¹ Interviu (2), 2011 - 11 - 09

¹⁴² Interviu (3), 2011 - 11 - 08

¹⁴³ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

¹⁴⁴ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

¹⁴⁵ Interviu (4), 2011 - 11 - 09

Žvelgiant į kokybinio tyrimo duomenis, galima išskirti požiūrių įtampas ties savanoriškos veiklos apibrėžimu ne tik iš Lietuvos gyventojų, bet ir iš NVO pusės. Akivaizdu, kad ši įtampa kyla ties klausimais: ar etatinis NVO darbuotojas, kuris didelę laiko dalį skiria neapmokama darbui gali būti traktuojamas kaip savanoris? Ar NVO organizacijos narys, kuris prisideda prie NVO įvairių veiklų organizavimo daugiau nei iš jo reikalauja narystė gali būti traktuojamas kaip savanoris?

Štai šis NVO organizacijoje dirbantis žmogus, iškelia problemą, ir reflektuoja jos sprendimą, susijusį su etatiniais darbuotojais:

„Jei esu vienintelis įdarbintas žmogus ir savanorio funkciją ir aš įjungus į darbus, pas mus nėra jokių skirtumų.

O čia yra galbūt galima įvertinti, pagal rinkos kainas, kiek gauna tas darbuotojas ir kiek įdeda. Tada matosi ji kaip etatinė 20 procentų. Padaro darbus 100 procentų, tai reiškia kad 80 procentų ji savanoriauja.“

Kokybinio tyrimo dalyvis atskleidžia problematiką, kuomet išnyksta linija tarp organizacijos nario ir savanorio:

„Pas mus didžiausia problema, nes dirbame su jaunimo atstovais. Jie viena vertus yra organizacijų nariai, bet ne visada yra savanoriai, nes narys gali ateiti į renginius ir neprisidėti prie jų organizavimo. Kita vertus tie patys nariai yra savanoriai ir jie organizuoja tuos renginius. Tai pas mus atskirti kur yra savanoris kur paprastas narys irgi yra problema. Ir aš galvoju kaip įvertint, kiek jaunimo organizacijų yra savanoriai? Kuris ateina į biurą, ofisą, kažkokį kabinetuką, rašyt laiškus tai yra savanoris, ar dar ne.

Jeigu organizacijos narys yra kokioj valdymo formoj ir jis ateina, jis jau savanoris, ar dar ne savanoris. Čia tokie diskusiniai klausimai ir, ar jiems galima rasti atsakymą?“¹⁴⁶

Galima teigti, kad NVO savo viduje dar turi diskutuoti ir rasti atsakymą į respondento retorinį klausimą.

3.2.5. Savanorystės trukmė ir turinys

Analizuojant kokybinio tyrimo dalyvių refleksijas akivaizdžiai atsiskleidė savanoriško darbo trukmės problematika, susijusi su požiūriu į saunorystę, savanorystės masto fiksavimu bei poreikiu

¹⁴⁶ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 10

ilgalaikės savanorystės, kuomet savanoris apmokamas, motyvuojamas, palaikomas, išlaikomas organizacijoje:

„Pirmiausia reikia investuoti, į visuomenės požiūrio keitimą. Tada bus galima investuoti į tai ko žmonės nesupranta, o ekspertai daro išvadas verta pinigų. Jei vieną dieną savanoriavai, reiškia esi savanoris ir aš trinu šitą problemą.“

„Jei ta akcija vienadienė - vadinasi savanoriu reik būt vieną dieną.“¹⁴⁷

Iš kokybinio tyrimo dalyvių nuomonių diskusijos atsiskleidžia, kad trumpalaikė, vienkartinė savanorystė, t.y. kelios valandos per metus yra savanorystė.

Kita vertus, NVO turinčios savanoriškos veiklos vadybinės patirties akivaizdžiai liudija, kad Lietuvoje yra savanoriauti nusiteikusių asmenų, kuriems būdinga įvairi savanoriavimo motyvacija:

„Jaunimas daug labiau savanoriauja, jiems įdomu, jiems nauja.... Jiems tai yra tam tikras savęs realizavimas. Pas mus beveik visi savanoriai yra studentai. ..“

Tačiau iš kokybinio tyrimo dalyvių patirties akivaizdžiai atsiskleidžia, kad į socialinės paramos veiklą įsitraukia ir kitos socialinės grupės:

„Yra visokių žmonių, yra nemažai moterų prieš pensijinio amžiaus, tos kurios jau nebesitiki susirasti darbo, yra auginančių vaikus, na studentų nėra labai daug yra bedarbių.“¹⁴⁸

Reflektuojant savanoriškos veiklos turinį, akivaizdu, kad savanoriška veikla apima ir kvalifikuotus, ir nekvalifikuotus darbus:

„Aš galiu pasakyti, kad pas mus Lijote, didelė dalis yra savanoriai, kurie dideliame dėmesiu netik kopijuoja lapus, bet ir taip pat įgyvendina didžiulius projektus ir programas.“¹⁴⁹

„Matot žmonės ateina savanoriaut dėl skirtingų priežasčių. Yra žmonių su labai aukštais interesiniais gebėjimais, bet jie sako aš noriu ateiti pakraut į sandėlį kruopų, nes man energijos trūksta arba nors galvą išvėdinti, nes daug padėti reikia. Yra žmonių kurie ateina ir sako, noriu išmokti, noriu padėti nepažįstamiems žmonėms ir noriu išmokti tai daryti. Čia pavyzdys toks, buvo pas mus mergina, kuri...ją kad darbe pakeltų pareigose, jai reikėjo projektų vadovės patirties, jinai paprašė surasti jai kažką kur ji galėtų būti projektų vadovė. Na su tais žmonėmis, jų lūkestis yra visai kitoks, reikia veikt labai aktyviai kad jiems neatsibostų, vieną dalyką jie padarė, turi pasiūlyti ką sudėtingesnio. Tie kurie techninius darbus atlieka jie gali dirbt 2 kartus per savaitę. Jiems patinka

¹⁴⁷ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

¹⁴⁸ Focus grupė (2), 2011 - 11 - 04

¹⁴⁹ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

*komanda su kuria jie dirba, kad jie gerą darbą padarė, jie sportuoja ir nereikia mokėti už sporto salę.*¹⁵⁰

Iš pateiktų interviu fragmentų, akivaizdu, kad NVO nuolatiniai įtraukiančios savanorius, žino, jų motyvus, pritaiko jiems veiklą ir juos išlaiko. Tačiau, akivaizdu, kad tai yra išvystę tik pavienės organizacijos. Kaip liudija šis fragmentas, galima išvelgti, kad kai kuriose NVO savanoriškos veiklos organizavimas yra pirminėje, reflektavimo stadijoje:

Akivaizdu, kad NVO, nutarusios pasikviesti į pagalbą savanorius, išvelgia ir tai, kad tam reiks resursų:

*„...pernai turėjom praktikantą, tai sėdėk prie jo ir reguliuok, tai būtų tas pats, kas mano požiūriu, kad ateitų savanoris, kuris neapmokytas dirbti.“*¹⁵¹

Kalbant apie savanoriškos veiklos vystymą yra būtina kurti sistemą, kuri palaikytų savanorystę kaip procesą:

*„Savanorystė tai - procesas.“*¹⁵²

Pavyzdžiui, šis respondentas iškėlė problemą, kad reikia skatinti įsitraukiančių į savanorišką veiklą motyvaciją, ją turintiems ir norintiems realizuoti būtina sukurti struktūrą ir veikiančią sistemą:

*„Bet Lietuvoje pasigendu to, kad išvažiuoja tarkim pusei metų ir dirba tam pačiam pensionate, jis dirba ir tuo pačiu gali pažint šali. Ir eina per šalis yra mainų programos, Lietuvoje šito nėra. Mes norėjom viena tokį olandą į pensionatą, sako, pas jus blogai ateisiu savanoriaut. Tai ten struktūra iškart, iš kart struktūra.“*¹⁵³

3.2.6. Savanorystės organizavimo problematika: nuo savanorių pritraukimo iki jų išlaikymo

Kaip teigė vienas kokybinio tyrimo dalyvis : *„Savanorių yra tiesiog reikia mokėti juos įtraukti.“*¹⁵⁴ Ši citata ir aukščiau pateiktos citatos liudija faktą, kad egzistuoja savanoriškos veiklos vadybos problema.

Kokybinio tyrimo dalyvių buvo klausiama, kaip būtų galima pritraukti savanorius. Jie pateikė įvairias nuomones. Viena iš išvalgų susijusi su informacijos apie savanorystę, NVO veikla sklaida:

¹⁵⁰ Focus grupė (2), 2011 – 11 – 04

¹⁵¹ Focus grupė (1), 2011 – 11 – 04

¹⁵² Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

¹⁵³ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

¹⁵⁴ Interviu (5), 2011 - 11 - 09

„Reikia skleisti informaciją formaliais ir neformaliais būdais. Keisti savanorystės sampratą, akcentuoti nematerialinę naudą (gaunamus įgūdžius, patirtį ir kt.)“.¹⁵⁵

„Daugiau garsinti savo veiklą ir apskritai savanorystę.“¹⁵⁶

„Reikia savo veiklą propaguoti ir reklamuoti visuomenėje, pateikiant geriausias organizacijos savybes. Reikia akcentuoti žmogaus naudą Tėvynei, visuomenei. Kaip jie gali padėti kitiems.“¹⁵⁷

„Pasirinkti tikslingą grupę, kurioje tikimasi sulaukti daugiausiai pretendentų, nuolat kalbėti apie save ir savo veiklą, „eiti į žmones“ ir gyvai pristatyti tai, kuo užsiima“¹⁵⁸.

Akivaizdu, kad kalbėjimas apie NVO veiklą yra pozityvi priemonė savanoriams pritraukti:

„Aš šiuo momentu remiuosi tikrai Maisto banko praktika. Bet aš negaliu sutikti su tuo, kas sakoma (trūksta savanorių), todėl kad mes jaučiam didesnę susidomėjimą. Maisto bankas nieko nedaro, kad kvieštų savanorius: ateikit savanoriaut.Mes kalbam tik apie savo veiklą. Yra labai didelis savanorių srautas. Problema, kad su labai daug savanorių reikia susitikt, o jie antrą kartą neateina, jie atėjo tik pasižiūrėt ir taip toliau. Tuomet mes turime apie 140 tų savanorių, kurie žino savo pareigas, žino savo darbo laiką, ir visa kita ką reikėtų daryti, jie tikrai yra ne moksleiviai, už kažkokias valandas atėję atidirbti, bet tikrai žmonės kurie nori savanoriauti.“¹⁵⁹

Dar kiti kokybinio tyrimo dalyviai išvelgė finansų ir savanorių apmokymo, mokymosi iš gerų praktikų reikalingumą:

„Na ir aišku čia vėl iškyla išteklių klausimas, jeigu neturi jokių išteklių kartais net ir įdarbinti organizacijos nariai turi patys dirbti savanoriškai.... Organizacijos reikėtų mokytis iš gerų patirčių, ne jų tikrai yra. Taip pat reikėtų naudoti tam tikras metodikas, kurios padėtų įtraukti daugiau savanoriškai veikiančių žmonių. Įvairių mokymų metu galima perteikti tiek savanorių teises, tiek pareigas ir kt.“¹⁶⁰

Pritraukusios savanorius NVO pereina į kitą diskusijų lygmenį, išskeldami savanorių motyvavimo ir palaikymo pozityvią patirtį:

¹⁵⁵ Interviu (1), 2011 - 11 - 10

¹⁵⁶ Interviu (3), 2011 - 11 - 08

¹⁵⁷ Interviu (6), 2011 - 11 - 09

¹⁵⁸ Interviu (7), 2011 - 11 - 09

¹⁵⁹ Focus grupė (2), 2011 - 11 - 04

¹⁶⁰ Interviu (5), 2011 - 11 - 09

„Mes labai dirbam ties jų motyvavimu, palaikymu, o tas palaikymas gali būti įvairios formos. Netgi bendravimas, telefoniniai pokalbiai, kvietimas į renginius, skatinimas stovyklos, mokymus, supervizijas, apmokam dažnai transportą, darom kalėdines šventes.¹⁶¹

„Mes turim savanorių komandą šeštadienį. Maisto banke šeštadienį dirba tie žmonės, kurie turi paprastomis dienomis normalų darbą, darbo dienom, kiekvieną dieną veikia maisto bankas¹⁶²“.

Apibendrinant savanorių išlaikymo patirtis, galima padaryti analitinę išvargą, kad NVO pritraukusios savanorius juos apmoko ir yra lanksčios, t.y. stengiasi suprasti savanorių poreikius, galimybes, pasiūlo jiems priimtina veiklą, laiką bei paramą (pagal NVO galimybes). NVO ir savanorių interesų suderinimas yra vienas iš esminių kontekstų, kuriame turi institucionalizuotis savanoriškos veiklos struktūra ir veikianti sistema.

3.2.7. NVO tarpusavio bendradarbiavimo problematika

Vienas iš tyrimo uždavinių yra ištirti NVO tarpusavio bendradarbiavimo lygį. Šio uždavinio sprendimui galimos kelios priegijos, pirmoji - ištirti šakinių, t.y. giminingų savo veiklos profiliu organizacijų bendradarbiavimą, kurios susijungę į vadinamus šakinius skėčius (toliau analizei vartojama sąvoka „skėtis“); antroji - ištirti bendradarbiavimą tarp skėtinių organizacijų, kurių bendradarbiavimo tikslas yra bendresnis nei vienos šakos. Tokia bendradarbiavimą formą institucionalizuoja dar vadinamas „skėčių skėtis“ (ši sąvoka bus naudojama ir tolesnėje analizėje) NVO tarpusavio bendradarbiavimo lygiui nustatyti yra naudotas kiekybinis tyrimas, kurio rezultatai pristatyti šios atskaitos (2 skyriuje). Toliau yra pateikiama iliustratyvinė kokybinio tyrimo analizė, bendradarbiavimo tarp NVO problematikai atskleisti.

Analizuojant kokybinio tyrimo dalyvių patirtis bendradarbiavimo tarp NVO aspektu, akivaizdu, kad debatai, reikia, ar nereikia šakinio/skėtinio bendradarbiavimo, jau yra istorinė patirtis. Šio pobūdžio bendradarbiavimo nauda akivaizdi: savipagalba, profesionalumo kėlimas, informacijos sklaida, konsultavimas, interesų atstovavimas, bendrų projektų idėjų generavimas ir pan. Tuo tarpu „skėčių skėčio“ veikla ir bendradarbiavimas yra institucionalizavimo fazėje, o tai reiškia, kad dalis organizacijų supranta tokio institucinio darinio svarbą ir jame dalyvauja, dalis organizacijų užima neutralias pozicijas ir keletas skeptiškas.

Šiame poskyryje pristatoma tyrimo dalyvavusių respondentų NVO tarpusavio bendradarbiavimo patirčių refleksijos.

¹⁶¹ Interviu (8), 2011 - 11 - 08

¹⁶² Focus grupė (2), 2011 - 11 - 04

3.2.8. Bendradarbiavimo tarp NVO patirtis

Analizuojant bendradarbiavimą tarp NVO atsiskleidžia turtinga patirtis planuojant, įgyvendinant, organizuojant, atstovaujant bendrą interesą. Šis bendradarbiavimas dažniausia įtakotas jau veikiančių šakinių skėtinių organizacijų, kurios yra susivienijusios į asociacijas, tarybas ir kitus formalius darinius pagal veiklos profilį. Bendradarbiavimas su kito profilio veiklą įgyvendinančiomis NVO yra pasyvesnis:

„Manyčiau bendradarbiavimas nėra aktyvus. Kad ir mums, kad kas pasiūlytų bendradarbiauti – tai taip nėra. Bendradarbiaujam šiek tiek, bet konkrečiai su kitom NVO tai nelabai – daugiau informacijos pasikeitimo lygyje“ „Jei su LASS – tai bendradarbiaujam: sociokultūrinės paslaugos, seminarai, susitinkam, bendraujam telefonu, dalinamės nuomonėmis, patirtimi. Taigi mūsų sistemoje patirties nemažai“¹⁶³.

„Bendradarbiaujam pagal veiklos pobūdį, turim „Dienos centrų“ tinklą, rengiam susitikimus, kalbam apie strategijas. Negaliu sakyti, kad viskas šimtu procentų gerai visoje Lietuvoje“.¹⁶⁴

“Mūsų organizacija veikia sveikatos apsaugos srityje. Daug šio pobūdžio organizacijų telkia visuomenės narius, kurie serga. Šiuo atveju liga suvienija žmones. Mūsų organizacija jungia sveikus žmones, kurie gali padėti sergantiems. Yra sukurta tam tikra skėtinė taryba, kuri padeda žmonėms komunikuoti su valstybinėmis institucijomis”¹⁶⁵.

Visos NVO, tai žemės ūkio rūmai, LŪS, LŽBA (Žemės ūkio bendrovių asociacija). Bendras darbas įmanomas tik bendradarbiaujant, tiek nacionaliniame lygmenyje, tiek su užsieniu. Pvz., Lietuvos ŪS organizavo konferenciją, bendros žemės ūkio politikos tema. Buvo kviesti visi ir pranešėjai, ir dalyviai. Buvo atvykę atstovai iš visų NVO, kurios susiję su žemės ūkiu.¹⁶⁶

Jaunimo organizacijos skėtis buvo sukurtas 1992m iki šiol jis puikiai veikia ir jaunimo organizacijos sako, kad toks derinys iš tikrųjų yra reikalingas jiems. Visų pirma kaip lobistinis įrankis, dirbantiems ministerijoj ir tt.¹⁶⁷

“Klausykit ar jaunimo organizacijos tuo tarpu skėtis buvo sukurtas 1992m iki šiol jis puikiai veikia ir jaunimo organizacijos sako kad toks derinys iš tikrųjų yra reikalingas jiems. Visų pirma kaip lobistinis įrankis, dirbantiems ministerijoj susijungimo tokių kai biudžetai, ir t. t.¹⁶⁸

Reflektuojant aukščiau pateiktas bendradarbiavimo patirtis galima išvelgti, jog dalyvių patirtis perteikia ankstesnio bendradarbiavimo pozityvų rezultata – egzistuojančias tarybas, kurių

¹⁶³ Interviu (2), 2011 - 11 - 09

¹⁶⁴ Interviu (8), 2011 - 11 - 09

¹⁶⁵ Interviu (9), 2011 - 11 - 08

¹⁶⁶ Interviu (10), 2011 - 11 - 09

¹⁶⁷ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

¹⁶⁸ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

reikalingumas ir vaidmuo nekvestionuojami. Ant šio bendradarbiavimą ženklinančio pagrindo auga bendra planų, strategijų („*kalbam apie strategijas*“), kvalifikacijos kėlimo („*rengiam susitikimus, seminarus*“), darbo organizavimo, priežiūros veikla. Iš kitos pusės akivaizdu, kad tarybos sukurtos siekiant spręsti kylančias problemas kaip, pavyzdžiui, „*padėti komunikuoti su valstybinėmis institucijomis*“, „*atstovauti interesams valdžios institucijose*“ arba siekiant kelti NVO darbo profesionalumą ir kokybę („*sprendžia aktualius klausimus, rūpinasi tarnybų darbo organizavimo priežiūra ir kokybe*“). Taigi, bendradarbiavimą galima charakterizuoti kaip vidinį (skėčio viduje) ir išorinį, t.y. atstovavimo, viešinimo ir pan.

25 lentelė. Bendradarbiavimo tarp NVO veiklos pobūdis

Bendradarbiavimas skėčio viduje	Bendravimas skėčio išorėje
Apsikeitimas informacija	Organizuotas atstovavimas ir
Konsultavimas	bendradarbiavimas su valdžios institucijomis
Strategijų kūrimas	Bendros veiklos viešinimas
Bendrų veiklų įgyvendinimas	Bendradarbiavimas su „skėčių skėčiais“
Kvalifikacijos kėlimas	nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyje
Veiklos priežiūra	

□ Sudaryta kokybinio tyrimo duomenų pagrindu

3.2.9. Bendradarbiavimas šakinių skėčių viduje

Tyrimo dalyviai nevienareikšmiškai charakterizuoja NVO tarpusavio bendradarbiavimą. Subjektyviuose bendradarbiavimo intensyvumo įvertinimuose išsikristalizavo skirtingo lygio vertinimai. Rezultatus galima sugrupuoti nuo pasyvaus stebėtojo vaidmens iki aktyvaus veikėjo. Tokio vertinimo argumentus atspindi šios tipinės dalyvių nuomonės:

„*Manau, kad kultūrinėje sferoje vykstantis NVO bendradarbiavimas yra pasyvus. Organizacijos bendrauja per mažai.*”¹⁶⁹

“*Turbūt, kad geriausiai tinka pasyvus nuomonės pareiškėjas todėl, kad kaip ir sakiau, kai kurie žmonės yra labai aktyvūs ir gerai veikia, tačiau yra ir tokių, kurie yra pasyvūs*”¹⁷⁰.

Kita vertus kokybinio tyrimo dalyviai tarpusavio bendradarbiavimą apibūdina kaip pozityvų, nors skaudžiausia bendradarbiavimo patirtis prasiverždavo vertinant bendradarbiavimą su valdžios institucijomis:

“*Negatyvaus bendradarbiavimo tarp NVO negaliu įvardinti, nes tokio nepamenu*”¹⁷¹

¹⁶⁹ Interviu (5), 2011 - 11 - 09

¹⁷⁰ Interviu (9), 2011 - 11 - 08

3.2.10. Bendros veiklos inicijavimo ir planavimo patirtis

Galima būtų teigti, kad bendradarbiavimas tarp NVO yra inicijuotas konkrečių poreikių, ką dalinai atskleidžia tyrimo dalyvio refleksija:

“Bendradarbiavimas yra, tačiau jis dažniausiai pasireiškia tuomet, kai kažkuriai iš bendradarbiaujančių pusių kažko reikia. Bendradarbiauti yra gerai, tačiau ne visi tuo yra suinteresuoti. Sunkiau komunikuoti, kai reikia bendradarbiaut tarp daug organizacijų. Bendradarbiaujant kartais yra tiesiog siekiama atsakomybės pasidalijimo ar bendrų nuopelnų prisiėmimo.”¹⁷²

“...viena bendradarbiavimo formų yra iniciatyva. Gauni ją, tada atsakai į tą iniciatyvą ir viskas...”¹⁷³

Kaip pabrėžė tyrimo dalyvis, bendros veiklos iniciavimui ir planavimui ypač svarbus socialinis kapitalas:

“Bendroj veikloj labai padeda turimas socialinis kapitalas – pažintys. Tada kartais būna lengviau pasiekti savo tikslų”.¹⁷⁴

Tačiau klaidinga būtų teigti, kad NVO bendradarbiavimui būdinga vien spontaniškumas ir fragmentiškumas. Iš kokybinio tyrimo duomenų galima daryti analitinę išvagę, jog bendradarbiaujama periodiškų susitikimų pagalba, kuriuose generuojamos idėjos, planuojama bendra veikla. Kaip tipinė iliustracija šiai išvagai pagrįsti būtų, šio dalyvio perteikta bendros veiklos patirtis:

“Kartą į mėnesį susitinkam ir bendras problemas sprendžiam, ir projektus netgi kartu rašom, bendradarbiaujam ir su ministerija. Išvykas darom vaikų, susitikimus, renginius. Kadangi mes turim nemažai tų programų, kaip dienos cente. Viena dalis tik dienos centrai, ruošiam jaunavedžius santuokai, yra šeimų savitarpio pagalbos grupės. Taigi kai kiekvienoje toje srityje prisiliečiama prie bendro intereso. Bet kadangi esam Arkivyskupija, tai labiausiai su tais dienos centrais bendraujam. Yra Lietuvos šeimų taryba, kuriai priklausom. Planuojam veiklą, aptariam problemas.”¹⁷⁵

Dalies kokybiniame tyrime dalyvavusių NVO bendradarbiavimo patirtis yra ilgalaikė ir profesionali. Bendradarbiavimas yra institucionalizotas, su aiškiu tikslu, atsakomybe:

“Paskutinis renginys, kuriame teko dalyvauti, buvo LTPPTA suvažiavimas, kurį kiekvienais metais organizuoja vis kitą asociacijai priklausanti organizacija. Prie programos įgyvendinimo prisideda ir kitos organizacijos narės, kurios dalinasi savo patirtimi apie pagalbos teikimą, savanorišką darbą, žmogiškųjų bei finansinių išteklių paiešką. Taip pat periodiškai yra vykdomas

¹⁷¹ Interviu (7), 2011 - 11 - 09

¹⁷² Interviu (1), 2011 - 11 - 10

¹⁷³ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

¹⁷⁴ Interviu (1), 2011 - 11 - 10

¹⁷⁵ Interviu (8), 2011 - 11 - 09

telefoninių tarnybų darbo kokybės tikrinimas, kurį vykdo vis kita organizacija rotacijos principu – galimybė prisiskambinti tikrinimas ir pan.”¹⁷⁶

Dar kiti tyrimo dalyviai išreiškė bendros veiklos inicijavimo ir planavimo patirtį per bendrų projektų rašymą:

*“Kas liečia vaikų dienos centrą, tai yra teigiama patirtis. Projektų rašyme. Kai pradėjom vaikų dienos centrą tai visi buvom atskirai, be jokio ryšio, o paskui po truputį truputį . Tada net ministerijoj buvo pasiektas bendras dalykas, kad trims metams rašomas projektas, ne taip kad gaunam pinigus. ... Susijungėm ir pasiekėm, čia gal liečia labiau finansinę dalį, bet pasiekėm ir vaikam, paramos daugiau, renginių daugiau, veiklų daugiau. Nes tą projektą galim trim metam yra stabilumas tada labiau planuoti ir vykdyti būna galima.”*¹⁷⁷

Dar kitų NVO bendros veiklos inicijavimas ir planavimas yra labiau hierarchizuotas:

*„Paprastai organizuojami susitikimai ir seminarai respublikiniame arba regioniniame lygmenyje. Idėjos ateina labiau iš LASS.”*¹⁷⁸

Įsigilinus į bendradarbiavimo perspektyvas, galima teigti, kad egzistuoja ilgalaikė perspektyva, kurią apibrėžė skėčių institucionalizavimas. Šios ilgalaikės perspektyvos kontekste vykstantis bendradarbiavimas gali būti charakterizuotas kaip inkrementinis (priimami sprendimai ir planai trumpalaikiai perspektyvai, t.y. pagal atsiradusį poreikį arba atsivėrusias apibrėžto laiko galimybes).

3.2.11. Bendrų veiklų įgyvendinimo formos

Apsikeitimas informacija, konsultavimas, veiklos priežiūra

Bendrų veiklų įgyvendinime yra labai svarbu ne tik bendri tikslai, bet ir aiškus vaidmens suvokimas, atsakomybių pasidalijimas. Štai pavyzdžiui, respondentas aiškiai artikuliuo bendradarbiavimą susietai su savo vaidmens ir aukščiau esančios organizacijos vaidmens suvokimu:

„Mūsų indėlis – dalyvavimas, informacijos gavimas ir jos skleidimas. Būna mūsų veikos pristatymai bendruose susitikimuose, jei filialas gerai dirbantis, daug nuveikęs. Teikiam idėjas, keliam aktualius klausimus. Regioniniu lygmeniu gana greitai sukomunikuojama ir, kiek leidžia galimybės, išsprendžiame problemas. Respublikiniu lygiu užtrunka ilgiau ir ne visada tenkina

¹⁷⁶ Interviu (7), 2011 - 11 - 09

¹⁷⁷ Interviu (8), 2011 - 11 - 09

¹⁷⁸ Interviu (2), 2011 - 11 - 09

rezultatai ir priimti sprendimai“.... „Aš asmeniškai – surenku informaciją iš žmonių, pageidavimus, kad gautų palengvinimą vienoje ar kitoje srityje“.¹⁷⁹

“NVO bendradarbiavimo pavyzdys, su kuriuo esu susidūrusi, yra Lietuvos telefoninės psichologinės pagalbos tarnybų asociacija (LTPPTA), kuri vienija visas psichologinės pagalbos tarnybas ir atstovauja jų interesams valdžios institucijose, sprendžia įvairaus pobūdžio aktualius klausimus, rūpinasi tarnybų darbo organizavimo priežiūra ir kokybe”¹⁸⁰.

Bendrų projektų įgyvendinimas yra populiarus bendradarbiavimo forma, kurią tiesiogiai įvardijo tyrimo dalyviai:

“Renginių organizavimas, pavyzdžiui bendras renginys su BEST organizacija – „Roboto intelektas“. Labai gerai, nes vyksta informacijos sklaida”.¹⁸¹

“Dalyvavimas bendruose projektuose. Dalyvavom bendram mitinge organizuotame dėl minimalaus atlyginimo padidinimo Lietuvoje.”¹⁸²

Kita vertus, bendradarbiavimas ir jo sritys yra apibrėžiamos sutartyse:

“Pozityvu tai, kad yra pasirašomos bendradarbiavimo sutartys, rengiami bendri renginiai, inicijuojami tam tikri teisiniai aktai.”¹⁸³

“ ESN yra sudaręs sutartį su klubu, per mėnesį yra organizuojami du vakarai organizacijos nariams. Tada mūsų nariai turi ką veikti, o klubas gauna reklamą ir pelną, ypatingai iš Erasmus studentų.”¹⁸⁴

3.2.12. Bendradarbiavimo tarp skėčių patirtis

Analizuojant kokybiniame tyrime dalyvavusių respondentų nuomones apie bendradarbiavimą tarp skėčių, galime atskleisti įvairialypę patirtį. Visų pirma, 2009 m. pasirašytą bendradarbiavimo protokolą tarp skirtingas sritis atstovaujančių skėtinių organizacijų galima laikyti bendrų tikslų identifikavimo, planavimo jiems siekti mechanizmo institucionalizavimo rezultatu. Akivaizdu, kad kokybiniame tyrime dalyvavę respondentai nebūtinai turėjo asmeninės patirties, dalyvaujant šio „skėčių skėčio“ veikloje, nes bendradarbiavimas „skėčių skėtyje“ vyksta šakinių skėčių vadovų lygmenyje, o įgyvendinimo techninis administravimas per NVO informacijos ir paramos centrą. Todėl tai, kad kai kurie tyrimo dalyviai neturėjo praktinės patirties „skėčių skėtyje“ negalima būtų traktuoti

¹⁷⁹ Interviu (2), 2011 - 11 - 09

¹⁸⁰ Interviu (7), 2011 - 11 - 09

¹⁸¹ Interviu (1), 2011 - 11 - 10

¹⁸² Interviu (3), 2011 - 11 - 08

¹⁸³ Interviu (9), 2011 - 11 - 09

¹⁸⁴ Interviu (1), 2011 - 11 - 10

kaip bendradarbiavimo apribojimo. Vis tik galima daryti analitinę išvargą, kad informacijos sklaida apie „skėčių skėčio“ veiklą nėra pakankama, nes vyravęs kokybiniame tyrime dalyvavusių respondentų atsakymas apie patirtį, kurią turi bendradarbiaujant su „skėčių skėčiu“ buvo artikuliuota taip:

“Apie šį protokolą (2009 m. bendradarbiavimo) nieko negirdėjau. Tai dar kartą parodo, kad yra labai didelė ir informacijos sklaidos problema, niekur tokia informacija nepateikiama. Negirdėjau nieko žiniasklaidoje. Nors apjungiam penkias organizacijas, vis tiek informacija iki manęs neatėjo”¹⁸⁵.

“Nežinau kokia ta struktūra, trūksta apie tai informacijos. Virtualių komunikacijos būdų dėka gaunam dalį informacijos. Iš užsienio organizacijų gauname dažniau ir daugiau informacijos, nei iš Lietuvos „Skėčių“¹⁸⁶.

„Gal esu kažką apie tai girdėjusi, bet patirties nėra. Čia gal daugiau galėtų pasakyti regionų centrų vadovai“¹⁸⁷.

Kadangi po 2009 m. protokolą „Skėčių skėčio“ sekretoriato funkcijos delegavo NVO informacijos ir paramos centrui, akivaizdu, kad su šia NVO bendradarbiavusios pavienės NVO, ar jas vienijantys šakiniai skėčiai jau turėjo bendradarbiavimo patirties. Todėl būtent ilgalaikę bendradarbiavimo praktiką su NIPC turėję ekspertai, galėjo reflektuoti bendradarbiavimo pokyčius iki ir po Bendradarbiavimo protokolo pasirašymo.

“Bendradarbiavome su NVO ir iki protokolo pasirašymo, tad bendras darbas vyko ir anksčiau. Niekas po protokolo pasirašymo nepasikeitė.”¹⁸⁸

“Mano nuomonė, kad tai turėtų palengvinti NVO darbą, bet to dar nepajutom”¹⁸⁹.

Analizuojant kokybinio tyrimo duomenis kaip reikšmingą mintį galima akcentuoti dalyvio pasisakymą, kuris pabrėžia, kad bendrai veiklai turi būti bendras pamatas:

“Trūkumas kažko pamatinio, nei vieno iš čia sėdinčių grandžių nėra visiškai iš kito sektoriaus ar ne? Neįgalieji būna ir vaikai ir jaunimas ir moterys ir žalieji ir kas tiktais nori. Klausimas, ar yra bendras interesas kažko siekti?”¹⁹⁰

Tačiau akivaizdu, kad jei šakinių skėčių vaidmuo yra aiškus, tai “skėčių skėčio” dar yra iki galo neišsikristalizavęs nei vaidmuo, nei struktūra:

“Tai buvo pasirašytas skėčių skėčio susitarimas, ir moterys, ir neįgalieji, ir žalieji sėdėdami prie stalo sakėm, kad “skėčių skėčio” struktūros aiškios dar nėra. Tikrai poreikio tam nėra, nes

¹⁸⁵ Interviu (6), 2011 - 11 - 09

¹⁸⁶ Interviu (1), 2011 - 11 - 10

¹⁸⁷ Interviu (2), 2011 - 11 - 09

¹⁸⁸ Interviu (4), 2011 - 11 - 09

¹⁸⁹ Interviu (11), 2011 - 11 - 08

¹⁹⁰ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

*kiekviena struktūra tam atstovauja sugeba priimti poreikius ir nešti į kitą lygmenį ir vienos struktūros atsiradimas nieko gero neduotų.*¹⁹¹

“-Ir tarp kitko mūsų veiklos skyrius yra skirtingas, ir jei būtų jei keli žmonės taip pat sėkmingai organizuoti ir būti įsigilinę į jaunimo, neįgaliųjų, vaikų, ar gyvūnų globos klausimais būtų sudėtinga.

*- Ne bet turi būt tema, tos pačios lygios galimybės ar NVO .Tai sritis kuri vienija juos.*¹⁹²

Kai NVO vienijantis pamatas atsiranda, tokiu atveju bendradarbiavimas tarp skėčių turi ir pozityvių rezultatų. Tokios veiklos pavyzdys būtų dalyvavimas LR Savanoriškos veiklos įstatymo projekto rengime:

*“Dar drįsčiau paminėti labai gerą pavyzdį su savanorių veiklos įstatymo rengimu. Kur daug taip pat skėčių susivienijo tikrai buvo daug kalbėtasi ir pasiektas rezultatas*¹⁹³.

Apibendrinat kokybinio tyrimo duomenis galima daryti šias analitines išvalgas, susijusias su bendradarbiavimo tarp skėčių vertinimu:

1. Reiktų daugiau informacijos ir viešų diskusijų apie bendradarbiavimo tarp skėčių tikslus ir būdus, bendras kryptis ir pan..
2. Padaryta puiki pradžia, t.y. pasirašytas bendradarbiavimo protokolas, nustatytas bendradarbiavimo mechanizmas, tačiau galima būtų veiklą labiau institucionalizuoti, pavyzdžiui, įkuriant Lietuvos NVO Tarybą.

3.2.13. Bendradarbiavimo tarp NVO kliūtys

Požiūrio problema

Kokybinio tyrimo dalyviai reflektavo patirtį, kuri atskleidžia valstybės politikos, susijusios su NVO parama ir statusu problematiką, dėl kurios visos NVO daugiau ar mažiau realybėje susiduria su kitomis kliūtimis (laiko stoka, finansų stoka, patalpų stoka ir pan.). Labai informatyvus šis pokalbio fragmentas:

„Toks požiūris. Ir finansavimo nevyriausybiniam sektoriuj nereikia, jis turi gyventi iš iniciatyvų, bet visi NVO žmonės gali gyventi ir be iniciatyvų. Ir kai grįžti iš savo darbo, į kasdieninį gyvenimą - vienas dalykas, antra- niekada niekas neišsivystys į kažką kokybiško, 60 metų veikiančio, jeigu čia mes moterėlės po darbo apsidirbsim...Aš dirbu Maisto banke, mes paramą organizuojam, per

¹⁹¹ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

¹⁹² Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

¹⁹³ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

metus mes suorganizavom paramos už 10mln litų, ir tu to nepadarysi per porą valandų, kad ir kiekvieną dieną po darbo, tai turėtų būti šioj vietoj valstybė ir nuspręsti, ar mes palaikom tas NVO, ar tai ką jie daro yra svarbu, ar einam į profesionalumą, ar ir toliau tęsiam šitokį pasižadimą Ar nori, iniciatyvą parodo, pavyko, nepavyko...ir čia to kas norėjo reikalas...¹⁹⁴“

“NVO bendradarbiaujant su valstybinėmis institucijomis kartais tikrai kyla sunkumų dėl noro užgožti, išstumi arba dubliuoti NVO teikiamas paslaugas.”¹⁹⁵

Šio kokybinių tyrimo dalyviai labai aiškiai artikuliuoja problemas, susijusias su socialinės politikos spragomis, t.y. paraminio NVO veiklai finansavimo nebuvimu. Ši socialinės politikos yda sąlygoja situaciją, kuomet NVO turi išgyventi tik iš privačių iniciatyvų, kas negarantuoja ilgalaikio kokybiško, profesionalaus darbo:

„Nes pagalvojus, kiek metų visose konferencijose ir seminaruose NVO atstovai kreipiasi, apeliuoja į valstybę dėl tarpinės paramos. Amžina problema ir sunkumas tų NVO, joms reikia verstis pačiom, todėl jos neišvysto savo pajamų, nes nėra sukurta šita rolė to nevyriausybinio sektoriaus, jos nėra skatinamos, motyvuojamos kelti savo kvalifikaciją, žiūrėti, kad ji atitiktų tam tikrus standartus ar licencijavimo tvarką, kad galėtų dalyvauti parduodant kažkokias paslaugas.”¹⁹⁶

Valstybės poziciją kaip kertinę kliūtį, kuri generuoja NVO veiklos ir bendradarbiavimo problemas išvelgia ir NVO tyrinėjantis ekspertas:

„Kai aš domiuosi socialine politika, tai man visada kyla klausimas, kokį mes valstybės gerovės modelį kuriame, kokiam mes gyvename gerovės modelyje. Jeigu mes deklaruojame, kad turime kokį bismarkinį, iš mokesčių mokėtojų sukaupiami fondai, o paskui jie atgal žmonėms grąžinami jų socialinėms reikmėms, tai, matyt, yra tam socialiniam persikirstyme problema, kad jame NVO kaip ir nedalyvauja. Na jos dalyvauja per nedidelį mastą biudžetų projektinį finansavimą, bet jeigu kalbėtume apie valstybės funkcijų delegavimą NVO, tai dar nėra tokio“¹⁹⁷

Apie valstybinį požiūrį kalba ir ekspertai praktikai:

“Negatyvumo bendradarbiavime įneša tai, kad dar nėra įvykęs valstybėje lūžis. Nėra įvertinami organizacijų gebėjimai, nelabai suvokiama, kad jos gali daug ką nuveikti.”¹⁹⁸

Reikia pažymėti, kad egzistuojantis projektinis finansavimas, per kurį NVO pritraukia lėšas, taip pat yra ydingas, nes deleguotoms veiklos vykdyti yra skiriamas tik dalinis finansavimas:

¹⁹⁴ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

¹⁹⁵ Interviu (7), 2011 - 11 - 09

¹⁹⁶ Interviu (12), 2011 - 11 - 09

¹⁹⁷ Interviu (12), 2011 - 11 - 09

¹⁹⁸ Interviu (12), 2011 - 11 - 09

“Mes projektą kada siūlom ... mums reikia ten tarkim 10 tūkstančių, tai vargu..Mes gaunam gal kokis 8 ar 6000 lt. Įtilpti į tą visą..Jie nori, kad mes iš savo entuziazmo viską realizuotumėm kaip mes buvom sumanę..o pinigų a nee..“

„- Nors gaunam mažiau, užduotys lieka tos pačios...“

- O mes kaip verslininkai tada investuojam, vagiam resursus iš savo asmeninio gyvenimo, šeimos, ar laiką ten, ar pinigus ir investuojam..¹⁹⁹“

Valstybės pozicijos NVO paramos atžvilgiu išryškina ir ši refleksija:

“Pažiūrėkit į šalis kurios yra labiau remiamos NVO sektorius yra stipresnis. Na, kad ir tuose projektu finansavimuose, kur buvo norvegai su 15 proc. Na surask. Iš kur? Ir tai buvo pirmas šaukimas su prasidėjusiu skandalu. Pats pirmas, kur NVO rėmė . Na, tai rask tu tuos 15 procentų . Tai iš kur?”²⁰⁰

Įsigilinus į šio dalinio finansavimo poveikį bendradarbiavimui, akivaizdu, kad situacija tampa įtempta tiek resursų, tiek laiko atžvilgiu, kurio reikia tiesioginei NVO veiklai atlikti, o bendradarbiavimui tarp NVO jo pristinga, jis yra tikras iššūkis:

“Tarybos nariai turi darbus savo internetinėse organizacijose, ir jei per pusantro mėnesio mums pavyksta turėti kokybišką susirinkimą, ir jei pavyksta mums kažką padaryti tai galvojame kad tai jau yra gerai, tai yra darbas po darbo ir taip tai yra toks savanoriškas, kažkoks partizaninis veiksmas.”²⁰¹

Kita vertus, analizuojant bendradarbiavimo kliūtis skėčių viduje, galima išskirti požiūrį į kitas NVO kaip potencialias konkurentes. Kadangi finansavimas NVO yra skaudžioji vieta, todėl net bendradarbiavimas skėtyje yra bent šiek tiek probleminis, omenyje turima, informavimo, konsultavimo finansavimo gavimo klausimais aspektus. Šiame kontekste požiūrį apibendrina kokybinio tyrimo dalyvio įžvalga “skėtis tampa konkurentu”²⁰², o su konkurentu keistis idėjomis, informacija, atlikti konsultavimo funkcijas yra problemiška:

“.... kitos organizacijos esančios po skėčiu negauna to, ko tikisi – konsultacijų. Didžioji dalis organizacijų jaučiasi šalia skėčio, o ne po juo”.²⁰³

“Labai didelės patirties bendradarbiavime neturime, nes valstybė iš dalies pakiša koją. Mums „numeta tik kauliuką“. Didelė korupcija egzistuoja projektu laimėjime. Tie kurie prieina prie organizatorių, dažnai pirmi sužino sąlygas ir visa kita, o kiti taip ir lieka nei laimėję, nei žinoję”²⁰⁴.

Dar daugiau, kai kurie norėdami atskleisti egzistuojančią bendradarbiavimo kliūtį įvardija NVO kaip priešininkes:

¹⁹⁹ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

²⁰⁰ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

²⁰¹ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

²⁰² Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

²⁰³ Interviu (10), 2011 - 11 - 09

²⁰⁴ Interviu (6), 2011 - 11 - 09

„Yra nesveika konkurencija, kur visi nori lobistiniais keliais prieiti prie tų išteklių ir gauti kuo didesnę kashę, kad nereikėtų galvoti apie egzistenciją, tad dėl to ir nesikooperuoja tas sektorius, nes jie yra priešininkai, ne konkurentai, o priešininkai. Reiškia „jeigu tau pasiseks, man nepasiseks“.²⁰⁵

Tačiau laiko stoka kaip pagrindinė bendradarbiavimo kliūtis išryškėja ir kituose kontekstuose. Ypatingo dėmesio vertos kokybinio tyrimo dalyvių refleksijos apie bendradarbiavimo kliūtis, kurios atskleidžia ydingą bendradarbiavimo su valdžios institucijomis patirtį. Ši ydinga patirtis yra ne prasto bendradarbiavimo tarp NVO problema, bet įstatymų formavimo blogos praktikos problema. Viešios politikos klausimams išdiskutuoti, paliekama mažai laiko, kas užprogramuoja bendradarbiavimo (bendros nuomonės išgeneravimo ir pareiškimo) spragas:

„...Jie geriausiai reaguoja iš vakaro, o ryte mes jau turim būt sureagavę.²⁰⁶

Iš tyrimo dalyvių patirčių išskyla problema, kad organizacijos kaip ir žmonės, kurie nepatenkinę bazinių (išgyvenimo) poreikių, negali kokybiškai tenkinti visuomeninių:

“Lėšos, labai sunku gauti lėšų, gyvenam tik iš projektų. Būna laikotarpiai, kai dėl lėšų stygiaus net sustabdome savo veiklą.”²⁰⁷

“Blogiausiai yra tai, kad NVO nesuvokia savo bendro intereso. Visi siekia „paklodę“ tempti į savo, siekiant kažkokios naudos sau. Kultūros organizacijos neturi tiek išteklių veiklai, tos kurios yra mažiau finansuojamos dažnai netgi žlunga, nes neturi netgi minimalių finansavimo rėmų”²⁰⁸

“Kaip jau ir sakiau, sunkiausia dėl to, kad organizacijos yra silpnos ir joms sunku bendrai aktyviai veikti. Didžioji dalis problemų yra susiję su finansais”²⁰⁹.

Reikia pabrėžti, kad kokybinio tyrimo dalyviai, paprašyti įvardinti bendradarbiavimo tarp NVO kliūtis, vienareikšmiškai akcentavo finansinius, žmogiškuosius ir laiko išteklių trūkumus^{210 211}. Tačiau greta šių didžiausių kliūčių buvo įvardintos ir pavienės kitos :

“Organizacijų nelankstumas, derinant nuomones. Visi nori būti lyderiais”²¹³

“Nenoras.”²¹⁴

“Organizacijos vadovų ambicijos”²¹⁵.

Galiausiai, reikia įvardinti, kad bendradarbiaujant „skėčių skėtyje“ egzistuoja visos tos pačios bendradarbiavimo kliūtys kaip ir tarp šakinių skėčių NVO. Tačiau greta to dar prisideda viena esminė kliūtis: *“Bendro intereso nebuvimas.”²¹⁶*

²⁰⁵ Focus grupė (2), 2011 - 11 - 04

²⁰⁶ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

²⁰⁷ Interviu (4), 2011 - 11 - 09

²⁰⁸ Interviu (5), 2011 - 11 - 09

²⁰⁹ Interviu (6), 2011 - 11 - 09

²¹⁰ Interviu (7), 2011 - 11 - 09

²¹¹ Interviu (9), 2011 - 11 - 08

²¹² Interviu (1), 2011 - 11 - 10

²¹³ Interviu (10), 2011 - 11 - 09

²¹⁴ Interviu (11), 2011 - 11 - 09

²¹⁵ Interviu (3), 2011 - 11 - 08

Apibendrinant kokybinio tyrimo dalyvių refleksijas apie bendradarbiavimo tarp NVO kliūtis, galima daryti išvadą, kad neegzistuojant NVO valstybinės paramos sistemai, konkurencija, pretenduojant į projektinę paramą, remiasi darvinizmo principais, kas apsikeitimą informacija, konsultavimą dėl finansinių reikalų daro įtemptą arba silpną. O dalinio finansavimo projektuose numatytiems tikslams suteikimas, apsunkina veiklų realizavimą tiek finansine, tiek žmogiškųjų ir laiko resursų prasme, kas dalinai įtakoja bendrų interesų tarp įvairių NVO išgryninimą.

3.2.14. Pozityvi bendradarbiavimo patirtis

Nepaisant visų bendradarbiavimui tarp NVO kliūčių NVO bendradarbiavimo pozityvi patirtis yra gana turtinga. Daugumoje kokybinio tyrimo dalyvių ją siejo su bendradarbiavimo procesu ir galutiniu rezultatu, kaip pavyzdžiui įvykusi renginiu arba, ypatingai su poveikiu vykdomajai valdžiai:

„Buvo iškelta problema dėl techninės pagalbos priemonių akliems ir silpnaregiams skyrimo tvarkos. Filialai kreipėsi į regioninius centrus, regioniniai centrai į LASS, Sąjungą į ministeriją. Buvome išgirsti ir tvarka šiek tiek pakeista. Pakeista dokumentų pateikimo tvarka – anksčiau Techninės pagalbos centrui dokumentus reikėdavo pateikti kasmet Kauno aklujų ir silpnaregių sąjungą kėlė klausimą dėl to ir buvo atsižvelgta. Dabar dokumentus reikia pateikti tik vieną kartą, o po to kasmet užtenka prašymo.“²¹⁷

“...Nes čia toje komisijoje buvo svarstoma sveikatos priežiūros strategija nes vaikas buvo traktuojamas kaip amžiaus grupė ne specifika. Tai šio toks postūmis atsirado. Ten reikia nuolatinio, daugkartinio. Kitas dalykas atsirado šiais metais, mes apkrovėm juos raštais dėl dalyvavimo biudžete. Ir turiu pasakyti jog pora programų atsirado po ilgo sėdėjimo ir po apkrovimo raštais.“²¹⁸

„Kad ir stotelės pavadinimo pakeitimas. Šalia mūsų esanti stotelė ilgą laiką vadinosi „Aklujų ir silpnaregių sąjungos įmonė“. Vėliau pagal naują tvarką buvo pavadinta artimiausios gatvės vardu. Kreipėmės į savivaldybę, kad mūsų netenkina tokia situacija ir sureaguota buvo labai greitai. O kartais labai sunku, daug kartų reikia kreiptis. Trūksta operatyvumo ten, kur labiausiai reikia. Kad ir šalia esanti požeminė perėja. Nulipus žemyn ten buvo tokios metalinės apsauginės grotelės ir jas vis pavogdavo – aklieji ten krisdavo, susitepdavo, susižeisdavo. Reikėjo gal pusantrų metų, kad išspręsti šią problemą – ir raštus rašėm, ir per seniūniją ir Tarybos narius ir televiziją.“²¹⁹

²¹⁶ Interviu (1), 2011 - 11 - 10

²¹⁷ Interviu (2), 2011 - 11 - 09

²¹⁸ Focus grupė (1), 2011 - 11 - 04

²¹⁹ Interviu (2), 2011 - 11 - 09

„Aktualus įstatymų buvo projektas paruoštas bendradarbiaujant su NVO. Ir įstatymas Seimo buvo priimtas. Prezidentės pasirašytas, dėl žemės ūkio veiklą vykdančių asmenų pajamų mokesčio sumažinimo”²²⁰.

„Pastoviai su savivaldybe bendradarbiaujam, per projektinę veiklą, kurią vykdom. Turim du projektus iš savivaldybės. Ir taip pat su ministerija, tai ministerija mes važiuoja ir pristatyti savo veiklą, dalyvaujam konferencijose. Ir Seime neseniai buvom konferencijoj.”²²¹

Atstovavimas veikia trim lygmenimis: lokaliu, nacionaliniu, tarptautiniu. Mūsų nuomonė būna išgirsta, turim balsavimo teisę. Kadangi užsienyje balsų skaičius yra skirstomas pagal šalies dydį, mes turime mažesnio svarumo nuomonę (mažiau balsų)²²².

Analizuojant visų kokybinio tyrimo dalyvių pozityvias patirtis galima teigti, kad jos buvo siejamos su bendradarbiavimo rezultatais, kurių pasiekimo lygis, apimtys nėra tolygios tarp visų NVO. Tačiau NVO keičiasi informacija, konsultuojasi tarpusavyje, pateikia ir surenka pasiūlymus, generuoja bendrus planus, rengia bendrus seminarus, projektus, kelia kvalifikaciją, profesionalumo lygį, pritraukia finansus visuomeninei veiklai, dalyvauja viešosios politikos sprendimuose ir tai daro būdamos „arti žmogaus“.

3.2.15. Pasiūlymai bendradarbiavimo pagerinimui

Vyriausybinio lygmens

Kokybiniame tyrime dalyvavusių respondentų nuomone, bendradarbiavimą tarp NVO pagerinti galima per palankesnės NVO veiklai socialinės politikos suformavimą. Visų pirma tai liečia esminę paramą NVO veiklai:

„Tai, manau, tikrai galėtų atsirasti iš vyriausybės toks požiūris, kad kaip yra verslo paramos programos, taip turi atsirasti nevyriausybinio sektoriaus paramos programos. Man čia yra akivaizdu. Bet matyčiau tame ir problemą. Dėl to ir neatsiranda veikos konkurencijos.”²²³

„Skatinimas iš pačios vyriausybės, įsteigus tam tikrą finansavimo programą.”²²⁴

„Reikia stiprinti organizacijas materialiai. Kad jos galėtų svarbiausius savo poreikius patenkintų, pvz. skirti patalpas, o tada ir jos pačios aktyviau veiks bendram NVO ir visuomenės labui”²²⁵.

²²⁰ Interviu (10), 2011 - 11 - 09

²²¹ Interviu (8), 2011 - 11 - 09

²²² Interviu (1), 2011 - 11 - 10

²²³ Interviu (5), 2011 - 11 - 09

²²⁴ Interviu (12), 2011 - 11 - 09

²²⁵ Interviu (6), 2011 - 11 - 09

Šiame paramos kontekste aktualu stiprinti jaunas NVO:

*“Visų pirma reikia stiprinti jaunas organizacijas, nes jos yra novatoriškesnės, aktyvesnės, tačiau ne visuomet būna išgirstos. Jas sustiprinus galima tikėtis, kad bendradarbiavimas būtų aktyvesnis.”*²²⁶

*“Sudaryti palankesnes sąlygas ir netrukdyti dirbti, t.y. vertinti sukauptą patirtį ir padėti ją išsaugoti ir tobulinti, užuot švaisčius lėšas ir kūrus naujas valstybines organizacijas, kurios dubliuotų jau esančių NVO darbą ir bandytų jas išstumt”*²²⁷.

NVO lygmens

NVO tarpusavio bendradarbiavimo lygmenyje sunku pateikti pasiūlymus, susietus su jo pagerinimu, kadangi dauguma kliūčių yra išsisknijusių dabartinės socialinės politikos terpėje. Tačiau apibendrinat kokybinio tyrimo duomenis galima daryti šias analitines išvagas, susijusias su bendradarbiavimo tarp skėčių pagerinimu:

Reiktų daugiau informacijos ir viešų diskusijų apie bendradarbiavimo tarp skėčių tikslus ir būdus, bendras kryptis ir pan.:

*“Skatinti bendrų interesų atradimą, nuolankesnę požiūrį vienu į kitus.”*²²⁸

*“Reikėtų didesnio vadovų susiklausymo, sutarimo”*²²⁹. *“Nustatyti vieningus tikslus. Suinteresuotumas dirbti, mokytis vieniems iš kitų”*²³⁰.

Padaryta puiki pradžia, t.y. pasirašytas bendradarbiavimo protokolas, nustatytas bendradarbiavimo mechanizmas, tačiau galima būtų veiklą labiau institucionalizuoti, pavyzdžiui, įkuriant Lietuvos NVO Tarybą, kurios struktūra ir veiklos mechanizmai būtų aiškesni.

Be to kokybinio tyrimo dalyviai akcentavo, jog bendradarbiavimą pagerinti gali ir kitų naujų formų paieška:

*“Gal taip pat kaip dabar yra tas bendradarbiavimas, gal naujų formų ieškoti. Jaunimas visad turi idėjų, naujovės visos, interneto galimybės. Viskas visur vystosi ir naujų formų atsiranda ir reikia ieškot.”*²³¹

Analizuojant kokybinio tyrimo dalyvių patirtis bendradarbiavimą tarp NVO aspektu, akivaizdu, kad debatai, reikia, ar nereikia šakinio/skėtinio bendradarbiavimo, jau yra istorinė patirtis.

²²⁶ Interviu (5), 2011 - 11 - 09

²²⁷ Interviu (7), 2011 - 11 - 09

²²⁸ Interviu (4), 2011 - 11 - 09

²²⁹ Interviu (3), 2011 - 11 - 08

²³⁰ Interviu (1), 2011 - 11 - 10

²³¹ Interviu (8), 2011 - 11 - 09

Šio pobūdžio bendradarbiavimo nauda akivaizdi: savipagalba, profesionalumo kėlimas, informacijos sklaida, konsultavimas, interesų atstovavimas, bendrų projektų idėjų generavimas ir pan. Tuo tarpu “skėčių skėčio” veikla ir bendradarbiavimas su juo yra institucionalizavimo fazėje, o tai reiškia, kad dalis organizacijų supranta tokio institucinio darinio svarbą ir jame dalyvauja, dalis organizacijų užima neutralias pozicijas ir keletas skeptiškas. Pati “skėčių skėčio“ struktūra dar nėra labai aiški ir akivaizdu, kad diskursas krypsta link Lietuvos NVO Tarybos ar kito aiškesnio institucinio darinio link. Vertinat pagrindines kliūtis, kurios trukdo NVO bendradarbiavimui, gali išskirti pamatinę kliūtį išsisknijusią socialinės politikos kontekste ir susijusią su nepakankama parama NVO egzistencinei veiklai vykdyti, kuri perauga į susipriešinimą prieinat prie finansinių resursų, o taip pat turi esminę įtaką skėčių veikoje, nes sukuria pasikeitimo informacija, konsultavimo trukdžius. Remiantis išvalgiomis, susijusiomis su kokybinio tyrimo dalyvių refleksijomis, galima teigti, kad socialinėje politikoje yra pribrendęs reikalas esminiam pokyčiui, t.y. pripažįstant NVO partnerinį bendradarbiavimą, institucionalizuoti NVO paramos programą, kuri leistų sustiprinti NVO veiklą, kuri toli gražu peržengia vien tik NVO administracinius poreikius, bet turi ženklų indėlį į visuomeninį interesą. Dar daugiau, sustiprėjus NVO galima tikėtis kokybiškesnio bendradarbiavimo, geresnės darbo kokybės bei su ja susijusios licencijuotos veiklos, platesnio rato savanorių įtraukimo ir dar platesnio ir gilesnio visuomeninio intereso atliepimo.

IV. SAVANORIŠKOS VEIKLOS INDĖLIS Į ŠALIES BVP

Doc.dr. Ilona Tamutienė

Aktyvėjant savanoriškai veiklai vis daugiau diskutuojama apie savanoriškos veiklos finansinį indėlį į šalies BVP. Šios dalies tikslas yra įsilieti į šias diskusijas ir nustatyti savanoriškos veiklos indėlį į Lietuvos BVP.

Dažniausiai vertinat finansinį savanorystės indėlį yra naudojami du metodai, t.y. galimybių kainos ir atkuriamosios vertės:

Galimybių kainos metodas (*opportunity cost approach*) — naudoja ekonominę savanorystės vertę savanoriui. Tai daroma savanoriškos veiklos valandas priskiriant savanoriui imant darbo užmokestį, kurį jis gautų savo įprastiniame darbe už tas pačias valandas

Atkuriamosios vertės metodas (*replacement cost approach*) — savanorystę vertina tiksliau, t.y. matuoja savanorystės vertę pagal savanoriškos veiklos įtaką gavėjui ir visuomenei. Tai daroma apskaičiuojant savanoriškos veiklos valandas ir jų vertę, pagal tai kiek kainuotų tai veiklai atlikti samdomas darbuotojas.

TDO siūlo naudoti atkuriamosios vertės metodą be to šį metodą naudoti įpareigoja tyrimo užsakovai.

4.1. Savanoriškos veiklos vertinimo kriterijai

Tarptautinė darbo organizacija išskiria penkis kriterijus, kurie yra svarbūs vertinat savanoriškos veiklos indėlį:

- **Palyginamumas** – pirmasis objektyvus kriterijus prasmingam tarptautiniam savanoriškos veiklos palyginimui. Tam reikia apibrėžti vienodas sąvokas ir metodus, kurie leistų identifikuoti savanorystės fenomeną skirtingose šalyse ir regionuose naudojantis tuo pačiu būdu.
- **Įgyvendinamumas.** Palyginamumas bus nepakankamas, jei tik keletas šalių naudos vienodą metodiką. Taigi, reikia, kad kuo daugiau šalių turėtų galimybę skaičiuoti savanorių indėlį pagal tą pačią metodiką.
- **Pigumas** (cost-effectiveness). Vienas iš pagrindinių kliūčių gali būti apklausų brangumas. Kadangi pavieniui (fokusuotos ir atskirai atliekamos) atliekami tyrimai yra brangūs ir užima daug laiko, reikia mąstyti, kad savanorystės tyrimai būtų pridėtiniai jau egzistuojančioms apklausoms. Tam TDO rekomenduoja savanorystės tyrimus prijungti prie darbo jėgos apklausų platformos ir pateikia praktines rekomendacijas kaip tai padaryti.

- **Efektyvumas.** Naudojantis egzistuojančių apklausų baze reikia išvengti per didelės “apkrovos “. Tam reikia, kad informacija būtų maksimizuota minimizuojant klausimų kiekį. Tai padaryti galima tik per egzistuojančią discipliną ir jos apimančias temas.

- **Patikimumas.** Pasirinkta tyrimo prieiga savanorių darbui matuoti turi garantuoti patikimus rezultatus. Tai reiškia, kad egzistuojanti apklausa turi apimti pakankamą populiacijos skaičių patikimai atrinktų, nes savanorystė vyksta įvairiuose tinkluose, įtraukiant savanorišką veiklą asmens –asmeniui. Taigi labiau patikimos būtų populiacijos apklausos nei organizacijų.

Šiuos kriterijus bus stengiamasi išlaikyti ir skaičiuojant savanoriškos veiklos finansinį indėlį į Lietuvos BVP.

4.2. Metodika savanorių finansiniam indėliui į skaičiuoti²³²

Norint įvertinti savanoriškos veiklos indėlį pagal atkuriamosios vertės metodą, reikia apsibrėžti kintamuosius, kuriuos būtina naudoti. Kadangi norima įvertinti savanorių įnašą į šalies ūkį, svarbūs tokie kintamieji kaip savanorių skaičius, savanoriškos veiklos valandų skaičius, savanoriško darbo pobūdis, instituciniai tinklai bei sritis, vidutinis bruto darbo užmokestis arba jei prieinama informacija - vidutinis darbo užmokestis pagal sektorius ir darbo pobūdį ir be abejo, BVP rodiklis. Visi šie kintamieji turi būti susieti su apibrėžtu laikotarpiu, geriausiai metais.

- **Savanorių skaičius**

TDO siūlo savanoriškos veiklos mastus nustatyti kaip pridėtinę apklausą šalia šalyse vykdomų darbo jėgos tyrimų. Tačiau gali būti ir kiti metodai, kitos apklausos.

Savanorių procentas apskaičiuojamas remiantis formule:

$$\text{Savanorystės rodiklis (\%)} = \frac{\text{Savanorių skaičius šalyje apibrėžtu laikotarpiu}}{\text{Šalies gyventojų skaičius virš nustatytos ribos apibrėžtu laikotarpiu}}$$

Tarptautiniuose tyrimuose dažniausia yra nustatyta 15 metų minimali riba. Kadangi Eurobarometro metodikoje savanorystės mastai nustatyti nuo penkiolikos metų, todėl ir skaičiuojant savanorių indėlį, racionalu atsiremti į šią ribą.

²³² International Labour Office, 2011. *Manual on the measurement of volunteer work* - Geneva: ILO.

Kadangi savanorystės indėlio į BVP praktiniam skaičiavimui bus svarbu ne savanorių procentas, o faktinis skaičius, todėl savanorystės procentas bus transformuotas į savanorių skaičių. Tam naudotina tokia formulė:

Savanorių skaičius apibrėžtu periodu =

Savanorystės %s apibrėžtu laikotarpiu x gyventojų skaičius 15m.ir vyresnių apibrėžtu laikotarpiu

100%

- **Savanoriškai veiklai skirtų valandų skaičius**

Vertinat savanorystės indėlį BVP siūloma skaičiuoti vidutinį valandų skaičių per savaitę, kurį apibrėžtu laikotarpiu išdirba vienas savanoris. Skaičiuojant indėlį konkreitiems metams, imama 44 savaitių laikotarpis, t.y. vidutinis savaitinių valandų skaičius vienam savanoriui dauginamas iš 44 savaitių. Taip gaunama vidutinis valandų skaičius išdirbtų vieno savanorio per metus. Norint sužinoti visų savanorių išdirbtas valandas per metus, gautas skaičius padauginamas iš savanorių skaičiaus.

Gautas savanorių išdirbtas valandas galima transformuoti į pilnas darbo dienas, t.y. gautą valandų skaičių padalinant iš aštuonių. Žinant kiek darbo dienų yra apibrėžto periodo metuose, galima paskaičiuoti, kiek „etatų“ buvo sukurta (full time equivalent).

- **Darbo pobūdis ir atkuriamasis darbo užmokestis**

Atliekant praktinį skaičiavimą susiduriama su dilema, kurį iš vidutinių darbo užmokesčių įtraukti į skaičiavimus. Dažniausiai tai apibrėžia prieinama informacija šalyje. Pavyzdžiui, Jungtinių Tautų vadovėlyje „*Handbook on Nonprofit Institutions in the System of National Accounts* (United Nations 2003, para. 5.33) adaptavo Kanados statistikos metodą, imant bruto darbo užmokestį bendruomenės, gerovės ir socialinių paslaugų kategorijose. Kiti mokslininkai atsižvelgia į savanoriško darbo kokybę ir taiko diskontavimą pagal darbo pobūdį, t.y. nustato kokybiškai subalansuotą atstatomąją vertę (“quality-adjusted replacement cost”) (Abraham and Mackie 2005, p. 70). Pavyzdžiui Australijos Statistikos biuras (2009) naudojo vidutinio darbo užmokesčio rodiklį visiems savanoriams, nesvarbu kokioje srityje jie dirbo. Naujosios Zelandijos Statistikos biuras (2007) naudojo ekvivalentiškus vidutinius atlyginimus kiekvienoje savanoriško darbo srityje. Mook (Mook

2007; Mook and Quarter 2003) naudojo vidutinį darbo užmokestį pagal pramonės šaką, kurioje savanoris dirbo²³³.

Taigi, kad skaičiavimas būtų kuo tikslesnis reikia turėti išsamius duomenis, t.y. ne tik savanorių skaičius, bet ir laikas išdirbtas tam tikroje pramonės šakoje bei atlikto darbo pobūdis. Tik tuomet pasitelkus vidutinį darbo užmokestį tam tikroje pramonės šakoje galime paskaičiuoti savanorių indėlį pagal darbo pobūdį. Tačiau tenka pripažinti, kad duomenų rinkimas dar yra problema ir ją išspręsti mėginama tarptautinių institucijų rekomendacijomis bei metodine pagalba, pavyzdžiui TDO vadovėlis.

Atsižvelgiant į Lietuvoje surinktus duomenis, galima teigti, kad išskirti vidutinio darbo užmokesčio rodiklį pagal pramonės sektorius ir darbo pobūdį yra problematiška dėl duomenų trūkumo (nėra ištirti savanorystės mastai tam tikrose pramonės šakose, egzistuojantys duomenys nesutampa su Statistikos Departamento pateiktų duomenų tipologija).

Savanoriškos veiklos indėlį į Lietuvos BVP skaičiuoti galima panašiai kaip skaičiavo Australijos statistikos biuras, t.y. imant vidutinio darbo užmokesčio rodiklį. Jei būtų žinoma, kiek savanorių dirbo kvalifikuotą, kiek nekvalifikuotą (jokio specialaus pasirengimo nereikalaujantį darbą), galima būtų subalansuoti skaičiavimus atsižvelgiant į minimalų darbo užmokestį, kurį dažniausiai gauna nekvalifikuoti darbuotojai ir vidutinį, kurį Lietuvoje dažniausiai gauna kvalifikuoti darbuotojai. Tačiau ir tokiu atveju liktų netikslumai, nes aukštos kvalifikacijos reikalaujantys darbai turi ir didesnę nei vidutinis mėnesinis atlyginimas vertę.

4.3. Praktinis savanoriškos veiklos indėlio į BVP skaičiavimas

Naudojamas metodas: atkuriamosios vertės metodas

Kintamieji

Apibrėžtas laiko periodas 2010 m.

BVP

Savanorių 15 m. ir vyresnių skaičius

Savanoriškai veiklai skirtos valandos

Ekvivalentinis vidutinis valandinis darbo užmokestis

Duomenų šaltiniai:

1. *Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenys: (BVP, vidutinis valandinis atlyginimas;*

²³³ International Labour Office, 2011. *Manual on the measurement of volunteer work* - Geneva: ILO.

2. *Eurobarometro tyrimo duomenys: savanorių procentas*; Prieiga per internetą:
<http://www.eyv2011.eu/funding-opportunities/item/219-standard-eurobarometer-73-table-of-results-report-ec-2010>.

3. *Mokslinė studija: vidutiniškai per savaitę vieno savanorio išdirbtos valandos*;

Patrick McCloughan, William H. Batt, Mark Costine and Derek Scully Second European Quality of Life Survey Participation volunteering and unpaid work. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2011, p.17

Savanoriškos veiklos indėlio šalies BVP skaičiavimo apribojimai

Vertinant apskaičiuotą savanoriškos veiklos indėlį į šalies BVP, reikia turėti omenyje keletą apribojimų, kurie susiję su duomenų trūkumu. Pirma, indėliui skaičiuoti naudojama vidutinis valandinis bruto darbo užmokestis, neatsižvelgiant į savanoriško darbo kvalifikacinį pobūdį ir pramonės šakas. Antra, indėlis skaičiuotas 2010 m., tačiau vidutinis savaitinis vieno savanorio išdirbtų valandų skaičius, remiasi tarptautinio tyrimo rezultatais 2007 m. Kadangi tyrimai, rodo, kad per krizinį laikotarpį, savanorystės mastai Lietuvoje išaugo, gali būti, kad ir valandų, skirtų savanoriškai veiklai skaičius 2010 m. yra didesnis. Todėl savanoriškos veiklos indėlis į šalies ūkio augimą potencialiai galėtų būti didesnis, nei bus pateikta.

Turimi kintamieji:

BVP 2010 m. – 95 074 260 000 lt

Vidutiniškai vieno savanorio išdirbtos valandos per savaitę - 6,5 val.

Vidutinis valandinis darbo užmokestis: 12,48 lt

Savanorystės mastas : 12 proc.

Skaičiuojami kintamieji:

Savanorių 15 m. ir vyresnių skaičius

Savanoriškai veiklai skirtos visų savanorių valandos, ekvivalentinės darbo dienos bei etatai.

Savanorių finansinis indėlis litais

Atkuriamasis savanoriškos veiklos indėlis į BVP

Norint atsakyti į tyrimo klausimą: koks yra savanorių, veikiančių NVO indėlis į šalies BVP, skaičiavimai bus atliekami keturiais etapais:

- I. Nustatomas savanorių skaičius
- II. Skaičiuojamos savanoriškai veiklai skirtos valandos per metus
- III. Skaičiuojama atkuriamoji savanoriškos veiklos vertė litais
- IV. Skaičiuojamas procentinis savanoriškos veiklos indėlis į šalies BVP

I. Savanorių skaičius

Norint apskaičiuoti savanorių skaičių reikia žinoti, kiek 2010m. Lietuvos Respublikoje buvo 15 m. ir vyresnių gyventojų. Po to 12 proc. Transformuoti į savanorių skaičių.

a. *Apskaičiuojame kiek yra gyventojų 15m. ir vyresnių:*

Pagal pateiktus Statistikos departamento duomenis 2010 m. Lietuvoje buvo 3 329 039 gyventojų, iš kurių atėmus gyventojus iki 14m. , t.y 499299. Gausime gyventojų skaičių, nuo kurio bus skaičiuojamas savanorių skaičius.

$$3\,329\,039 - 499\,299 = 2\,829\,740$$

b. *Apskaičiuojame kiek savanorių dalyvavo savanoriškoje veikloje*

Eurobarometro tyrimų duomenimis 2010m. Lietuvoje savanoriškoje veikloje dalyvavo 12 proc. savanorių nuo 15 m. ir vyresnių.

Tam gyventojų nuo 15 m. ir vyresnių skaičių padauginsime iš 12 ir padalinsime iš šimto.

$$2\,829\,740 \times 12 / 100 = 339\,568,8$$

Gauname, kad 2010 m. Lietuvoje savanoriškoje veikloje dalyvavo 339568,8 savanoriai.

II. Savanoriškai veiklai skirtos valandos per metus

Vienintelis šaltinis, kuriame pateikiama savanoriškai veiklai skirtų valandų vidurkis yra Patrick McCloughan, William H. Batt, Mark Costine and Derek Scully²³⁴ 2011 m. publikuota studija apie europiečių dalyvavimą nemokamoje ir savanoriškoje veikloje. Joje teigiama, kad vidutiniškai per savaitę savanoriai skiria savanoriškai veiklai 6.5 val. Savanoriškai veiklai skirtų valandų vidurkis vienodas tiek šalims senbuvėms, tiek naujai įstojusioms.

a. Taigi, norint apskaičiuoti, kiek vidutiniškai per metus vienas savanoris išdirba valandų, reikia šį skaičių padauginti iš 44 savaičių.

$$6.5 \text{ val.} \times 44 \text{ sav.} = 286 \text{ val.}$$

Gavome, kad vienas savanoris savanoriškai veiklai skyrė 286 valandas (o tai sudaro 35.75 pilnas darbo dienas) per 2010 m.

b. Norėdami apskaičiuoti, kiek visi savanoriai skyrė valandų savanoriškai veiklai, turime vieno savanorio išdirbtas valandas per metus padauginti iš savanorių skaičiaus:

$$286 \text{ val.} \times 339\,568,8 = 97\,116\,676,8 \text{ val.}$$

Norint gauti darbo dienas, reikia gautą rodiklį padalinti iš 8:

$$97\,116\,676,8 \text{ val.} / 8 = 12\,139\,585 \text{ darbo dienos}$$

²³⁴ Patrick McCloughan, William H. Batt, Mark Costine and Derek Scully, 2011. *Second European Quality of Life Survey Participation volunteering and unpaid work. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions*, p.17

Žinant, kad Lietuvoje 2010 m. buvo 254 darbo dienos (5 dienų darbo savaitėmis) galima apskaičiuoti, kiek būtų atitinkamai asmenų, dirbusių pilnu etatu. Tam reikia gautas visas darbo dienas padalinti iš 254 (vienam darbuotojui tenkančių darbo dienų per 2010m.):

$$1\ 213\ 9585\ d.d./254d.d. = 47793.64\ \text{ekvivalentiniai etatai}$$

Gavome, kad savanoriška veikla 2010 m. gali būti prilyginta 47793.64 asmenims, dirbusiems pilno etato krūviu (5 dienas per savaitę, 40 valandų darbo savaitė).

Išvada: savanoriškai veiklai per buvo skirta 97116676,8 valandos (arba 1 213 9585 darbo dienos, arba 47793.64 užimti etatai) per 2010 m.

III. Atkuriamoji savanoriškai veiklai skirtų valandų vertė litais

Norint apskaičiuoti atkuriamąją savanoriškai veiklai skirtų valandų pinigine vertę, bus imama vidutinis valandinis bruto darbo užmokestis 2010m., kuris pagal Statistikos departamento pateiktus duomenis buvo 12,48 lt. belieka tik šį valandinį įkainį padauginti iš savanoriškai veiklai skirtų valandų skaičiaus:

$$12,48\ \text{lt} \times 97116676,8\ \text{val.} = 1406249480\ \text{lt}$$

Taigi, gavome, kad 2010 m. atkuriamoji savanoriškos veiklos vertė buvo 1 406 249 480 litų.

IV. Savanoriškos veiklos indėlis į BVP

Norint apskaičiuoti savanoriškos veiklos indėlį į BVP reikia žinoti BVP vertę ir paskaičiuoti, kiek procentų sudaro atkuriamoji savanoriška veikla. Pagal Statistikos departamento duomenis, 2010 m. BVP buvo 95 074 260 000 lt to meto kainomis. Savanoriškos veiklos indėlis į šalies BVP skaičiuojamas pagal formulę:

$$\text{Procentinis savanoriškos veiklos indėlis į BVP} = \frac{\text{Savanoriškos veiklos vertė lt} \times 100}{\text{BVP vertė lt}}$$

$$1\ 406\ 249\ 480 \times 100\% / 95\ 074\ 260\ 000 = 1,48\%,\ \text{suapvalinus} - 1,5\%.$$

Gavome, kad 2010 m. atkuriamasis savanoriškos veiklos indėlis BVP buvo 1,5proc., o tai yra 1 406 249 480 litų.

Apibendrinant skaičiavimus, susijusius su savanoriškos veiklos indėliu į šalies ūkį, galima pateikti šiuos faktus apie savanorišką veiklą Lietuvoje 2010 m.:

2010 m. faktai apie savanorišką veiklą Lietuvoje

- **Lietuvoje savanoriškoje veikloje dalyvavo 339569 savanoriai**, o tai sudaro 12 proc. 15m. ir vyresnių gyventojų;
 - **vienas savanoris savanoriškai veiklai skyrė 286 valandas**, o tai sudaro **35.75 pilnas darbo dienas**);
 - **savanoriškai veiklai buvo skirta 97116677 valandos**, o tai sudaro **1 213 9585 pilnas darbo dienas**, arba **47794 etatus**;
 - **atkuriamoji savanoriškos veiklos vertė buvo 1 406 249 480 litų**;
 - **atkurtasis savanoriškos veiklos indėlis į šalies BVP buvo 1,5 %**.
-

IŠVADOS

NVO institucinis tvarumas: finansiniai ištekliai

1. Statistinių duomenų analizė rodo, kad po 2009 m. sekusio tam tikro (išteklų rodikliai buvo netoli 2006 m. lygio) finansinių išteklių sumažėjimo, 2010 m. jau pastebima stabilizacija. Daugiausiai sumažėjo ne verslo asociacijų (draugijos, sąjungos, klubai, visuomeninės ir kitos narystės organizacijos) gaunamos lėšos. Labiausiai tai įtakoją sumažėjusios lėšos gaunamos iš labdaros, biudžetinio finansavimo. Iš dalies šiuos praradimus kompensavo padidėjęs finansavimas iš ES fondų. NVO pajamų mažėjimą apsprendė bendros nacionalinės ekonomikos raidos ypatumai susiję su gyventojų perkamosios galios mažėjimu, pasikeitusia verslo įmonių ir valstybės bei savivaldybių labdaros bei programinio finansavimo politika, viešųjų pirkimų apimtimis. Gautus statistines analizės rezultatus patvirtina ir kokybinio tyrimo duomenys parodantys, kad nepaisant dalinės stabilizacijos eilė organizacijų yra atsidūrusi ties veiklos sustabdymo riba.
2. Vertinant NVO išlaidų dinamiką galima pastebėti, kad jos ženkliai geometrine progresija didėjo iki 2008 m., o nuo 2009 m. prasidėjo regresija. Žvelgiant į atskiras NVO statusų grupes galima pastebėti, kad 2010 m. verslo asociacijų išlaidos neženkliai pradėjo augti. Žvelgiant į pokyčius išlaidų struktūroje pastebimi keli reikšmingi pokyčiai. 2009 m. reaguodamos į krizę NVO mažindamos išlaidas pirmiausiai „apkarpe“ išlaidas paslaugoms ir prekėms (sumažėjo išlaidos 25,3 proc.). Tuo tarpu išlaidos darbo užmokesčiui, socialinio draudimo įmokoms, mažėjo neženkliai.
3. Kokybinis tyrimas su jame dalyvavusiais ekspertais atskleidė, kad NVO priimtinausias būtų kompleksiškas skirtingų finansavimo būdų, - programinio (Valstybės ir savivaldybės biudžetų, ES atskirų priemonių), viešųjų pirkimų taikymas. Šie NVO finansavimo būdai veiksmingai būtų susieti su socialinių bei kitų paslaugų perleidimu NVO. Tyrimo duomenys atskleidė, kad veiksmingiausia būtų išbandymo būdu sustiprinti atskirus NVO subsektorius (ar atskiras paslaugas teikiančias NVO), o vėliau jiems perleisti funkcijas.
4. Statistinių ir apklausos duomenų analizė rodo, kad 2009 - 2010 m., ekonominio sunkmečio laiku, svarbiu lėšų šaltiniu tapo lėšos gaunamos iš ES struktūrinių fondų bei kitų programų. Šis finansavimo šaltinis sudarė galimybes ne tik atnaujinti ar išplėsti valdomą turta, bet ir vykdyti veiklas. Tuo tarpu, kokybinis tyrimas parodė, kad NVO atstovai tikisi ir siekia (dalyvaujama programavimo laikotarpio veiklose), kad struktūrinė parama naujame programavimo periode (2014 - 2020 m.) bus skirta ir trečiajam sektoriui.

NVO institucinis tvarumas: žmogiškieji ištekliai

5. Remiantis Statistikos departamento pateikiamais duomenis galima pastebėti, kad NVO dirba 106 457 darbuotojai (2010 m. duomenys). Daugiausiai etatinių darbuotojų dirba VšĮ (83 proc.), bendrijose (9 proc.), asociacijose (5 proc.). Vidutiniškai vienoje organizacijoje 2010 dirba apie 6,6 darbuotojų. Apklausa ir kokybinis tyrimas patikslino, kad faktiškas darbuotojų skaičius yra didesnis atsižvelgiant į tai, kad prie veiklos prisideda dalies organizacijų nariai, dalis organizacijų neteikia ataskaitų nors vykdo veiklą. Kita vertus, duomenis iškreipia ir VšĮ nepriskirtinos NVO, kaip sveikatos apsaugos įstaigos (ligoninės, poliklinikos ir pan.) ar švietimo įstaigos (aukštosios profesinės mokyklos ir kt). darbuotojai. Taigi faktiškai, matyt, NVO turinčių VšĮ teisinę formą darbuotojų skaičius yra ženkliai mažesnis. Šie statistiniai duomenys parodo, kad atsižvelgiant į NVO paramos politiką ar veiklų rėmimo programas reiktų su išlygomis vertinti statistinius rodiklius apie VšĮ darbuotojų skaičių.
6. Kokybinio tyrimo duomenų analizė rodo, kad daugelis NVO maksimaliai išnaudoja savo personalą ir disponuojamo laiko resursas. Jis NVO vadybininkų (etatinių darbuotojų) skiriamas lėšų paieškai, pritraukimui bei pagrindinėms veikloms t.y. paslaugų teikimui, advokatavimo veikloms ir pan. Paskutiniaisiais metais dalis NVO darbuotojų dirbo neatlygintinai ir dėl to dažnai nepasiekdavo susiplanuotų tikslų.
7. Žmogiškųjų išteklių kontekste ypač ženklus savanorių įtraukimas ir jų indėlis. Nustatyta, kad 2010 m. Lietuvoje savanoriškoje veikloje dalyvavo 339569 savanoriai, o tai sudaro 12 proc. 15m. ir vyresnių gyventojų. Savanoriškai veiklai buvo skirta 97116677 valandos, o tai sudaro 1 213 9585 pilnas darbo dienas, arba 47794 etatus. Atkuriamoji savanoriškos veiklos vertė buvo 1 406 249 480 litų , 1,5% BVP.
8. Apibendrinant kokybinio tyrimo duomenis galima teigti, kad Lietuvoje dar egzistuoja savanoriškos veiklos apibrėžimo problema, ypač įtampos jaučiamos ties savanoriška veikla, naryste ir neapmokamu darbu. Su savanorystės vadyba susijusios patirtys yra nevienodos. Didesnes savanorių įtraukimo tradicijas turinčios NVO nemato savanorių pritraukimo problemų, jos labiau akcentuoja savanorių išlaikymą organizacijoje. Kaip gerąsias praktikas galima įvardinti NVO veiklos viešinimą, lankstumą, savanorių išlaikymo priemonės (t.y. stengiasi suprasti savanorių poreikius, galimybes, pasiūlo jiems priimtina veiklą, laiką bei paramą). NVO ir savanorių interesų suderinimas yra vienas iš esminių kontekstų, kuriame turi institucionalizuotis savanoriškos veiklos struktūra ir veikianti sistema. Dalis NVO ekspertų patirčių atskleidė darbo su savanoriais tradicijų trūkumą, vadybai reikalingų resursų stoką.

NVO institucinis tvarumas: veiklos ir jos rezultatų aspektai

9. Empiriniai tyrimai (literatūros analizė) atskleidžia kelias tendencijas susijusias su NVO dalyvavimu paslaugų teikimo sektoriuose 2007 -2011 m.: 1) Kiekybinę ir kokybinę (naujos paslaugos) paslaugų poreikių plėtrą; 2) prieštaringos išvados apie NVO dalyvavimą atskiruose sektoriuose, - veiksmingumas (lankstumas, įvairiapusiškumas ir t.t.) bei veiklos imitavimas, trumpalaikis dalyvavimas, nekokybiškas paslaugų teikimas, NVO trūksta lėšų. Tyrėjai taip pat nurodo netobulus finansavimo mechanizmus bei kliūtis NVO finansavime. Kai kuriuose tyrimuose pastebima žmogiškųjų išteklių stoka NVO veikloms bei žemi darbuotojų gebėjimai.
10. Mokslinių tyrimų paslaugų prieinamumo, plėtros, kokybės problematika parodo, kad vertinant NVO ekonominės vertės kūrimą svarbu yra atsižvelgti į indėlius atskiruose paslaugų sektoriuose naudojantis kokybės rodikliais (klientų poreikių tenkinimas bei pasitenkinimo rodikliai) ir indėlių mastą (pvz. NVO indėlius socialinių ir teisinių paslaugų teikime nukentėjusiems žmonėms, NVO teikiančios psichologinio konsultavimo bei socialines paslaugas nepilnamečiams). Tokio masto matavime galima poreikių ir jų tenkinimo analizė, palyginimai su viešųjų ir privačiųjų organizacijų dalyvavimu. Šias išvadas patvirtino ir kokybinio tyrimo duomenys. Dalis respondentų akcentavo paraiškų bei NVO veiklų pagrįsto rezultatų prieigos kriterijais įvedimą.
11. Analizuojant kokybinio tyrimo dalyvių patirtis bendradarbiavimą tarp NVO aspektu, akivaizdu, kad debatai, reikia, ar nereikia šakinio/skėtinio bendradarbiavimo, jau yra istorinė patirtis. Šio pobūdžio bendradarbiavimo nauda akivaizdi: savipagalba, profesionalumo kėlimas, informacijos sklaida, konsultavimas, interesų atstovavimas, bendrų projektų idėjų generavimas ir pan. Tuo tarpu “skėčių skėčio” veikla ir bendradarbiavimas su juo yra institucionalizavimo fazėje, o tai reiškia, kad dalis organizacijų supranta tokio institucinio darinio svarbą ir jame dalyvauja, dalis organizacijų užima neutralias pozicijas ir keletas – skeptiškas. Pati “skėčių skėčio“ struktūra dar nėra labai aiški ir akivaizdu, kad diskursas krypsta link Lietuvos NVO Tarybos ar kito aiškesnio institucinio darinio link.
12. Vertinat pagrindines kliūtis, kurios trukdo NVO bendradarbiavimui, gali išskirti pamatinę kliūtį išsisknijusią socialinės politikos kontekste ir susijusią su nepakankama parama NVO egzistencinei veiklai vykdyti, kuri perauga į susipriešinimą prieinat prie finansinių resursų, o taip pat turi esminę įtaką skėčių veikloje, nes sukuria pasikeitimo informacija, konsultavimo trukdžius. Dalinio finansavimo projektuose numatytiems tikslams suteikimas, apsunkina veiklų realizavimą tiek finansine, tiek žmogiškųjų ir laiko resursų prasme.

REKOMENDACIJOS

Politikos tikslams

1. Norint sustiprinti NVO sektorių ir sumažinti netolygumus tarp ES šalių narių šioje srityje, rekomenduotume, kad struktūrinė parama naujame programavimo periode (2014 -2020 m.) būtų skirta ir trečiajam sektoriui.
2. Rekomenduojama Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos apsaugos, Kultūros, Švietimo ir mokslo ministerijai bei kitoms ministerijoms, savivaldybėms susieti paramos NVO politikai tikslus ir priemones su pavienių viešųjų paslaugų teikimo perleidimu. Tikėtina, kad NVO rėmimo ir socialinės, kultūros, švietimo, sveikatos apsaugos politikos sąlyčiai pavienių paslaugų atveju gali duoti veiksmingų rezultatų.
3. Rekomenduojama pozicijoje ir opozicijoje esančioms partijoms surengti priešrinkiminius debatus (konferencija, seminaras ar kitas forumas) apie NVO paramos politikos tęstinumo užtikrinimą.
4. Rekomenduojama atsakingiems ministerijų tarnautojams naudojantis administracine diskrecija, savo įgaliojimų ribose, siekti užtikrinti NVO stiprinimo politikos tęstinumą, net ir po politinių pokyčių.

Politikos priemonėms ir iniciatyvoms

Dėl statistikos apie NVO surinkimo tobulinimo

5. Socialinės apsaugos ir darbo, Finansų, Ūkio ir kitoms ministerijoms bendradarbiaujant su LR Statistikos departamentu ir kitomis suinteresuotomis institucijomis inicijuoti diskusiją dėl Lietuvos satelitinės sąskaitos (Nacionalinių sąskaitų papildymas) sukūrimo. Rekomenduojama sukurti sąskaitą, kuriame visapusiškai atsispindėtų NVO (NPI) indėlius bei jais remtūsi .
6. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai kartu su NVO parama siekti, kad duomenys apie savanorišką veiklą būtų renkami per nacionalinę duomenų rinkimo sistemą, t.y. Statistikos departamentą prie LR Vyriausybės.
7. Kad duomenys būtų palyginami tarp šalių, rekomenduojame adaptuoti TDO rekomendacijas savanoriškų veiklų klasifikavimui. Klasifikuojant savanoriškas veiklas TDO rekomenduoja naudoti ISCO-08 klasifikatorius ar jų nacionalinius ir regioninius ekvivalentus.
8. Duomenis rinkti ne organizuojant atskiras apklausas, bet, kaip rekomenduoja TDO, rinkti kartu su darbo jėgos tyrimų duomenimis. Tai leistų pasiekti norimą rezultatą mažiausių kainų ir laiko sąskaita; šalims, kuriose nėra išvystyta savanoriškos veiklos statistika (į šioms šalims priklauso ir Lietuva), matuojant savanorišką veiklą rekomenduojama pasinaudoti darbo jėgos

apklausomis, nes būtent, šios apklausos naudoja užimtumo klasifikacijos standartus, kuriuos galima naudoti ir savanoriškai veiklai nustatyti. Tai praktiškas, lengviausias ir pigiausias būdas gauti savanorystės rodiklius, kurie be viso to turėtų ir pridėtinę vertę, t.y būtų palyginami tarptautiniu mastu.

Dėl veiklos vertinimo sistemų ir procedūrų viešinimo NVO rėmimo programose

9. LR viešojo administravimo įstaigoms ir institucijoms rekomenduojama pradėti taikyti rezultatų prieiga grindžiamus vertinimus. Juos taikyti būtų galima paslaugų srityse dirbančioms NVO. Vertinimo sistemos galėtų būti pirmiausiai panaudotos biudžetinėms valstybės ir savivaldybių programoms ir jų tobulinimui. Vienu iš gerosios praktikos pavyzdžiu galėtų tapti Norvegijos finansinės paramos NVO sektoriui priemonių vertinimo instrumentai taikomi Lietuvoje.
10. LR ministerijoms, įstaigoms prie ministerijų ir savivaldybėms patobulinti paraiškų ir projektų atrankos ir vertinimo taip užtikrinant didesnę viešumą ir skaidrumą. Rekomenduojama atsakingų institucijų puslapiuose pateikti dalyvių bei laimėjusių projektų sąrašus, detaliai išaiškinti procedūras bei vertinimo kriterijus, įvesti kitus mechanizmus.

Dėl NVO rėmimo programų finansavimo principų ir mechanizmų tobulinimo

11. LR ministerijoms, įstaigoms prie ministerijų bei savivaldybėms rekomenduojama didinti NVO rėmimo programų finansavimą bei remtis pakankamumo principu t.y. paskirstyti paramą veikloms taip, kad būtų užtikrintas jų įgyvendinimas (remiamas mažesnis skaičius projektų, bet užtikrinamos jų veiklos).
12. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai bei savivaldybėms tobulinant NVO finansavimo būdus rekomenduojama remtis modeliu: pirmiausiai sustiprinamos atskiros NVO paramos programų pagalba, o vėliau joms perleidžiamas valstybės ar savivaldybių atsakomybėje esančių funkcijų teikimas. Toks modelis turėtų būti taikomas pavienių išbandymu būdu.
13. Atsižvelgiant į tai, kad savanoriškos veiklos indėlis yra ypač ženklus, rekomenduojama finansuoti atskirą programą skirtą savanoriškos veiklos vadybos profesionalumui užtikrinti.
14. LR ministerijoms, įstaigoms prie ministerijų bei savivaldybėms rekomenduojama mažinti projektų administravimo našta išlaikant pakankamai aukštą atskaitomybę. Tobulinant šiuos aspektus galima atsižvelgti į iniciatyvas taikomas paslaugų verslininkams tobulinime.